

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1875.

Första Kammaren.

N:o 16.

Onsdagen den 17 Mars.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Per Nilsson* under 14 dagar från den 18, Herr *Leijonancker* under tre veckor från den 20 samt Herrar *Olsson*, *Christoffer*, och *Pettersson* under 14 dagar från den 24 dennes.

Upplästes för justering protokollet för den 6 dennes e. m., hvarefter anmälte sig och yttrade

Herr *Thyselius*: Jag anhåller, att det af Grefve *Mörner* afgifna yttrande, hvilket finnes först intaget i det nu till justering anmälda protokollet måtte varda uppläst.

Sedan den begärda uppläsningen egt rum anförde skriftligen

Herr *Thyselius*: Vid den uppläsning, som nyss egt rum af ett i det nu justerade protokollet intaget yttrande, har jag vunnit bekräftelse derpå, att i samma yttrande, sådant det blifvit af talaren framsagdt och af protokollsföranden äfven återgifvet, en ändring vidtagits, utan tvifvel i det syfte att en tillvitelse, hvilken lika oberättigadt som oväntadt riktats emot Konungens Befallningshafvande i länen och Kongl. Kammarkollegium, skulle kännas mindre sårande, och ehuru visserligen ännu åtskilligt återstår innan rättvisa vederfares dessa myndigheter, undgår jag likväl att vid denna del af yttrandet fästa vidare uppmärksamhet, enär, enligt hvad jag antager, tillförsigten till deras hederskänsla och samvetsgrannhet icke hos någon bland Kammarens ledamöter blifvit i ringaste mån deraf rubbad? I anledning åter af hvad som antydes derom, att det skulle ligga dessa auktoriteter till last, att utarrendering af statens egendomar någon gång icke hunnit ske innan förra arrendetiden gått till ända, bör jag förklara, att, när en sådan händelse inträffat, hvarpå exemplen dock äro ytterst sällsynta, är orsaken att finna icke i någon försumlighet eller lik-

nöjdhet hos auktoriteterna, utan har uppskofvet härledt sig derifrån, att laga skifte pågått, att egors uppmätning funnits för arrende-förslagens upprättande nödvändig, att arrenderätt förverkats, att brist på spekulanter varit för handen eller att någon annan omständighet af liknande beskaffenhet inträffat, som det icke berott på auktoriteterna att förekomma. Det vore måhända önskligt att fullständig kännedom rörande dylika omständigheter inhemtades, förr än ord fäldes, hvilka med eller utan afsigt kasta skugga på embetsmyndigheter, hvilka med redbarhet, pligttrohet och nit för det allmännas rätt och bästa söka fullgöra de uppdrag, som blifvit dem anförtrödda, utan allt hänseende till uppdragens olika natur. Om ock med god parlamentarisk ordning föga skulle instämma, att ämnen af denna beskaffenhet inblandas i Riksdagens förhandlingar, så torde dock, sedan sådant skett, jag kunna hoppas öfverseende för de ord jag nu yttrat, enär de endast afsett att till deras rätta halt bringa antydanden, hvilka icke gerna kunna med rätt undergifvet sinne fördragas, såsom jag föreställer mig lika litet af Konungens Befallningshafvande i länen, som inom det embetsverk, jag skattar såsom en ära att tillhöra.

Proposition på protokollets godkännande blef härefter gjord och med ja besvarad.

*Ändringar i
bränvins-
försäljnings-
föreskrifningen.*

Fortsattes föredragningen af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 2, angående villkoren för tillverkning och för försäljning af bränvin.

Punkten 3.

Bifölls.

Punkten 4.

Herr von Koch: Såsom skäl för afstyrkande af mitt förslag till närmare bestämmelse i afseende på utskänkares och minutförsäljares rätt, har Utskottet, bland annat, anført, att Utskottet lemnats i okunighet, huruvida de af mig föreslagna förändringarne påyrkats oberoende deraf, huruvida förslaget om tillverknings- och försäljningsafgifternas sammanslagning vunne bifall. I detta afseende får jag då säga, att dessa ändringar äro af den beskaffenhet, att de mycket väl stå tillsammans med nuvarande beskattningssätt i allmänhet. Vidare har Utskottet sagt, att förslaget innebär en fullständig förändring i begreppen minuthandel och utskänkning, sådana dessa i nu gällande lagstiftning finnas bestämda. Jag vet icke hvad begrepp man inom Utskottet gör sig om skilnaden emellan utskänkning och minuthandel. Benämningen utskänkning tillkom egentligen år 1855, och mig veterligen har det aldrig noggrant blifvit skildt emellan detta uttryck och minuthandel. Men man har tyckt, att den, som hade rätt till utskänkning, äfven skulle hafva rätt till minuthandel. Det är detta, som jag har velat

förekomma till vinnande af reda både vid taxeringen och vid kontrollen, ty jag tror, att det är just denna sammanblandning, som föranlett svårigheterna vid kontrollen. Mitt förslag är dessutom i fullständig öfverensstämmelse med de stadganden, som sedan 1866 års början äro gällande i Finland, och till hvilka jag hänvisat icke blott i min motion utan äfven i det yttrande, som jag muntligen afgaf i sammanhang med denna min motion. Hvad jag föreslagit är först och främst "att vid minuthandel må ej något af det sålda på stället förtäras, men till afhemtning säljas huru litet belopp som helst eller ock minst 25 kubiktum." Detta stadgande är, såsom nämnt, hemadt ur den finska lagen af 1865, der det heter i § 45: "Handel med bränvin må idkas:

a) af dem — — — — —

b) af minutförsäljare till belopp af minst $\frac{1}{4}$ dels kanna, hvilket ej får emellan flere köpare på stället fördelas eller derstädes förtäras.

c) af utskänkare, i stad, suptals till förtäring på stället, med skyldighet för utskänkaren att tillhandahålla mat åt den, som sådant äskar.

Förutom desse samt gästgivare på landet, hvilka jemväl för framtiden bibehållas vid rättigheten att åt resande, som tillika intaga måltid, utskänka bränvin — — — — —

Jag kan icke se någon praktisk fördel i att tvinga folk att köpa mera bränvin än de behöfva.

Vidare har jag föreslagit i afseende på § 3, att "den som erhållit rättighet att idka utskänkning af bränvin, må sälja suptals till förtäring åt den, som tillika intager måltid, men icke till afhemtning från stället." Här är gränsen äfven, ungefär så som i nyss upplästa sedan den 1 Januari 1866 gällande finska stadganden, vederbörligen uppdragen emellan utskänkning och minuthandel. *Utskänkning* är försäljning af spritdryck endast till *förtäring på stället*, *minuthandel* deremot *försäljning af sådan vara*, som icke förtäres och icke får förtäras på stället. Två riktiga bestämmingar äro häri uttalade. Sådana äro alldeles nödvändiga, när man har olika beskattning å utskänkning och minuthandel, eller olika vilkor för utöfning af dessa näringsgrenar. Jag vet, att hos taxeringskomitéerna uppstått ganska stora betänkligheter, huru de skola beskatta utskänkare, som derjemte drifvit minuthandel med bränvin. Rätteligen borde kanske t. ex. en gästgivare, som endast har utskänkningsrätt, erlägga 40 öre äfven för hvarje till afhemtning såld kanna, men detta synes hårdt, då minuthandlaren endast erlägger 25 öre. Så är man, genom lagens otydlighet, inne på konsiderationernas och godtyckets område. Men krögarne komma dervid sällan till korta, ej heller de, som med dem dela vinsten.

Då jag emellertid har så liten förhoppning att inom denna Kammarvinnare vinna sympatier för några väsentliga ändringar i bränvinslagstiftningen, skall jag icke nu framställa något yrkande, så vida icke något sådant göres från annat håll, utan önskar jag blott att få till protokollet antecknad mina nu uttalade åsikter i förevarande hänseende.

Ändringar i
bränvins-
försäljnings-
förrordningen.
(Forts.)

Ändringar i
brännvins-
försäljnings-
föreskriften.
(Forts.)

Herr Hammar: Jag tror, att Utskottet har gjort rätt i att afstyrka den af motionären föreslagna ändringen i förevarande paragrafen. Man behöfver blott erinra sig, att vid föregående riksdagar, då här varit fråga om att utminuteringsrättigheten skulle utsträckas från hvad den nu är, eller en half kanna, till en fjerdedels kanna, detta förslag då icke vunnit Kammarens sympatier. Utskottet kunde då så mycket mindre föreställa sig, att ett stadgande, hvarigenom utminuterare skulle få sälja ett så litet belopp som helst, skulle nu kunna erhålla några sympatier inom Kammaren. Hvad beträffar den af motionären föreslagna förändringen i 3 §, har uttrycket "*sälja supatals till förtäring på stället*" syntts Utskottet mindre lämpligt att införas i en författning. Detta uttryck är nemligen allt för elastiskt; Jag vet, att det härflyter från den finska lagen, men jag tror — och denna åsigt gjorde sig äfven gällande inom Utskottet — att man icke gerna kan taga ut vissa delar ur en författning och tillämpa dem i tanke att de skola verka med lika kraft som författningen i dess helhet. Skulle den föreslagna förändringen komma i fråga, vet jag icke, hvarföre den ärade motionären icke föreslagit införandet i sin helhet af finska lagstiftningen. Der förekomma likväl stadganden, som göra en mera noggrann tillsyn än här möjlig, hvilket nära nog torde vara ett vilkor för att kunna tänka på ett bifall till motionärens förslag. Så stadgas t. ex. i 49 § af finska lagen, att i hvarje stad, der utskänkning eller utminutering af brännvin bedrifves, skall tillsättas en kontrollör, hvilken har rättighet att af försäljare fordra icke allenast uppgift på huru mycket brännvin denne har inne, utan äfven att han skall styrka, att brännvinet är af finsk tillverkning. Jag tror icke att detta enstaka stadgande, som motionären velat få infördt, är lämpligt för våra förhållanden.

På dessa och på de af Utskottet i betänkandet anförda skäl hemställer jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: Jag kan icke medgifva att, derföre att man från en lagstiftning i ett främmande land lånar vissa stadganden, som icke ega sammanhang med *andra*, man derföre skall vara skyldig att äfven taga med dessa eller sådana stadganden, som icke äro lämpliga för våra förhållanden.

Jag började mitt sista anförande med att säga, att mitt förslag var oberoende af de förändringar, jag föreslagit angående beskattningen af brännvin. Detta förslag är äfven fullt oberoende af, huruvida, såsom i Finland, man har förbud mot införsel af brännvin, eller om man antager och tror det vara klokt — hvilket jag icke gör — att räkna ut, huru mycket brännvin som supes i hela landet. Följden af ett sådant stadgande har i Finland blifvit, att man nu, för hvarje gång det blir fråga om att ändra författningen, är tvungen att räkna ut, huru mycket mera brännvin, som förtäres då mot hvad som förtärdes, när författningen sista gången ändrades. Jag tror, att detta alldeles icke har att göra med bestämmelsen om hvad som är *utskänkning* eller *utminutering*.

Såsom skäl, hvarföre Utskottet icke velat gå in på den af mig föreslagna ändring i 2 § har blifvit anfördt, att man vid föregående tillfällen icke velat gå in på att nedsätta quantiteten för minuthandel från en half till en fjerdedels kann. Det torde dock vara bekant, att starka opinionsyttringar i motsatt riktning inom denna Kammare försports, och detta från representanter på stockholmsbänken, bland andra Öfverståthållaren, hvilka just funnit det olämpligt, att man skulle tvingas att köpa till afhemtning mera bränvin än man önskade och hvarigenom det skulle blifva mycket svårt att täfja med dem, som få sälja andra spritdrycker, eller rödfärgadt bränvin under annat namn, buteljvis i bodarna.

*Ändringar i
bränvins-
försäljnings-
förrörningen.
(Forts.)*

Dessutom måtte det icke vara skäl att förkasta mitt förslag derföre att jag *alternativt* föreslagit *huru litet belopp som helst* kunna få hädanefter utlemnas vid all afhemtning, i likhet med hvad som är i 9 § af nu varande författning tillåtet hos vinskänk. Man hade ju alltid kunnat antaga det andra alternativet af 25 tum, så hade en fattig person, som till utvärtens läkemedel behöft 1 kubiktum, åtminstone befriats från att köpa mer än 24, i stället för 49 tum utöfver sitt behof.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

Punkten 5.

Bifölls.

Punkten 6.

Herr von Koch: Med afseende å förevarande punkt förhåller det sig så, att de paragrafer, hvarom här är fråga, stå i sammanhang med frågan om tillverknings- och försäljningsskatternas sammanslagning, så att, om Riksdagens beslut skulle blifva, att dessa icke skola sammanslås, mitt förslag om ändring af nu ifrågavarande paragrafer naturligtvis förfaller. Det är likväl icke alldeles bestämdt, att utgången kommer att blifva sådan, ty Andra Kammaren har ännu icke yttrat sig i frågan. Men då jag emellertid förmodar, att, äfven om Andra Kammarens nit att hämma bränvinsfloden är större än denna Kammares, afgifternas sammanslagning likväl icke kommer att gå igenom, vill jag icke påyrka bifall till mitt förslag i denna del.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

Punkten 7.

Mom. a.

Herr von Gegerfelt: I förevarande punkt har Utskottet föreslagit en förändring eller, rättare sagdt, en förklaring, hvilken ostridigt är oskadlig, men hvilken synes mig öfverflödig. Genom Kongl.

Ändringar i
bränvins-
försäljnings-
förelöfningen.
(Forts.)

förelöfningen den 26 Augusti 1873 skedde i öfverensstämmelse med Riksdagens beslut den inskränkning i gästgifvares dittills i detta afseende förbehållna rätt, att denna rätt blef inskränkt till dåvarande eller, såsom i författningen finnes uttryckt, *nuvarande* innehafvares och hans hustrus lifstid. Nu har Utskottet föreslagit, att i stället för ordet *nuvarande* skulle sättas den tid, då 1873 års Kongl. förelöfning blef till efterlefnad gällande. Då ingen kan påstå, att någon förelöfning gäller till efterrättelse förr än den gäller till efterrättelse, måste dessa båda uttryck vara precis desamma. Jag har heller icke hört, att någon tvetydighet i detta fall uppstått, och då det icke kan vara lämpligt att besluta en förklaring eller förändring, som ingenting betyder, samt härtill kommer, att vi efter all sannolikhet, sedan ett viktigare förslag till ändring i nu gällande förelöfning redan blifvit af Kammaren afslaget, skulle kunna komma på den punkt, att åtminstone en riksdag kan gå förbi, utan att någon ändring i bränvinslagstiftningen sker, och jag för min del icke älskar att ställa lagstiftningen, icke ens bränvinslagstiftningen på extra stat, vågar jag yrka afslag å punkten.

Herr Stråle: Jag tror, att det förtydligande af ifrågavarande paragraf, som Utskottet föreslagit, icke är alldeles olämpligt. Den föregående talaren yttrade, att förelöfningen icke kan missförstås. Jag tillåter mig dock upplysa, att missförstånd i detta afseende har egt rum, och inom det mig nådigst anförtrödda län hafva verkligen olika meningar yppat sig om tolkningen af denna paragraf. En tvist har med anledning deraf blifvit hos Konungens Befallningshafvande anhängiggjord och sedermera fullföljd hos Kongl. Maj:t. Tolkningen kan visserligen icke vara oklar för den, som känner lagstiftarens skäl för lagstadgandet, men för dem, som icke äro så hemma i frågan, kan meningen icke synas annat än otydlig, ty jag måste erkänna, att då det i förelöfningen står, att *nuvarande innehafvare* är berättigad till en fördel, det är förlåtligt, om man tolkar detta så, att med *nuvarande* innehafvare skall förstås den, som är innehafvare vid den tid, då frågan uppstår.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Hammar: Det är visserligen sant, såsom en föregående talare nämnt, att inom Utskottet tagits i betraktande, att genom den vid 1872 års riksdag beslutade framställning, att den rätt till bränvinsutskänkning, som tillerkänts gästgifverierna, skulle inskränkas till *nuvarande* gästgifvares och hans hustrus lifstid, ett stort ingrepp skedde i de privilegier, som gästgifverierna hade. Denna Riksdagens framställning föranledde en förelöfning, som utfärdades först år 1873, och deri finnes stadgadt, att förelöfningen skulle hafva sin tillämpning från den 1 Januari 1874. Vidare upplystes inom Utskottet, att denna paragraf tolkats olika, och att man icke vore fullt säker på om med ordet *nuvarande* åsyftades de, som voro egare till gästgifveri, då förelöfningen kom ut eller då densamma började att tillämpas. Vid sådant

förhållande ansåg Utskottet det vara rätt att genom ett förtydligande af denna paragraf säga rent ut i författningen, att ordet nuvarande afsåge den tidpunkt, då författningen trädde i kraft och man kan knappast säga, att härigenom någon förändring skett i nuvarande bestämmelser. Jag yrkar bifall till Utskottets betänkande.

*Ändringar i
brännvins-
försäljnings-
förfordningen.
(Forts.)*

Herr von Koch: Jag vill icke yttra mig angående den fråga, som hittills förevarit, eller om den förändring som Utskottet i afseende å denna paragraf tillstyrkt; ty jag tror, att Utskottets ledamöter, likasom den värde talaren från Stockholms län, tillräckligt motiverat denna lilla förändring, utan jag har blott begärt ordet för att bemöta den förkastelsedom, som är uttalad emot mitt förslag till ändring af denna paragraf. Det går nemligen ut på, att den gästgifvare tillerkända rätt till brännvinsutskänkning skulle få tillgodonjutas af nuvarande egare till gästgifveriet, *endast så framt* han, då Kongl. förordningen den 18 Januari 1855 blef till efterlefnad gällande, varit egare af samma gästgifveri. Den ändring, som uti ifrågavarande § egt rum genom förordningen den 26 Augusti 1873, skedde alls icke, som Utskottet vid förra Riksdagen och äfven nu sagt, i enlighet med Riksdagens beslut; ty det är infördt några ord i denna paragraf, hvilka nu äro af stor vikt, men som blifva af mindre vikt, om paragrafen får den lydelse, som här är föreslagen. I Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 14 Maj 1872 begärde Riksdagen, att denna utskänkingsrättighet endast skulle få tillgodonjutas af den nuvarande egaren till sådant gästgifveri och hans hustru, så länge någon af dem lefver och gästgifverihållningen vid samma gästgifveri besörjer. Deri blef emellertid inskjutet dessa ord "*sjelf eller genom annan behörig person*", hvilka, utan att Riksdagen begärt det, insattes i förordningen den 26 Augusti 1873. Detta har haft till påföljd, att gästgifverirättigheten utarrenderats till personer, hvilka hafva drifvit rörelsen alldeles oberoende af egaren till gästgifveriet, och denne har aldrig varit ansedd såsom ansvarig för hvad som skett. Så har åtminstone det icke blifvit tillämpadt på de ställen, der jag tagit kännedom om förhållandena. Det har varit än den ene och än den andre arrendatorn af gästgifverierna. Detta förhållande skulle nu genom Utskottets förslag blifva annorlunda, och jag kan icke annat än vara tacksam därför. Men jag har tillåtit mig föreslå en annan ändring, ehuru den måhända har föga utsigt till framgång, då jag önskat, att gästgifverirätten måtte blifva hvad den af ålder varit, eller *att utskänkning icke får ske åt annan än resande, som tillika intager måltid*. Jag vill blott till protokollet förklara, att jag anser och är fullt öfvertygad om, att vi en gång måste komma derhän, att gästgifverierna, om de skola utskänka brännvin, icke få göra det till andra än resande. Gästgifverierna äro för närvarande, åtminstone i Blekinge, hvarast jag varit i tillfälle iakttaga dessa förhållanden, fullkomliga förstörelsepunkter, från hvilka superiet och fylleriet sprides i en stor cirkel vida omkring. Detta kan dock förekommas dels genom det stadgande, jag nu föreslagit, dels ock genom ett annat förslag, som jag förut tillåtit mig göra och hvilket var hemtadt från den norska lagen, eller att

Ändringar i
brännvins-
försäljnings-
föreskriften.
(Forts.)

gästgifverierna icke skulle få sälja brännvin till någon annan än den, som bor inom en viss distans derifrån. Jag vet, att det går rätt bra an på gästgifverierna att hålla hus och mat alldeles utan brännvin. Jag känner en provins, nemligen Jemtland, der det icke finnas några krogar utom i stersund; och under mina embetsresor har jag funnit mig bättre hyst och född på gästgifvaregårdarne der än på nästan alla andra ställen. I det län, som gränsar till det, der jag för närvarande är bosatt, fans förut en massa krogar, men hvilka dock försvunno till följd af de verksamma kontroller, som Landshöfdingen Friherre Sköldebrand, då han var i sin fulla kraft, införde; och jag tror, att detta kan ske öfver allt, ehuru det fordras en ofantlig energi hos den, som skall tillvägabrinda något sådant. Jag har egentligen blott velat säga detta, emedan jag hoppas, att Regeringen en gång, då den omsider tager brännvinsreformen om hand, må äfven tänka på, huru man i möjligaste måtto skall inskränka den förderfliga utskänkningen på gästgifverierna.

Herr von Gegerfelt: Jag vill blott nämna ett par ord för att bemöta en ledamot af Utskottet, som här uttalat den åsigt, att den föreslagna förändrade lydelsen af denna paragraf icke egentligen är någon förändring, utan blott en förklaring. Redan från början har jag medgifvit det och äfven anført skälet, hvarföre jag motsatt mig densamma; men äfven en förklaring måste föranleda en underdånig skrifvelse, och om Kongl. Maj:t bifaller densamma, få vi en ny förordning, hvaraf vi hafva tillräckligt många förut.

Hvad angår Herr Stråles yttrande, får jag erinra, att, om vi skulle förklara lagen i alla de fall, der stridiga meningar kunna uppstå emellan parterna, ty emellan auktoriteterna har icke sådant egt rum, vi skulle få ett mycket vidsträckt arbete och jag tror icke, att denna paragraf är den rätta att börja med. Jag får upplysa, att Kongl. Maj:t, som lagstiftningsrätten i detta fall tillkommer, i administrativ väg gifvit ifrågavarande paragraf den tydning, som vi alla äro ense att den bör ega.

Herr Hammar: Med anledning af den anmärkning, Herr von Koch gjorde, att Utskottet icke hade fäst någon uppmärksamhet på den af honom föreslagna förändring af ordalydelsen i 12 §, vill jag blott nämna, att det icke undgått Utskottets uppmärksamhet, att de af Herr von Koch citerade orden "*sjelf eller genom annan behörig person*" icke vore i öfverensstämmelse med Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 14 Maj 1872; men de hafva tillkommit till följd deraf, att Kammarkollegium, hvars utlåtande af Kongl. Maj:t infor-drades, föreslog tilläggande af dessa ord på den grund, att det skulle kunna hända, att en gästgifvare till följd af sjukdom eller hvarjehanda annat förfall icke vore i tillfälle att sjelf besörja gästgifverihållningen. Jag tror icke, att det kan vara skadligt, att dessa ord stå i förordningen; ty då utskänkingsrättigheten, som medföljer gästgifverierna, är personlig, måste alltid gästgifvaren vara ansvarig därför.

Jag tror för min del icke, att någon förändring i paragrafens ordalydelse är af behof påkallad.

*Ändringar i
bräwens-
försälvnings-
förordningen.
(Forts.)*

Herr von Koch: Jag yttrade, då jag sist hade ordet, att, om den förändring, som nu är föreslagen, blir antagen och det blir tydligt, att det skall vara *egaren eller en person, för hvilken han är ansvarig*, jag för min del ansåge det vara en väsendtlig förbättring och yrkade derföre bifall till detta förslag. Dessa ord, som i förordningen blifvit inskjutna, *sjelf eller genom annan behörig person*, hafva föranlett det förhållande, som egt rum i min hemort, att man tydt dem så, att gästgifverihållningen öfverlemnats till arrendatorer och gästgifvaren har hvarken tagit del i utskänkningen eller ansetts derför vara ansvarig.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till det förevarande momentet och dels af *Herr von Gegerfelt*, att Kammaren, med bifall till den del af momentet, hvari hemstälts om afslag å *Herrar von Kochs* och *Edströms* ifrågavarande framställningar, måtte afslå det ändringsförslag Utskottet i momentet afgifvit.

Härefter framställdes proposition på bifall till momentet, och då dertill svarades många ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Mom. b.

Bifölls.

Punkten 8.

Herr von Gegerfelt: Då min framställning i förra punkten ej vann bifall, kan det icke falla mig in att yrka något vid denna punkt; men jag ber få bemärka, att detta moment, som ostridigt står betydelselöst till följd af Kongl. förordningen den 26 Augusti 1873, hade bort utgå, när denna förordning utfärdades. Sedan dess har en ändring skett i denna paragraf, utan att man anser nödigt att utsluta detta moment. Jag tror icke, att det är af vigt att här utfärda en särskild förordning; ty detta stadgande står visserligen betydelselöst, men icke vilseledande. Jag har emellertid icke något yrkande att göra.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

Punkten 9.

Bifölls.

Ändringar i
bränvins-
försäljnings-
förrörelsen.
(Forts.)

Punkten 10.

Herr Rydin: Starka röster hafva höjts i sedlighetens intresse att inskränka utskänknigen af bränvin dels dagen före sön- och helgedagar dels under dessa dagar. Det af Herr von Koch i hans motion framställda förslag är till följd häraf ganska behjertansvärdt. Det är visserligen sant, att enligt 28 § i försäljningslagen kan utskänkning i stad under sön- och helgdagar inskränkas eller helt och hållet förbjudas, derest beslut derom fattas af kommunalstyrelsen och Kongl. Maj:ts Befallningshafvande godkänner samma beslut. Men sådant har likväl i allmänhet mött motstånd och svårigheter, derföre att det onekligen på vissa utskänkningsställen, t. ex. värdshus, gästgifverier och der mat utlemnas, kan behövas någon slags utskänkning äfven på söndagar. I åtskilliga städer har man visserligen sökt ordna detta; men i andra städer åter har ett så beskaffadt ordnande icke lyckats och detta till följd deraf, att lagen fordrar flera sammanstående beslut, nemligen af stadsfullmäktige, magistraten och Kongl. Maj:ts Befallningshafvande. Kongl. Maj:ts Befallningshafvande kan således, huru gärna han än vill, icke åstadkomma något i detta fall utan stadsfullmäktiges medgifvande, då han deremot i afseende på utskänkning och minuterung eljest kan besluta en så beskaffad inskränkning. Jag vet exempel från flera orter, der arbetarne sjelfve gått in till vederbörande med anhållan, att utskänknigen på söndagar måtte inskränkas eller förbjudas, emedan sådant vore för det allmänna helso-samt. Under sådana förhållanden anser jag det vara i öfverensstämmelse med den princip hvarpå försäljningslagen hvilar, och en utveckling af densamma i sedlighetens intresse, att en förändring af 28 § vidtages samt att denna förändring blir i öfverensstämmelse med det förslag, som af Herr von Koch blifvit framställt, dock med rätt för Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att, efter vederbörandes hörande, medgifva dispens, under vissa kontrollerade förhållanden, från lagen.

På grund häraf får jag vördsamt yrka återremiss, på det Utskottet i denna fråga måtte gå den allmänna önskan till mötes och vidtaga någon lagstiftningsreform, som kan stäfja superiet.

Häruti instämde Herr *Grafström*.

Herr Brun: Jag ber att till fullo få förena mig i det yttrande, Herr Rydin har afgifvit, hvarvid han fäst uppmärksamheten på en särskild sida af saken, nemligen den stora nationalförlust, som är en följd af krogarnes öppenstående om helgdagarne. Det är nemligen bekant, att på ofantligt många ställen, om icke på alla orter inom riket, superiet på söndagarne föranleder en sådan förspillan af tid och pengar i förening med en sådan demoralisation af folket att detta förhållande är väl beaktansvärdt. Jag får på det lifligaste förorda en sådan förändring i gällande lagstiftning, som den Herr von Kochs förslag innefattar.

Herr von Koch: Jag gläder mig öfver att så många deltagit i mitt yrkande angående ifrågakvarande reform, enär jag tror, att denna

*Andringar i
brännvins-
försäljnings-
föreskrifningen.
(Forts.)*

reform är den nödvändigaste och viktigaste af alla i vår brännvinslagstiftning, nemligen att söka hejda superiet om söndagarne. Den är vigtig icke blott i sedlighetens utan äfven i allmänna säkerhetens intresse; ty det är nogsamnt känt, att, äfven om man kan hålla folk nyktert på hvardagarne, så är det i krogens grannskap omöjligt på helgdagarne, hvarföre man ock just på hvilodagen på många ställen i vårt land får den minsta hvilan både på dagen och natten till följd af den osäkerhet, som eger rum genom fulla personers våldsbragder. Inom hufvudstaden veta vi väl, att, då folket af en eller annan orsak uppegas till rörelser, kan man någorlunda hålla dem i ordning de öfriga dagarne, men helgdagarne är detta mycket svårt. Jag skulle våga den gissning, att, om man kunde inskränka supandet på sön- och helgdagar, skulle polisstyrkan äfven kunna inskränkas, ty det är under dessa dagar, den egentligen anlitas, och på det man icke må säga, att detta vore nog oförsigtigt, vill jag påpeka, att det verkligen gjorts på flera ställen och att der krogarne stängas om helgdagarne, der råder äfven lugn på dessa dagar. I Finland har man redan för flera år sedan tagit ut steget i denna riktning. Den der gällande lagen angående brännvinsförsäljningen af år 1865 stadgar i 49 §:

”Då helgdag inträffar, å hvilken allmän gudstjenst hålles, inställes all brännvinsförsäljning vid bränneri eller upplag och å försäljningsställe från dagen förut klockan sex om aftonen till samma klockslag på morgonen nästföljande söcknedag; och vare för öfrigt handel med brännvin derstädes ej tillåten under annan tid än emellan sistberörde morgontimme och klockan sex på aftonen; medan ting, läseförhör, mantalskrifning, uppördstämman, auktion eller annan förrättning, hvarvid folksamling eger rum, verkställas å landet inom en verst från försäljningsställe, får å detsamma brännvinsförsäljning ej idkas.”

Ett dylikt stadgande i afseende på ting har jag förut en gång tagit mig friheten föreslå, men möttes som vanligt af Bevillnings-Utskottets ”non possumus.” Jag får med afseende å denna punkt förena mig i yrkandet om återremiss.

Herr Wallenius: Jag anhåller att få instämma med de talare, som yrkat återremiss af denna punkt.

Herr Hedlund: Denna fråga om utskänkingsställes stängande på söndagen har sedan flera år tillbaka varit mycket lifligt afhandlad i det samhälle, jag tillhör, nemligen Göteborg, och det särskilda sätt, hvarpå utskänkingsrörelsen der blifvit ordnad, har blifvit kallad det Göteborgska systemet. Ehuru man der fann att ganska många skäl talade för stängningen af krogarne, hade man likväl ytterst svåra betänkligheter att uppställa deremot. Dessa voro egentligen två. Den första beträffade den erfarenhet man vunnit från Fredrikshald, att stängandet af krogarne på söndagarne lätt kunde föranleda ett hemsuperi, som på denna ort medfört stort oskick. Man uppköpte nemligen brännvin på lördagarne och förtärde det på söndagarne i hemmen, hvilka sålunda förvandlades till krogar. Den andra betänkligheten afsåg den utsträckning, man skulle gifva åt denna stängning af utskänk-

*Ändringar i
brännvins-
försäljnings-
föreskrifningen.
(Forts.)*

ningsställena. Skulle man nemligen stänga krogarne och förbjuda all förtäring af spirituosa derstädes, så skulle man äfven tvingas att stänga de bättre klassernas förfriskningsställen, ty vi vilja väl icke såsom lagstiftare drifva saken derhän, att en sådan inskränkning skulle gälla endast för en viss klass; men nu hade man i Göteborg ett utvårdshus, som var mycket besökt, och det skulle hafva blifvit en stor försakelse att afstå från att få besöka detsamma, likasom jag tror, att Stockholmsboarne skulle känna icke ringa saknad, om Hasselbacken stängdes på helgdagarne. Genom det sätt, hvarpå utskänkningen i Göteborg är ordnad, har man öfvervunnit svårigheterna i detta afseende; der har nemligen ett bolag öfvertagit hela utskänkningen och detta bolag eger att bestämma, huru på det ena eller andra utskänkningsstället utskänkningen skall vara ordnad, hvarigenom man undviker den orättvisa, som blefve en följd af en generel lag i detta hänseende.

Jag vill icke yttra mig hvarken för eller emot det ifrågakvarande förslaget, hvarigenom all utskänkning af brännvin skulle vara förbjuden från lördags afton till måndags morgon, men jag tror att i detta afseende är en allmän lagstiftning för hela riket icke lämplig, då man deremot, genom att åt kommunerna öfverlemna en större sjelfstyrelse i detta fall, skulle kunna undvika de stötestenar, hvilka alltid måste förefinnas, om en generel lag antoges.

Herr Wallenberg: Man skall vara helt och hållet döf, om man lyckas undvika höra den allmänna klagan, som genom land och rike låter sig förnimma i afseende på den beklagliga tillväxten i förtärandet af starka drycker. Om derföre Riksdagen skulle sluta sina förhandlingar, utan att hafva gjort något, som ådagalade åtminstone Riksdagens goda vilja att söka förminska hvad som icke kan helt och hållet förekommas, vore det efter min uppfattning ganska beklagligt. Efter det beslut, som här är fattadt i afseende på de två första punkterna i Utskottets betänkande och hvilket beslut troligen äfven blifver fattadt i Medkammaren, tror jag icke på några preventiva åtgärder förmedelst en förhöjd beskattning. — Det återstår således endast att tillse, huruvida man icke genom de så kallade små bestämmelserna kan uträtta något emot detta onda. Med afseende på den nu föreliggande punkten, har här blifvit yrkadt återremiss, och jag förenar mig så mycket hellre i ett sådant yrkande, som jag anser Utskottet böra taga i förnyad pröfning, huruvida icke genom en inskränkning i den riktning detta förslag angifver något godt kan åstadkommas. Men man behöfver icke derföre göra stadgandet så restriktivt, att utskänkningsställena skulle vara stängda från lördags afton klockan sex till måndags morgon klockan sex. Jag föreställer mig att någon möjlighet bör finnas att, i stället för att krogarne nu äro stängda endast under gudstjensten, de kunna hållas öppna efter gudstjensten några timmar medan det är dager, utan att derföre behöfva vara öppna intill aftonens sena timmar. I afseende på missbruket af starka drycker tillåter jag mig anføra, hvad jag låtit mig berättas af en tillförlitlig person, som sjelf använder ganska många arbetare, att ibland, innan middagstimman inträffar, äro arbetare redan nästan obrukbara

till arbete, emedan de anlitat "lommeflaskan". Detta är ett beklagligt förhållande, och jag tror, att, om vi icke lyckas göra något annat häremot, är väl denna nu föreslagna lilla åtgärd det minsta vi böra besluta. Att öfverlemnna till Konungens Befallningshafvande att bestämma i dessa saker, synes mig äfven ganska lämpligt, ty jag tror, att vi äro långt ifrån att i alla våra kommuner hafva kommit derhän som det samhälle på vestkusten, hvilket har blifvit åberopadt såsom exempel på huru denna angelägenhet bör ordnas, och det torde äfven dröja allt för länge, innan fullt lämpliga anordningar vidtagas äfven i alla andra kommuner.

Jag förenar mig i yrkandet om återremiss.

Herr Hammar: Såsom ledamot af Bevillnings-Utskottet må det tillåtas mig förklara orsaken, hvarföre detta Utskott icke trott sig böra föreslå vidtagandet af de åtgärder, hvilka i den ifrågavarande motionen äro framställda. Utskottet har påpekat en del af de betänkligheter, som inverkat på detsamma, men många andra förefinnas äfven. Sålunda måste vi först och främst komma ihåg, att denna lagstiftning omfattar icke allenast försäljningen af bränvin utan äfven alla andra brända eller destillerade spirituösa drycker. Vidare, att 28 § i nu gällande författning innehåller, att på landet är å sön- och helgdagar all annan utskänkning förbjuden än på gästgifvaregårdar vid måltider till resande. Den föreslagna förändringen skulle således egentligen hafva afseende endast på städerna; men det finnes äfven andra områden, der utskänkning kan förekomma, t. ex. ångbåtar, och det vore ganska olämpligt att förbjuda utskänkning på ångbåtar, som gå äfven på söndagarne, och mycket svårt att kontrollera efterlefnaden af ett sådant förbud. Dessutom är det tvifvelaktigt, om den ifrågasatta åtgärden skulle leda till det åsyftade målet; ty hvad hindrar den, som vill supa på söndagen, att skaffa sig bränvin på lördagen och sedan förtära det hvar och när han vill. Utskottet har derföre i betraktande af alla dessa omständigheter icke trott sig böra göra framställning om antagandet af detta förslag. Skulle deremot Kammaren önska, att det, som nu är regel på landet, äfven skulle blifva det i stad och undantag kunna meddelas för båda på samma sätt, så vill Utskottet naturligen med all beredvillighet gå Kammarens önsknings till mötes, och jag vill visst icke motsätta mig någon återremiss, om Kammaren tror det kunna leda till ett godt ändamål.

Herr von Koch: Jag är ganska glad öfver det medgifvande, som nu gafs af en bland de mest inflytelserika medlemmarne i Bevillnings-Utskottet, och skulle anse det lyckligt, om blott det steget toges, hvilket jag just ämnat föreslå, att hvad som nu är regel på landet äfven blefve det i stad och att samma undantag gälde för båda. Hvad beträffar de påpekade olägenheterna med afseende på fartyg och andra ställen, kunna äfven dessa derigenom afhjelpas; ehuru det på ett skepp icke just är så farligt som på andra ställen att vara utan polis, emedan skepparen der har makt att afstyra oordningar. Jag förenar mig med dem, som yrka återremiss.

*Ändringar i
bränvins-
försäljnings-
förfordningen.
(Forts.)*

Ändringar i
brännvins-
försäljnings-
förrordningen.
(Forts.)

I anledning af Herr Hedlunds yttrande om den erfarenhet, man hemtat från Fredrikshald, gläder det mig höra, att man icke förnummit de omnämnda olägenheterna i Göteborg utan endast på det förra stället; men hvad i detta ämne stadgas, anser jag böra gälla lika för alla, ty att stifta en lag för de så kallade bättre klasserna och en annan för den klass, man icke räknar dit, det tror jag vara en öfvervunnen ståndpunkt. Jag skulle önska, att det goda föredömet i detta afseende gäfvos just af de högsta och högre i samhället och att det sålunda ginge uppifrån och nedåt till de lägsta klasserna.

Friherre af Ugglas: Det kan icke bestridas, att anledningen till denna motion är i högsta måtto beaktansvärd, ty hvarje åtgärd, som kan vidtagas för att hämma det öfverhandtagande superiet, måste med tacksamhet emottagas. Emellertid måste jag förklara, att jag icke kan instämma med motionären i det förslag, han framlagdt. Att förbjuda all utskänkning af brännvin under sön- och helgdagar tror jag skulle leda till det, som här förut är påpekadt, eller superi i hemmen. Dessutom tillstår jag, att för mig vore en sådan lagstiftning motbjudande, när den gör en skilnad mellan de lyckligare samhällsklasserna och de mindre lyckliga. Jag tror icke det går an att göra en lagstiftning så absolut, som motionären föreslagit. I nu gällande lag stadgas, att utskänkningsställe skall vara stängdt under gudstjenst, men derjemte är medgifvet åt kommunalstyrelse eller Konungens Befallningshafvande att än vidare inskränka utskänkningen. Redan nu hafva dessa myndigheter sålunda makt att vidtaga sådana åtgärder, som motionärens förslag afser, ehuru medgifvas måste, att de icke begagna denna rättighet så som man kunde önska, och man borde måhända derföre i §:n inlägga en antydan om, huru den skall tillämpas. Om man i stället för att stadga, att utskänkningsställena skola vara stängda under gudstjensten, föreskrefve, att all utskänkning skulle vara förbjuden på andra tider än vid måltider och de tider, kommunalstyrelse eller Konungens Befallningshafvande finna skäligt bestämma, tror jag man skulle vunnit, hvad man åsyftar. Derigenom undviker man att stifta en lag för hela landet, men lemnar åt hvarje kommun rättighet och pligt att ordna denna angelägenhet efter de för densamma gällande förhållanden. Skulle Bevilnings-Utskottet kunna vidtaga en ändring af motionärens förslag i denna riktning, tror jag, det hade gjort en nyttig gerning, och i detta syfte skulle jag vilja anhålla om återremiss.

Med anledning af en ärad talares anmärkning, att många andra utskänkningsställen förefinnas än de i städerna och på landsbygden t. ex. ångbåtar, vill jag endast fästa uppmärksamheten derå, att, när ångbåten ligger vid kaj i stad, får utskänkning der icke ega rum på andra tider än i staden, och när den lemnat staden, är den icke underkastad dessa inskränkningar.

Herr Ribbing, Sigurd: Den siste ärade talaren har utgått från att bestrida hvad som af ingen här blifvit yrkadt, nemligen oinskränkt bifall till den af motionären föreslagna förändring. Redan den förste

*Ändringar i
brännvins-
försäljnings-
förfordningen.*
(Forts.)

talare, som yttrade sig i ämnet, begärde icke bifall till den af Utskottet afstyrkta förändringen, utan punktens återremitterande för att deri få intaget ett sådant stadgande, som motionären föreslagit, men med tillägg af rätt för Konungens Befallningshafvande att under vissa bestämda förhållanden kunna medgifva dispens. Jag anser angeläget, att man behåller i minnet att intet enda yrkande gått ut på ovilkorligt bifall till motionärens förslag, ty glömmar man detta, blir man lätt benägen att bifalla Utskottets rena afstyrkande. Den ärade talaren från Göteborg har försökt att drifva hela förslaget till det absurda. Han anförde, att fruktansvärdt vore, det man skulle befordra hemsuperiet, om man företog sig att ytterligare inskränka den tid, under hvilken å sön- och helgedagar utskänkningsställen få vara öppna. Jag fruktar, att ett sådant argument, ehuru skenbart riktigt, dock i sak är orätt och dertill såsom argument kan vara farligt. Det finnes bland alla lagstiftande myndigheter i världen ingen, som kan hindra att laster finnas. Skulle deraf dragas den konklusion, att staten icke bör försöka något för att genom lagar bidraga till lasternas utrotande, så kan man låta både lagarne fara och hela staten på köpet. Men staten har gjort hvad den kan, när den genom sina lagar söker hindra laster och brott, hvaremot den alldeles icke är skyldig att söka åstadkomma något, som ligger utom dess makt, eller att förhindra att i tysthet och privat ett ondt, trots lagarne, kan finnas. Denna dess oförmåga eller blott inskränkta förmåga dispenserar den emellertid alls icke från skyldigheten att göra hvad i dess makt står. Det var en gång en minister hos chinesiska kejsaren, som uppmnade honom att i stor skala odla vallmo för att förskaffa sig en betydlig statsvinst af opium genom dess tillhandahållande åt sina undersåter, emedan Engelsmännen i alla fall i landet insmugglade så mycket deraf, att invånarne ändå kunde röka sig förderfvade. Kejsaren svarade, att det visserligen vore så, och att det icke kunde hjälpas, men att det dock aldrig skulle hända att, genom hans förvållande, hans undersåter förstörde sig. Vidare är här sagdt att det vore för oss s. k. bättre folk, en för stor uppoffring, om vi icke på offentliga ställen finge dricka punsch på söndagen; att den njutning, vi ej vilja förneka oss, böra vi ej förneka de fattigare; och att derföre, om vi ej kunna undvara *värdshusen* om söndagarne, vi ej heller böra fordra, att de fattigare skola utestängas från krogarne, eller, såsom det ock uttryckts, att vi ej böra stifta olika lagar för olika klasser. Utom det att jag för min del uppriktigt får säga, att jag anser det vara en högst obetydlig uppoffring för de s. k. bättre att undvara denna njutning, om man derigenom kan bidraga till befordrande af sedlighet och införande af goda seder, så frågar jag: hvem säger att *värdshusen* äro exklusiva för de bättre? Hvem förbjuder den, som vill gå dit och der uppför sig skickligt, att också vistas der? Men hufvudsaken är, att det, som sagdt, aldrig blifvit under diskussionen yrkadt ovilkorligt bifall till motionärens förslag, utan återremiss för att lemna Utskottet tillfälle att åstadkomma ett tillägg till paragrafen, genom hvilket Konungens Befallningshafvande tillerkännes rättighet att meddela dispens. Deremot får jag säga att, i fråga om det syfte, i hvilket denna återremiss bör ske, jag för min del vill icke anse tillräckligt

*Ändringar i
bränvins-
försäljnings-
förrordningen.*
(Forts.)

eller med min röst bidraga till antagande af ett stadgande, enligt hvilket kommunalstyrelsen och Konungens Befallningshafvande allenast skulle ega att bestämma, vissa tider då krogarne å söndagarne skulle hållas stängda. Det må vara att det finnes kommuner, der kommunalstyrelsen är tillräckligt god och kraftig för att ett stadgande om vissa timmar skulle kunna blifva sådant och så handhafvas, att det ledde till ett bestämdt godt och nyttigt resultat. Faktum är emellertid, efter hvad det visat sig, att, ehuru makten redan nu finnes, denna makt icke, åtminstone ej i nog vidsträckt omfång, begagnas. Jag vill således icke gå in på att det skall vara *både* kommunalstyrelsen och Konungens Befallningshafvande utan endast den senare, som, efter vederbörandes hörande, har att härutinnan bestämma; och jag anser derjemte att *regeln* skall vara, att utskänkingsställena skola vara stängda under sön- och helgedagar, med rättighet för Konungens Befallningshafvande att efter omständigheterna och vederbörandes hörande såsom *undantag* bevilja dispens från denna regel. I sådan syftning, såsom redan blifvit af den förste talaren angifven, förenar jag mig i anhållan om återremiss.

Herr von Koch: Jag skulle icke åter hafva besvärat Kammaren, om icke en ledamot, som i denna fråga på grund af sin ställning såsom öfverståthållare i Stockholm och såsom före detta ordförande i Bevillnings-Utskottet har stort inflytande i Kammaren, bestridt hvad vi annars nästan alla yrka på, eller att bränvinsutskänkningen måtte alldeles förbjudas under sön- och helgedagar med rätt likväl för Konungens Befallningshafvande att bevilja undantag. Jag tror att man icke får förlita sig på det hopp, den aktade ledamoten hyste, att kommunalstyrelserna skulle i denna sak ordna saken rätt bra. De skulle nog göra det, så vida de icke hade en direkt vinst af krognäringen, men då så är, är det egna intresset alltför starkt emot en inskränkning deri, hvarföre dessa förhållanden, om man skulle komma till ett önskvärdt resultat, måste ordnas af en myndighet, som står öfver detta egna intresse, och en sådan myndighet är just Kongl. Maj:ts Befallningshafvande. Hvad hemsuperiet beträffar, som både ledamoten från Göteborg och Friherre af Ugglas omtalat, får jag säga, att jag icke anser det så farligt, som supandet på krogarne, ty det är från dessa sistnämnda förderivet utgår och der bildas under idkeliga ömsesidiga bjudningar supare, ej i hemmet. Derföre tror jag man bör göra allt hvad man kan för att minska supandet på *krogar af alla slag och benämningar*.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

Punkten 11.

Herr Sundell: Bevillnings-Utskottet har ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till min motion derom, att det uti ifrågavarande para-

graf af försäljningslagen förekommande förbud mot bränvinsutdelning i öppen salubod för handel med andra varor än brännvin måtte utsträckas till salubodens till lydande kontor och bodkammare. Detta afstyrkande må nu vara; jag vill icke i detta afseende tvista med Bevillnings-Utskottet, men jag kan icke gå in på Utskottets motivering, då det säger, att, enligt dess förmenande, är bränvinsutdelning, äfven utan betalning, i kontor eller bodkammare, som står i öppen och omedelbar förbindelse med saluboden, stridande emot åberopade, d. v. s. 31 §. Åtminstone kan jag såsom domare icke tolka denna § så, eller döma en person till böter för dylik bränvinsutdelning i kontor eller bodkammare, då i bränvinsförsäljningsförordningen uttryckligen säges, att utdelningen, för att vara straffbar, skall ske i öppen salubod. Det går icke an att Riksdagen proklamerar, såsom riktig, en dylik lagtillämpning. Följden deraf skulle säkerligen endast blifva olika domslut, hvaröfver redan så mycken klagan föres. Mitt yrkande är derföre, att, äfven om Kammaren gillar det slut, hvartill Utskottet kommit, Kammaren måtte underkänna den del af motiveringen för beslutet, hvilken jag nu omförmålt.

*Ändringar i
bränvins-
försäljnings-
förordningen.
(Forts.)*

Herr Hammar: Då den föregående ärade talaren icke har framställt något yrkande derom, att hans motion måtte godkännas, kunde jag visserligen inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets betänkande, men jag ber dock att få såsom stöd för Utskottets hemställan i denna punkt betona svårigheten vid att definiera skilnaden mellan bodkammare och öppen bod, då de stå i omedelbart sammanhang med hvarandra. Utskottet har icke trots sig kunna uppgöra några närmare bestämmelser i detta afseende, och jag för min del anser det vara riktigast att behålla de stadganden, som nu finnas. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Almqvist: Utskottets skäl för vägran af bifall till motionärens förslag kan jag icke på något sätt gilla. Det är allmänt känt, huru spritdrycker utdelas på sidan om den öppna saluboden i kontor, bodkammare o. s. v. Detta är ett uppenbart eluderande af författningens mening, hvilket man väl bör söka förekomma. Och då detta ej kan annat än erkännas, och vi hafva nyss hört en domare förklara, att han icke ansett sig kunna tillämpa den nuvarande lagen så som Utskottet i sin motivering vid denna punkt tänkt sig den böra tillämpas — en uppfattning, hvilken jag tror vara fullt riktig af nämnde talare, i thy att då lagen endast förbjuder utdelningen i *öppen salubod* detta ej förhindrar utdelningen i *annat* rum — och då lagstiftningen måste afse att förekomma dylika missbruk, anser jag mig pligtig att yrka återremiss för att erhålla, om icke en redaktion sådan som motionären föreslagit vid nämnda § införd, åtminstone ett stadgande, så beskaffadt att möjlighet betages att drifva krogrörelse på det sätt, att man tager en person in i ett annat rum bredvid saluboden och der förser honom med brännvin.

*Ändringar i
brännvins-
försäljnings-
föreläggningen.
(Forts.)*

Herr Sundell: Då jag nu för min motion vunnit understöd, förenar jag med den siste talaren i yrkandet om återremiss.

Friherre Hamilton, Hugo Johan: Då två talare yrkat återremiss, anser jag mig böra lemna en upplysning om Utskottets resonnement vid denna punkt. Utskottet ansåg nemligen, huru behjertansvärd frågan än i sig själf var, icke lämpligt att bestämma något direkt angående de rum, i hvilka det skulle vara förbjudet en handlande att äfven såsom skänk utdela brännvin, i thy att derigenom i alla händelser icke skulle vinnas det åsyftade målet, och Utskottet höll före att följden af en sådan inskränkning säkerligen endast skulle blifva den, att egaren till boden inbjöd sina kunder i förstugan eller på något annat rum på denna välfägnad, och således skulle icke något vinnas genom ett bifall till motionärens förslag. Jag får af denna anledning yrka bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels återremiss deraf, framstälde Herr Grefven och Talmaunen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Punkten 12.

Bifölls.

Punkten 13.

Herr von Gegerfelt: I afseende på förevarande punkt vågar jag uttala den åsigt, att Utskottets hemställan liksom motionärens förslag grundar sig på ett förbiseende, hvilket jag tror skall komma att medgifvas. Motionären säger nemligen, att något ansvar icke är i lag stadgad för den, som, berättigad till mindre partihandel äfvensom minuthandel med och utskänkning af brännvin, säljer dylik vara å tid då försäljningsrättigheten icke får utöfvas, och Utskottet finner för sin del att ansvar derför bör ega rum, hvarföre det i början af paragrafen införd de kursiverade orden "vid tillfällen, då försäljningsrätten ej utöfvas får" och derjemte föreslagit några andra ändringar. Men månne icke nu gällande lag stadgar ansvar för denna förbrytelse? 31 § innehåller: "Den, som eger rättighet till minuthandel med eller utskänkning af brännvin, vare förbjudet att, äfven utan betalning, utlemna sådan vara vid tillfälle, då försäljningsrätten ej utöfvas får." Orden "äfven utan betalning" måste betyda detsamma som *med* eller *utan* betalning, och således innehåller detta lagrum förbud för att sälja brännvin å de *tider*, då försäljningsrätten icke får utöfvas. I 45 § stadgas

ansvar bland annat, för den som öfverträder förbudet i 31 §. Om nu, såsom Utskottet föreslagit, dessa ord "vid tillfälle då försäljningsrätten ej utöfvas får" skola inskjutas i 45 §, så kommer ett och samma stadgande att stå på två ställen. På dessa skäl och då således någon otydlighet icke läser förefinnas i paragrafen, yrkar jag afslag å Utskottets hemställan.

*Ändringar i
bränvins-
försäljnings-
förrordningen.
(Forts.)*

Herr Sundell: På den tolkning af 31 §, som min vän, den värde hofrättsledamoten från Jönköping, nyss gifvit, har jag, uppriktigt sagdt, förut icke tänkt, och af betänkandet synes, att Utskottet icke heller gjort det. Jag måste emellertid vidgå, att denna § kan förstås så, som han angifvit; men jag vågar ändock påstå, att min motion gjort något gagn, ty genom dehsamma kan i författningen, likasom i den angående försäljning af vin- och maltdrycker, expressis verbis blifva utsagdt, att den, som drifver mindre partihandel eller minut-handel med eller utskänkning af bränvin utöfver tillåten tid, gör sig till böter förfallen. Jag kan icke medgifva, att detta nu uttryckligen står i författningen, ehuru en sådan slutsats kan från begagnade ordalagen i 31 § dragas. På dessa skäl anhåller jag om återremiss af den nu föredragna punkten, på det att Utskottet må inkomma med nytt betänkande, innehållande ny redigering af 31 §, i sammanhang med 45 §, så att den tautologi måtte undvikas, hvilken i författningen möjligen skulle förefinnas, om 45 § finge lyda så som Utskottet föreslagit.

Herr Bennich: Jag har icke inom Utskottet deltagit i öfverläggningen om förevarande punkt i betänkandet, då jag icke öfvervarit förhandlingarne derstädes rörande annat än 1:sta och 2:dra punkterna, men ehuru jag således icke bär något ansvar för denna 13 punkt, tror jag mig dock böra försvara Utskottets förslag sådant det i densamma innefattas. Det är icke, såsom den förste talaren anmärkte, något förbiseende från Utskottets sida af innehållet i 31 §, som föranledt den föreslagna förändringen af 45 §, utan det är uppmärksamhet på hvad författningen i sitt sammanhang innehåller, som gifvit Utskottet anledning dertill. Ty då i författningen med afseende å andra förbrytelser hänvisas till bestämmelserna i 45 §, har dock der kommit att förbises en paragraf nemligen den 26, hvarest förbud förekommer att å vissa tider försälja bränvin, utan att något straff stadgas för öfverträdelse häraf. Författningen bestämmer i 45 § ansvar för öfverträdelse af 25 §. Den stadgar äfven ansvar, om någon emot bestämmelserna i 28 § säljer på sön- och helgedag, och hänvisar tydligt både till 25 och 28 §§; men den öfverträdelse, hvarom talas i 26 §, till den hänvisas icke i 45 §. Här är således en lucka, som väl kan med en sökt tillämpning af paragrafen fyllas, men som likväl förefinnes. Det är denna lucka Utskottet velat fylla; i öfverensstämmelse med motionärens förslag och ehuru motionären nu icke synes vilja fasthålla vid sitt förslag, får jag å Utskottets vägnar anhålla att förslaget till förändrad lydelse af 45 § måtte bifallas, emedan författningen derigenom blir fullständigare.

*Ändringar i
brännvins-
försäljnings-
förrordningen.
(Forts.)*

Herr Hammar: Det har visst inom Utskottet varit ganska mycket tal om den föreslagna förändringen. För min enskilda del får jag säga, att jag vill tro, att den föreskrift i 31 §, som innehåller förbud att äfven utan betalning utlemna brännvin på tid, då försäljning af brännvin ej får utöfvas, kanske rätteligen bör tolkas så som Herr von Gegerfelt anmärkt. Det har emellertid inom Utskottet blifvit upplyst, att åsigtarna härom äfven inom domarecorpsen vid åtskilliga tillfällen varit olika, och Utskottet har, hufvudsakligen derföre att denna författning borde vara någorlunda tydlig, velat gå motionärens framställning till mötes genom att äfven i 45 § införa de anmärkta orden: "vid tillfälle då försäljningsrätten ej utöfvas får." Det är väl möjligt, att samma föreskrift förekomme på två ställen, hvilket naturligtvis icke är behöfligt, men det är åtminstone ett förtydligande af hvad 31 § menar, och jag anser derföre bra, om det föreslagna stadgandet införes i 45 paragrafen. Hvad jag deremot bestämdt vill motsätta mig är den af motionären framställda begäran om återremiss, ty den är alldeles obehöflig. Vill man tolka 31 § så, att den innebär ett bestämdt stadgande om förbud mot försäljning af brännvin vid tillfällen, då försäljningsrätten ej får utöfvas, må man då afslå Utskottets förslag. Vill man deremot medgifva behöfligheten af den föreslagna förändringen af denna paragraf, så må man det göra. Och då jag för min del anser ett förtydligande af § vara behöfligt, får jag yrka bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten, dels återremiss deraf och dels afslag derå, gjordes proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Punkten 14.

Lades till handlingarne.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda utlåtande n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel.

Punkterna 1, 2 och 3.

Biföllos.

*Dyrtidstillägg
åt flottans
kommendörer.*

Punkten 4.

Herr Statsrådet Friherre von Otter: Då Utskottet i denna punkt endast tillämpat den allmänna grundsats, som blifvit följd vid bestämmande af dyrtidstillägg vid andra hufvudtitlar, så borde det ej

*Dyrtidstillägg
åt flottans
kommendörer.
(Forts.)*

finnas något att erinra vid hvad Utskottet här föreslagit. Men Riksdagen har visat, att, der särskilda skäl kunna anföras för ett afvikande från denna allmänna grundsats, Riksdagen äfven behjertat dessa. Af denna anledning är det som jag anhåller att få fästa Kammarens uppmärksamhet på några skäl, hvilka, enligt mitt förmenande, böra verka derhän, att Kammaren tillerkänner dyrtidstillägg äfven åt dem af Kongl. flottans officerare, som af Utskottet derifrån blifvit utslutna, nemligen amiraler och kommendörer. Kammaren torde behaga erinra sig, att, då Kongl. Maj:t vid förra riksdagen framställde förslag om dyrtidstillägg, dessa i allmänhet föreslogos till 30 procent af lönen. Då emellertid flottans officerare genom 1873 års organisation fått något förhöjda löner, föreslogs dyrtidstillägg för dem endast till 19½ procent. Riksdagen beviljade endast 20 procent dyrtidstillägg i allmänhet, och följden var, att flottans officerare finge dyrtidstillägg till endast 9½ procent af lönen. Härigenom rubbades likväl icke den likhet mellan lönerna vid hären och flottan, som man i allmänhet ansett vara önskelig. Denna Riksdag har emellertid beviljat löneförhöjning i allmänhet åt härens officerare. Om nu icke alltför stor olikhet skall förefinnas mellan lönerna vid hären och flottan, så torde skäl vara att tilldela äfven amiraler och kommendörer dyrtidstillägg. Generalerna hafva i fast lön 8,000 kronor, amiralerna deremos 6,750 kronor. Det af Kongl. Maj:t begärda dyrtidstillägg för hvardera af amiralerna är 650 kronor, hvadan, om detta tillägg beviljas, amiralernas löner komme att understiga generalernas fasta löner med 600 kronor. Det är visserligen sant, att amiralerna, på grund af de befattningar som de innehafva, åtnjuta arvoden, och att med tillägg af dessa arvoden den ene af amiralerna har en inkomst, som med 960 kronor öfverstiger en generals löneinkomster, deri inberäknadt den dag aflöning, som honom tillkommer; men jag tror dock att denne amirals embete är förenadt med så dryga representationskostnader, att det lilla dyrtidstillägg, som blifvit föreslaget, väl kan beviljas. Hvad den andre amiralen beträffar, uppgår hans inkomst till endast 7,850 kronor, hvilket belopp understiger generalernas aflöning med inalles 2,400 kronor, och således är denne amirals löneinkomster betydligt sämre än hans vederlikars vid hären. Hvad kommendörerna beträffar, är deras fasta lön 5,550 kronor, då deremot öfverstarnes är 6,000 kronor; och dessutom hafva dessa vid indelta arméen ett arvode af 1,500 kronor samt någon dag aflöning, under det att kommendörerna icke hafva något annat tillägg än hvad som kan vara förenadt med något embete, som af dem utöfvas. Kommendörernas antal är endast sex, och de tillägg som tillkomma dem äro för två 1,200 kronor hvardera, för den tredje 400 kronor och för den fjerde 2,800 kronor, men då denne kommendör tillika är chef för Förvaltningen af sjöärendena, så innehar han en så särskild ställning, att hans arvode väl ej bör tagas i betraktande; de återstående två kommendörerna uppbära icke några arvoden. Med anledning af hvad jag haft äran anföras, hoppas jag, att Första Kammarén måtte behjerta billigheten af dyrtidstillägg åt äfven amiraler och kommendörer, och derför bifalla hvad Kongl. Maj:t i detta hänseende föreslagit.

*Dyrtidstillägg
åt flottans
kommendörer.
(Forts.)*

Herr Hederstjerna: Stats-Utskottet har ansett sig böra foga sig efter det beslut, eller den grundsats, Riksdagens majoritet fattat angående dyrtidstillägg i afseende å andra hufvudtiteln och att i sina förslag i samma ämne tillämpa den grundsats, som väl med skäl får anses vara af riksdagsmajoriteten godkänd. Denna grundsats finnes vid denna punkt sålunda återopad: "då Riksdagen vid behandling af riksstatens andra hufvudtitel afslagit dyrtidstillägg å alla löner, öfverstigande 5,000 kronor, har i enlighet dermed Utskottet ansett sådant lönetillägg icke böra tillkomma flaggmän och kommandörer." Sedan det nu föredragna utlåtandet blifvit hos Stats-Utskottet justeradt, hafva emellertid Kamrarne genom sammanstående beslut vid behandlingen af sjunde hufvudtiteln förändrat grundsatsen för dyrtidstilläggs beviljande derhän, att icke någon lön må genom dyrtidstillägg uppböras till högre belopp än 6,000 kronor. Det synes således vara klart, att sistnämnda grundsats bör tillämpas på flottans officerare. Enligt Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, finnas på flottans stat upptagna sex kommandörer, hvardera med en lön af 5,550 kronor. Med tillämpning af den af mig återopade grundsats skulle hvardera af dem tilläggas ett dyrtidstillägg af 450 kronor, och jag tager mig därför friheten att hos Herr Talmannen anhålla om proposition på att Utskottets hemställan måtte bifallas med den förändring, att såsom dyrtidstillägg för år 1876 åt en hvar af de vid Kongl. flottan anstälde sex kommandörer beviljas 450 kronor, eller tillsammans 2,700 kronor.

Hans Excellens, Herr Statsministern för utrikes ärendena Björnstjerna: På de skäl, som af Chefen för Sjöförsvars-departementet blifvit anförda, hvilka synas mig ganska talande, får jag yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve af Ugglas: Det kan icke förnekas, att åtskilliga missförhållanden kunna förefinnas i afseende å flottans officerares löner efter den lönereglering, som för arméen nu är uppgjord. Detta undgick ej heller Utskottet, men jag får fästa uppmärksamheten på, att förhållandena vid flottan och arméen för närvarande ej äro lika, ty någon definitiv lönereglering för flottan förefinnes icke. Då denna reglering skall ske, är det ganska lämpligt att utjemna de olika förhållanden, som kunna förefinnas i ett och annat, samt att ställa arméens och flottans officerare i paritet. Emellertid må vi ihågkomma och taga i betraktande att sjötraktamentet för flottans officerare utgår till högre belopp än dagtraktamentet. På grund häraf och då de undantag, som gjordes vid sjunde hufvudtiteln, efter min uppfattning icke äro fullt tillämpliga på hvad som är för flottans officerare begärdt, nödgas jag anhålla om bifall till Stats-Utskottets hemställan, under önskan att de missförhållanden som nu råda snart må rättas.

Herr Hedlund: Jag anhåller endast att få instämma uti det af Herr Hederstjerna framställda yrkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden:

*Dyrtidstillägg
åt flottans
kommendörer.
(Forts.)*

1:o) att punkten skulle bifallas;

2:o) af Herr *Hederstjerna*, att Utskottets hemställen måtte bifallas med den förändring, att såsom dyrtidstillägg för år 1876 åt en hvar af de vid Kongl. flottan anstälde sex kommendörer beviljades 450 kronor, eller tillsammans 2,700 kronor; samt

3:o) att Kammaren, med afslag å punkten, för så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, skulle bifalla samma framställning oförändrad.

Härefter gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades nej, sedermera proposition på Herr *Hederstjernas* yrkande, då svaren utföllo med många ja jemte åtskilliga nej, och slutligen proposition på afslag å punkten i dess från Kongl. Maj:ts framställning skiljaktiga del och bifall till samma framställning, hvilken proposition besvarades med många nej jemte åtskilliga ja; hvaruppå och efter det proposition på Herr *Hederstjernas* yrkande ånyo blifvit gjord samt med många ja jemte några nej besvarad Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Punkterna 5—10.

Biföllos.

Punkten 11.

Herr Wærn: Såväl uti denna punkt som uti den nästföljande har Stats-Utskottet föreslagit Riksdagen att på extra stat uppföra förhöjningar uti anslag, hvilka förhöjningar Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med denna Kammares beslut vid föregående tillfällen, begärt skola uppföras på ordinarie stat. De i denna och nästföljande punkt omnämnda anslag äro reservationsanslag, och derigenom blifva förhållandena ännu mera invecklade än vid åtskilliga föregående tillfällen, då Stats-Utskottet föreslagit anslags uppförande på extra stat. Ty, enligt hvad Kongl. Maj:t föreslagit och Riksdagen bifallit, gå besparingar på reservationsanslag till de ändamål, hvarför de äro anvisade, hvaremot besparingar på extra anslag ingå till Riksgäldskontoret. Det förefaller som om Utskottet icke frågat efter dessa förhållanden, då intet ord finnes om, huru skall förfaras derest besparingar uppstå på ifrågavarande anslag. Utskottet har endast hållit fast vid sin idé, och jag tror icke att Utskottet kan redogöra för, huru med möjligen uppkommande besparingar bör förfaras. Om det i denna punkt förekommande anslag vore deladt, så att en del användes för flottans nybyggnad och en annan del till flottans underhåll, och om af det i nästföljande punkt föreslagna anslaget en del vore afsedd för beklädnad af matroser och en annan del för skeppsgossars beklädnad, så skulle jag medgifva, att en åtskilnad vore möjlig, men

*Flottans ny-
byggnad och
underhåll.*

Flottans ny-
byggnad och
underhåll.
(Forts.)

då en sådan ej kan göras, så kan hvarken Statskontoret eller Förvaltningen af sjöärendena veta hvart besparingar skola gå. Någon af de gamla bestämmelserna måste vara upphäfd, men hvilken? skola besparingar på reservationsanslag ej längre få qvarhållas eller skola besparingar på extra anslag ej hädanefter öfverlemnas till Riksgäldskontoret. För min del önskar jag, att Kammaren må förekomma all oklarhet genom att uppföra det här ifrågavarande anslaget på ordinarie stat, och anhåller hos Herr Talmannen om proposition härpå.

Herr Statsrådet Friherre von Otter: Då någon reservation inom Utskottet icke blifvit anförd vid denna punkt, så kan jag ej våga hoppas, att Kammaren skall antaga något annat förslag än det, som af Utskottet blifvit framlagdt. Men då, enligt hvad tydligt framgår af den tabell, som finnes intagen uti det Kongl. Maj:ts proposition bifogade statsrådsprotokoll, ifrågavarande anslag med den tillökning, som Utskottet föreslagit, icke kan vara till fyllest för betäckande af de utgifter, som erfordras för materielens vidmakthållande, hvilket icke torde få efterlätas, så vill jag endast nu hafva äran anmärka att Utskottets förslag, derest det af Riksdagen bifalles, dock ej torde åstadkomma någon vidare svårighet än att, om brist uppstår, som ej kan fyllas af medel, disponibla för Kongl. Maj:t, en framställning får göras till Riksdagen om bristens betäckande.

Hvad beträffar det af Herr Wærn anmärkta förhållande, så kan ingen lifligare än jag önska, att det af honom väckta förslag måtte vinna Kammarens bifall. Men med anledning af hvad jag nyss anför, tror jag att den af honom omförmälda svårighet, med afseende å möjligen uppkommande besparingar å detta anslag, ej bör ge anledning till någon farhåga, ty jag är öfvertygad, att hela anslaget kommer att gå åt.

Friherre Skogman: Alldeles ense med den talare, som först yttrade sig vid denna punkt, måste äfven jag medgifva, att en fördelning af ifrågavarande anslag så, att en större del är uppförd på ordinarie stat och en mindre på extra stat, icke oväsentligt bidrager till att försvåra räkenskaperna och göra dem invecklade. Men då jag anser, att detta är en olägenhet, som väl på något sätt kan öfvervinnas, då deremot ett yrkande att få hela anslaget på ordinarie stat möjligen kunnat omintetgöra hvarje tillökning, så har jag tagit den mindre olägenheten för den större. Hvad sjelfva beloppet beträffar, finnes i den Kongl. propositionen tillökningen upptagen med ett mycket större belopp än Utskottet tillstyrkt, dervid dock är att märka, att de åberopade handlingar, som kommit från stationerna och Förvaltningen af sjöärendena, visa mindre belopp än det af Kongl. Maj:t äskade. Grunden för Stats-Utskottets tillstyrkan har varit de utlåntanden, som inkommit från flottans stationer och hvilka sluta på den af Utskottet föreslagna summa. Utskottet har icke förbisett att för hvarjehanda anskaffningar en större summa kan komma att behöfvas, men ansett, att därför, såsom hittills, extra anslag kunna begäras,

hvilka vid flera föregående tillfällen blifvit af Riksdagen bifallna och således antagligen äfven hädanefter.

På denna grund vågar jag anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels af Herr *Wærn*, att punkten skulle antagas med den förändring, att det tillstyrkta anslagsbeloppet uppfördes på ordinarie stat; framstälde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Punkterna 12 – 13.

Biföllos.

Punkten 14.

Friherre Skogman: På grund af den utredning, som finnes i Kongl. Maj:ts proposition om svårigheten att vidmakthålla flottans öfningar till det omfång som för vapnets tjenstbarhet anses nödigt, och af den stegring i pris å en del förbrukningsartiklar, hvilka ingå i fartygs utrustning, såsom stenkol och hvarjehanda annat, finner jag behöfvat af en förhöjning uti ifrågavarande anslag vara obestriddigt. Visserligen har genom den föreslagna öfverflyttningen af matportionerna från anslaget till flottans öfningar till natura-underhållet, en förbättring så till vida vunnits, som derigenom öfningarnes omfattning gjorts oberoende af de vexlande prisen, och dessutom är det riktigare att det manskap, som finnes i kronans tjenst, aflönas från ett särskildt mathållningsanslag, hvilket redan förut finnes, än att detta skall läggas på kostnaden för flottans öfningar. I afseende på beloppet kan man vara af olika åsigt, och jag har tagit mig friheten att i min reservation föreslå en förhöjning med ett något mindre belopp än Kongl. Maj:t begärt. Jag vågar anhålla om proposition å det i min reservation framställda förslag, eller att, sedan från nuvarande anslaget till öfning af flottans bemanning, stort 479,850 kronor, afdragits det för öfverföring till naturaunderhållsanslaget afsedda belopp af kronor 162,527,10, återstoden höjes med kronor 82,677,10 till kronor 400,000, då, med tillägg af de för "sjöexpeditioner till handels skyddande" beräknade 150,000 kronor, hela anslaget skulle blifva nedsatt från 629,850 till 550,000 kronor.

Herr Statsrådet Friherre von Otter: I det statsrådsprotokoll, som finnes bilagdt Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående statsverkets tillstånd och behof, till 1873 års Riksdag, har af dåvarande chefen för sjöförsvarsdepartementet framlagts en enkel, tydlig och praktisk plan för öfningarne af flottans personal, hvilken plan allt-

*Flottans ny-
byggnad och
underhåll.
(Forts.)*

*Flottans
öfningar.*

*Flottans
öfningar.
(Forts.)*

sedan blifvit följd vid dessa öfningar. Då denna plan uppgjordes var man tvungen att se till i hvad mån dåvarande anslag kunde vara tillräckligt och taga i betraktande huruvida en ökning i anslaget vore behöfelig. Man kom dervid till det resultat, att ingen tillökning i anslaget då erfordrades för att den personal, som var behöfelig till den materiel man då egde, skulle få nödig öfning. Desssa beräkningar grundade sig emellertid på prisen 1870 och 1871, men efter den tiden har en sådan stegring i prisen inträffat, att kostnaden för öfningen af en man per dag, som år 1870 icke var högre än 2 R:dr 44 öre, år 1873 uppgick till 2 R:dr 87 öre, hvarutaf redan framgår behovet af en tillökning i exercisanslaget. Detta behof blir ännu mera i ögonen fallande, om man går till år 1866, då anslaget ökades till sitt nuvarande belopp; sistnämnda år kunde man öfva 2,420 man i medeltal 105 dagar för en kostnad af 488,396 R:dr, eller 1 R:dr 95 öre per man om dagen, men år 1873 kunde man icke öfva mer än 2,410 man i 94 dagar för en totalkostnad af 704,835 R:dr, eller 2 R:dr 87 öre per man. Men det finnes jemväl ett annat förhållande, hvarå jag ber att få fästa uppmärksamheten, som nödvändiggör det ifrågavarande anslagets höjande. I statsrådsprotokollet finnes nemligen påpekad önskvärdheten af att förflytta de s. k. minöfningarne till de öfriga öfningarne för flottans personal. Erfarenheten har visat att dessa förstnämnda öfningar, som egentligen bestå i att upptaga, nedlägga eller sammankoppla minor samt försöka olika antändningssätt, till en stor del kunna med större fördel och mindre kostnader företagas vid stationernas exercisskolor, då deremot de egentliga öfningarne, såsom befästning af positioner och spärrning af farleder medelst minor, på det sätt som vid inträffande krig afses, böra utföras i sammanhang med de s. k. eskaderöfningarne. För min del kan jag icke annat än som högst olämpligt anse det förslag, Utskottet framställt, att kostnaderna för öfningar eller försök med minor skulle utgå af det utaf Kongl. Maj:t äskade och af Utskottet till utgående förordade anslaget å 450,000 kronor till minmateriel och försök med minor. Det skulle leda till mycket stora svårigheter i afseende på redovisningen, så vida icke en rubbning skulle göras i hela planen för öfningarne, hvartill jag icke kan tro att Riksdagen vill bidra.

I motiveringen säger Utskottet: "då förslag till nya grunder för ordnande af flottans personal nu föreligger, har det synts Utskottet icke kunna anses nödigt att flottans öfningar skulle för den närmaste framtiden erhålla större omfattning än som af det nuvarande anslaget medgifves;" det är visserligen sant att ett förslag till nytt ordnande af flottans personal föreligger, men jag tror att en hvar af denna Kammars ärade ledamöter, som läser detta förslag, skall finna, att den personal, som skall öfvas efter det nya förslaget, till största delen är densamma som öfvas nu. Af dessa skäl anhåller jag, då det väl icke finnes någon förhoppning att Kongl. Maj:ts förslag antages, att Första Kammaren åtminstone måtte bifalla Friherre Skogmans förslag.

*Flottans
öfningar.
(Forts.)*

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag har icke begärt ordet för att yttra mig om flottans öfningar, ty dertill har jag alltför ringa insigter i ämnet, utan är det helt enkelt en ekonomisk fråga, hvarmed jag ber att få sysselsätta mig. Den förändring, Kongl. Maj:t föreslagit och som Utskottet tillstyrkt, nemligen att kostnaderna för naturaportion till underbefäl och manskap under exercis och sjöexpeditioner böra påföras förslagsanslaget till naturaunderhållet, kommer, efter mitt förmenande, att föranleda en sammanblandning, som gör, att man icke utan svårighet får reda på verkliga kostnaden hvarken för det ena eller det andra. Jag tror, att det hör till god ordning, att man kan få se huru mycket hvar sak kostar. Men nu skola kostnaderna för manskapets underhåll *inom landet* komma att sammanföras med de kostnader, som uppkomma, då manskapet är i främmande farvatten, ehuru dessa senare kostnader icke äro med de förra jemförliga. Skall man åter verkligen föra kostnaderna för underbefälets och manskapets naturaunderhåll så som nu föreslagits, inser jag ej hvarför man icke gör på samma sätt med kostnaderna för befälets naturaunderhåll, utan tager detta af öfningsanslaget och således för det ena på en titel och det andra på en annan. Är det nu föreslagna sättet riktigt, förstår jag ej hvarför man icke gjort på samma sätt beträffande kostnaden för arméens öfningar. Går detta förslag igenom, blir det sannolikt ganska besvärligt och trassligt att räkna ut hvad en expedition verkligen kostat, hvaremot lätt kan inträffa, att kostnaden för truppens naturaunderhåll kan komma att ökas på ett sätt, som man ej nu anar. Då ingen af Stats-Utskottets medlemmar funnit betänklighet möta vid förslaget, kan jag icke hoppas att hvad jag nu tillåtit mig yttra skall kunna inverka på frågan, utan har jag endast velat i protokollet hafva min mening förvarad, för den händelse man framdeles skulle vilja göra till regel hvad som nu blifvit såsom undantag föreslaget.

Herr Statsrådet Friherre von Otter: Skälet, hvarför detta förslag framstälts af Kongl. Maj:t, är att man önskade få system i sättet, hvarpå kostnaderna för naturaunderhållet utgå. Då manskapet ligger uppbådadt vid stationerna endast för *öfningar*, och dess naturaunderhåll under denna tid utgår från det allmänna anslaget till naturaunderhållet, är det väl obestriddigen riktigtast, att kostnaderna för naturaportionen den tid, manskapet öfvas till sjös, äfven må få utgå från samma anslag.

Hvad beträffar den siste ärade talarens fruktan att det skulle möta svårigheter att redovisa kostnaderna för naturaportionerna, som till underbefäl och manskap utspisats ombord, vill jag ha äran nämna att jag har här i min hand ett papper, som tydligen visar att en sådan fruktan är alldeles obehöflig. Då fråga uppstod om att till Riksdagen göra här förevarande framställning, infordrades från stationerna uppgifter om huru stor del af kostnaderna för hvarje expedition under de tio sista åren som fallit på provianten, och dylika uppgifter inkommo utan dröjsmål. På grund af gällande reglementen skola nemligen efter hvarje sjöexpedition, då liqviden uppgöres, kostnaderna fördelas i

*Flottans
öfningar.
(Forts.)*

kostnader för proviant, aföning, utredning och diverse utgifter. Då nu så kunnat ske hittills, hoppas jag att det äfven skall kunna ske hädanefter och således icke några olägenheter af förevarande förslag komma att uppstå.

Friherre Skogman: Efter de upplysningar, herr departementschefen nu lemnat, har jag för min del ingenting vidare att tillägga.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder endast hade yrkats af *Friherre Skogman*, att Kammaren skulle bifalla det förslag han i sin emot punkten afgifna reservation framställt, hvilket förslag lydde sålunda: "att sedan från nuvarande anslaget till öfning af flottans bemanning, stort 479,850 kronor, afdragits det för öfverföring till naturaunderhållsanslaget afsedda belopp af kronor 162,527,10, återstoden höjes med kronor 82,677,10 till kronor 400,000, då, med tillägg af de för "sjöexpeditioner till handelsns skyddande" beräknade 150,000 kronor, hela anslaget skulle blifva nedsatt från 129,850 till 550,000 kronor."

Härefter gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på antagande af *Friherre Skogmans* förslag, hvilken proposition med ja besvarades.

Punkterna 15—19.

Biföllos.

Punkten 20.

*Ny byggnad
för Sjökrigs-
skolan.*

Herr Wallenberg: I den motivering, Stats-Utskottet i nu föreliggande betänkande lemnat för sitt afstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om anslag till uppförande af en ny byggnad för sjökrigsskolan, får man bland annat läsa, "att, då det synes antagligt att sedermera annan rymligare lokal kan mot hyra anskaffas, så har Utskottet icke ansett sig böra tillstyrka beviljande af det i omförmälda hänseende äskade anslag. Jag tillåter mig fästa Utskottets och Kammarens uppmärksamhet derå, att en sjökadettskola fans i Carlskrona redan på sjuttonhundratalet, att den sedermera flyttades till Carlberg och förenades med krigsakademien för arméen; svårigheterna vid att hafva två specialskolor förenade utan att endera skulle blifva lidande visade sig snart, men det var först efter en lång tids erfarenhet, som man år 1867 på försök utbröt sjökrigsskolan. Sedan emellertid detta försök visat sig ganska tillfredsställande, och då det är obestrifligt att ingen elev eller sjökadett tillförene fått en sådan undervisning, som numera bibringas dem, bör man väl icke anse detta vara en tillfällig företeelse, utan måste man väl inse att en *permanent* sjökrigsskola är det nödvändiga villkoret för att flottan skall kunna förses med dugliga officerare. Att detta är och måste vara ett önskningsmål, framgår just deraf, att det var den förr så stora bristen på förkunskaper och insigter, som föranledde de obehagliga och ledsamma meningsbrytningarne

om hvad som var ändamålsenligast i och för vårt lands sjöförsvär. Då vi nu lyckats komma till bättre förhållanden, kan jag för min del icke se något rimligt skäl för att arméens krigsskola skall bo i slott, men sjökrigsskolan i förhyrd lokal vid en bigata. Det är möjligt att detta förhållande kan vara beroende på någon undervattensström, om hvilken jag visserligen är öfvertygad att den ej löper i detta rum, men som går i den riktningen att man i en närmare eller fjärrare framtid kanske vill helt och hållet indraga detta anslag. En åsigt som icke kan erkännas i denna Kammare, ty här är det alltid ett önskningsmål att sprida så mycket upplysning som möjligt i vårt land, men då är det äfven i främsta rummet nödigt att jemväl uppfostran medelst specialskolor tillgodoses. Då Riksdagen i alla andra grenar visat sig lifligt intresserad för hvad till undervisningsväsendet hör, kan jag icke förstå hvarför ett undantag skulle göras för denna gren. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

*Ny byggnad
för Sjökrigsskolan.
(Forts.)*

Herr Statsrådet Friherre von Otter: Behofvet af en större lokal för sjökrigsskolan än den närvarande har icke blifvit af Utskottet bestridt, och det vore därför kanske obehöfligt att dervid uppehålla sig, men då Utskottet till sitt förslag fogat den motivering, som af den siste talaren återropades, må det dock tillåtas mig att ett ögonblick få fästa Kammarens uppmärksamhet derå att ett stort behof verkligen förefinnes att få en ny lokal, äfvensom att det ingalunda är gifvet att erforderlig lokal, såsom Utskottet antydt, skall finnas att hyra, äfven om sådant vore lämpligt.

Den starka afgång som inom flottans officerscorps egt rum, i synnerhet under de senaste åren, — ett förhållande som visserligen är ganska ledsamt för flottan men som jag dock i viss mån måste helsa med glädje, enär det visar att flottans officerare äro eftersökte såsom duglige till hvarjehanda befattningar inom så väl industrien som näringsgarne, gör att ett ökad antal kadetter måste finnas, om man skall kunna hoppas hålla officerscorpsen vid det i stat bestämda antalet. Under detta år hafva redan tre vakanser uppstått, och det är all anledning att antaga att detta antal inom årets slut ensamt genom afgång kommer att ytterligare ökas med tre eller fyra; tillgången från sjökrigsskolan i höst blir endast fem, 1876 får flottan möjligen sex, 1877 sju och 1878 fem nya officerare. Det är icke sannolikt att man med någon lägre siffra än åtta nya officerare hvarje år kan hålla officerscorpsen uppe vid det föreskrifna antalet. För att åstadkomma en mot afgången inom flottan svarande afgång från skolan måste antalet i klasserna ökas, och när vi komma till 1878 måste det finnas åtminstone 56 kadetter. Ett så stort antal kan dock icke på sätt som vederbör erhålla undervisning i den nuvarande lokalen, och då dertill kommer att flottan har en sådan plats som Skeppsholmen, der tomt finnes för att anlägga skolan, kan jag för min del ej finna annat än att det är både i landets intresse och ur ekonomisk synpunkt riktigt att skolan derstädes uppföres. Jag ber äfven att få fästa uppmärksamhet derå att den ifrågavarande skolan måste hafva en gymnastiklokal, att i den nu förhyrda byggnaden en gymnastik blifvit upp-

*Ny byggnad
för Sjökrigs-
skolan.
(Forts.)*

förd med af Riksdagen beviljade medel; skall en ny lokal hyras, blir det äfven nödvändigt att uppföra en ny gymnastik, under det att man deremot på Skeppsholmen komme att använda den gymnastiklokal, som der finnes för flottans trupper utan några nya kostnader.

Friherre Skogman; Det kan icke falla mig in att neka det sjökrigsskolan skulle få det mycket beqvämt och fördelaktigt om den blifver inrymd i eget hus, vare sig på Skeppsholmen eller på någon annan plats, men det vackra resultat, som vunnits i den nuvarande lokalen, tyckes visa att en egen byggnad icke är alldeles oundgänglig för undervisningens upprätthållande. Stats-Utskottet har framkastat den tanken, att lokaler äfven framdeles skola kunna finnas att hyra, och det har uttryckt denna förmodan i ordalag, som väl möjligen kunna gifva anledning till anmärkning, men hvilka jag för min del icke kan anse innebära något absolut hinder för en förnyad framställning, i händelse svårigheter skola möta att få hyra ett lämpligt hus. Det nuvarande hyresaftalet går till ända 1879, och man måste naturligtvis i god tid dessförinnan söka upprätta ett nytt, men lyckas ej det, ser jag som sagdt ingenting, som hindrar att göra förnyad framställning till Riksdagen, och att Riksdagen icke plägar lemna sådana framställningar ouppmärksammade, då behovet fullkomligen ådagalagts, det tror jag synes af de senaste riksdagarnes historia. Det synes mig äfven som om afgången för framtiden bland flottans officerare möjligen skulle komma att minskas, enär hvarjehanda tecken tyda derhän att den nästan feberaktiga ifver, med hvilken en mängd industriella företag under de senaste två å tre åren grundats, något saktat sig, och erfarenheten visat, att vanligen efter en sådan period några år pläga förgå, under hvilka efterfrågan ej blir stor. På dessa nu af mig anförda grunder hemställer jag sålunda att Kammaren ville bifalla Stats-Utskottets beslut.

Herr Nordenfeldt, Leonard Magnus: Då jag biträdt det slut, hvartill Utskottet kommit, har ett skäl för mig dervid varit den dryga kostnaden. Räntan på 177,550 kronor efter sju procent, som torde böra beräknas, enär vi betala fem procent på de pengar vi låna och två procent åtgå för underhåll och amortering m. m., blir öfver 12,000 kronor, hvilket således skulle blifva årliga kostnaden för en skollokal åt 60 pojkar. I den tillämnade byggnaden skulle visserligen bostad äfven finnas för föreståndaren, och det vore nog mycket bra för honom, men nödvändigt är det icke. Man har talat om behovet af att skaffa en ny gymnastik, i händelse man skulle nödgas hyra en annan lokal, men jag kan för min del icke se något, som hindrar att eleverna vid sjökrigsskolan liksom andra ynglingar få gå till gymnastiska centralinstitutet; det skadar dem sannerligen icke att få gå ett stycke — min fulla öfvertygelse är, att, om det betalas en hög hyra, hvilket staten kan göra utan förlust, äfven ett i alla afseenden bra hus kan anskaffas, och yrkar jag derfor bifall till Utskottets förslag.

Grefve af Ugglas: För min del är jag fullt öfvertygad om be-

hofvet af en förändrad och förbättrad lokal för sjökrigsskolan och jag har derföre icke heller kunnat gilla den *motivering*, som Utskottet begagnat, eller att lämpligaste sättet att anskaffa lokal för sjökrigsskolan skulle vara att hyra en sådan, ty jag tror att det skulle vara svårt att på så sätt i längden tillgodose denna undervisningsanstalts behof. Men då jag är öfverens med Utskottet i det *slut*, hvartill det kommit, ber jag att få anföra mina skäl derför. Det torde för alla äldre riksdagsmän vara känt, att vid hvarje nytt byggnadsföretag yppa sig betänkligheter och göra motvilligheter sig gällande, och hvad detta särskildt beträffar, blef det inom ganska kort tid klart, att, då Kongl. Maj:t af Riksdagen begärt anslag så väl för ifrågavarande ändamål som för uppförande af ett nytt exercishus i Carlskrona, det var alldeles otänkbart att kunna genomdrifva begge dessa anslag samtidigt, och man hade således att välja tillstyrkande af det ena eller det andra. Under sådana förhållanden anser jag att det var nödvändigt att tillse hvilken byggnad i första rummet borde ifrågakomma, och hvilken byggnad hade de största chanserna för sig. I detta afseende förekommer då, att det icke ligger någon absolut vikt på att en byggnad sådan som den begärda uppföres nästa år, då sjökrigsskolan har sin lokal till den 1 Oktober år 1879. Hvad åter exercishuset beträffar, var redan under sista året af Kongl. Maj:t anmaldt behofvet att anskaffa ett nytt sådant, och frågan erhöll äfven inom Riksdagen understöd.

På grund af dessa skäl, och då icke något statens intresse bestämmdt äfventyras, om man för ett år uppskjuter att bifalla anslaget, tror jag, att man kan göra rätt och klokt, äfven från flottans synpunkt, om man bifaller hvad Utskottet föreslagit.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då beslut fattades för några riksdagar sedan att förlägga sjökrigsskolan vid Rörstrandsgatan, tog jag mig friheten göra erinran mot ett sådant förslag, emedan jag trodde, att det icke var någon lämplig öfningsplats för sjökadetter, men dåvarande Chefen för sjöförsvars-departementet påstod, att bättre plats icke kunde finnas, och den erfarenhet, som sedermera vunnits genom de lyckade resultaten af undervisningen, tyckes hafva gifvit honom fullt rätt i hans uppfattning af förhållandena. Då det nu ifrågasattes att bygga en ny lokal för ifrågavarande skola, kan jag icke neka, att det förefaller mig nog mycket, att man för att i fulltaligt skick hålla en officerspersonal, uppgående om jag icke räknat orätt, till 141 personer, skulle behöfva en skola af 60 elever, det vill säga ett elevaltal motsvarande nära nog halfva antalet af officerarne. Detta förefaller mig bra mycket tilltaget, och skulle alla öfriga statens embets- och tjenstemannacorpser behöfva en så stark rekrytering, blefve det bra dyrt. Jag tror för min del att skolan bör rättas efter det antal lärjungar, som verkligen kan behöfva deruti undervisas, för att förse flottan med en tillräcklig personal, men att den icke bör utvidgas derutöver. Det kan väl också, innan man beslutar sig för uppförande af en ny byggnad, vara af någon vikt att man tager reda på, om icke det kan på sjelfva Skeppsholmen redan förut finnas någon byggnad,

*Ny byggnad
för Sjökrigsskolan.
(Forts.)*

*Ny byggnad
för Sjökrigs-
skolan.
(Forts.)*

som genom påbyggning eller förändring skulle kunna vara lämplig för inrymmande af sjökrigsskolan. Möjligen skulle i sådant fall kostnaden kunna blifva betydligt reducerad. Då härtill kommer, att skolan är betryggad att få behålla sin nuvarande lokal till den 1 Oktober år 1879, synes mig icke något äfventyras genom att för tillfället låta bero vid det beslut som Stats-Utskottet tillstyrkt.

Herr Wallenberg: Jag vill blott säga några ord med anledning af Herr Nordenfelts yttrande derom, att man kunde för sjökrigsskolans behof använda Gymnastiska centralinstitutets gymnastiklokal. Jag tror, att det icke vore rätt praktiskt att skicka elever från en militärskola till en annan gymnastiklokal, och vidare är det alls icke säkert att denna lokal, som för det närvarande så mycket nyttjas, icke äfven framgent skall blifva så tagen i anspråk att hinder skulle möta för sjökrigsskolan att jemväl begagna den. Vidare tror jag, att denne talares beräkningsgrund i afseende på kostnaderna icke håller streck, ty om skolan, hvilket man måste tänka sig, kommer att flyttas en eller annan gång och i sammanhang dermed man blefve utsatt för stegring af hyran, finge man nog se huru räkningen komme att ställa sig, emot om skolan hade sin egen lokal. Emellertid, med fästadt afseende å de välvilliga yttranden, som några af Stats-Utskottets ledamöter i öfrigt fält, och då jag tydligen förnimmer att det icke är så allvarligt menadt med strofen, att sjökrigsskolan för all framtid bör bo i hyrda lägenheter, samt då jag slutligen tror att den siste talaren icke håller så strängt på att efterstycketal räknat ut hvad en sjöofficers uppfostran kan kosta i jemförelse med en vanlig elementarskoleuppfostran, vill jag för min del, då derjemte behöfvet icke är af den beskaffenhet att det i år måste afhjelpas, afstå från mitt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

Punkten 21.

Bifölls.

*Artilleri-
materiel.*

Punkten 22.

Herr Statsrådet Friherre von Otter: Med det anslag, som här blifvit af Kongl. Maj:t begärdt, äsyftas att fylla behöfvet af projektiler för den närmaste framtiden till det antal kanoner, som dels finnas färdiga dels i följd af Riksdagens bifall till Kongl. Maj:ts proposition vid förra riksdagen äro under tillverkning. Det är alldeles gifvet att kanoner blifva af ganska liten nytta, eller äro föga fruktansvärda vapen, derest man icke får projektiler till dem, och då det tager ganska betydlig tid, innan man skall kunna anskaffa det antal projektiler, som erfordras, får jag för min del uttrycka den förhoppning, att någon af de Utskottets ledamöter, hvilka inom Utskottet reserverat sig emot dess förslag, måtte här göra hemställan om bifall till Kongl.

Maj:ts proposition. Jag tager mig friheten nämna, att, för att endast det antal kanoner, som nu finnes, eller äro under tillverkning, skall få sitt behof af projektiler fylldt, en summa af 2,391,000 kronor fordras, då projektilprisen beräknas efter det kontrakt, som redan är vilkorligt afslutadt med vederbörande bruksegare. Då nu, enligt uppgift från samma verks egare, tillverkningen derstädes på ett år icke lämpligen kan drivas öfver ett tillverkningsvärde af 1,095,000 kronor, har Kongl. Maj:t ansett sig för nästkommande år icke böra äska mer än 1,000,000 kronor, hvarutaf 880,000 skulle användas till projektiler. Skulle åter Riksdagen dertill icke vilja anslå mer än 500,000 kronor för hvarje år, kommer det att åtgå fem år, innan vi få fulla antalet projektiler anskaffadt till de kanoner, hvilkas anskaffande redan är beslutadt.

Friherre Skogman: Behofvet af en ökad artillerimateriel är så ostridigt ådagalagdt, att jag icke behöfver vidare orda derom. Vid föregående riksdag har framställningen om medel härför redan blifvit bifallen, och det gäller nu anvisande af en del af dessa medel, och får jag alltså, med hänvisande till min reservation, anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Hedlund: Enligt den utredning, som kommit Stats-Utskottet till del, finnas för närvarande dels färdiga, dels beställda det antal kanoner, som på sidan 6 i Utskottets betänkande är omförmäldt. När jag jemför detta antal med de uppgifter, som kommit statsrevisionen till del rörande de fartyg, som äro under nybyggnad, mötes jag af några förhållanden, hvarå jag anhåller att få fästa uppmärksamheten. Jag ber dock att redan förut få nämna, att jag utgår från den synpunkt, att alla fartyg, som redan äro färdiga och hvilkas bestyckning är upptagen i revisionsberättelsen, redan ega bestyckning, och att ny bestyckning behöfves endast för dem, som äro under byggnad. Är denna förutsättning oriktig, anhåller jag att derom blifva upplyst. Enligt nämnda uppgift skulle för de fartyg, som äro under nybyggnad krävas sammanlagdt 16 stycken kanoner, och om man jemför detta antal med antalet af de kanoner, Utskottet inhemtat, vara dels färdiga, dels beställda, finner man, att af 9,24 tums äro färdiga eller beställda 12 stycken, hvaremot för fartyg under nybyggnad erfordras endast 3, således finnas 9 derutöfver; att af 8,08 tums äro färdiga eller beställda 35 och för fartyg under nybyggnad erfordras 2, således ett öferskott af 33; att af 5,63 tums äro färdiga eller beställda 33 och för fartyg under nybyggnad erfordras 2, hvidan uppstår ett öferskott af 31, samt af 4,1 tums äro färdiga eller beställda 40 och för fartyg under nybyggnad erfordras 2, således 38 derutöfver.

Det synes alltså vara ett betydligt öferskott af kanoner, utan att fartyg, till hvilka de skulle kunna användas, äro under nybyggnad. Jag vet väl, att artilleri fordras äfven för sjöfästningarne, men huru behofvet gestaltar sig i afseende derpå, derom finnes icke några uppgifter tillgängliga. Jag antager emellertid, och det tyckes jemväl framgå af Kongl. Maj:ts proposition, att det behöfliga antalet kanoner

Artilleri-
materiel.
(Forts.)

nu blifvit i det närmaste fylldt. Det glädjer mig, om vi skulle komma derhän, att icke en hufvudsaklig del af vår statsreglering skulle behöfva afses för kanongap. Att det anslag af en million, som Kongl. Maj:t begärt för projektiler, är väl högt, tyckes mig äfven våra krigsvänner böra erkänna. Väl är det fullkomligt riktigt, att kanoner utan projektiler äro ganska oskadliga instrument, men så alldeles utan äro vi dock icke, ty, enligt hvad Utskottet inhemtat, äro dels färdiga, dels beställda 800 stycken projektiler till 9,24 tums kanonerna, 4,866 stycken till 8,08 tums dito, 2,343 stycken 5,63 tums dito och 2,000 till 4,1 tums dito.

Huru mycket häraf som innehålles i den af chefen för Sjöförsvarsdepartementet nämnda summa, 2,391,000 kronor, derom hafva vi ej erhållit upplysning. Men då han omnämnt, att kontrakt blifvit uppgjorda till sådant belopp, att det för deras fullgörande erfordras nämnda summa, ligger deri en antydning om, att det förhållande verkligen existerar, som man redan, enligt hvad muntligen man och man emellan försports, funnit temligen anmärkningsvärdt, eller att kontrakt uppgöras till så betydliga belopp, innan anslag dertill beviljats af Riksdagen. Det är sannt, att man kommit till den erfarenhet förr, att Riksdagen icke skyr några utgifter för ändamål, derför man tagit hänsyn till Riksdagens patriotism, men något litet oförsigtigt är det dock att draga så höga vaxlar på denna heliga känsla. Det har blifvit anfördt såsom något betänkligt, att om icke anslaget beviljades till hela det belopp, som blifvit begärdt eller en million, skulle vi få vänta fem år, innan hela det kontrakterade antalet af projektiler kunde bekommas. Jag får dock säga, att denna tid af fem år har för mig icke något afskräckande. Vi lefva i sådana lugna politiska förhållanden, att, derest vi icke sjelfva framkalla rubbningar i dessa förhållanden, vi kunna mycket väl hoppas att få lefva i ro under denna tidsperiod. Det kan dessutom hända att, om vi gifva för mycket för projektiltillverkningen, det kan komma att gå, såsom med afseende å landförsvaret skett, att man drifver på ammunitionsanskaffningen, så att en del af ammunitionen, genom att få ligga allt för länge, blir obrukbar, ty krutet har den egenskapen, att det icke kan ligga sammanpackadt lång tid, utan att taga skada. Emellertid, vare härmed huru som helst, så utgör den långa tiden af fem år för mig, som icke är djupare invigd i de politiska hemligheterna, ingenting afskräckande. Deremot synes det mig, att vid en riksdag, som beviljar så oerhörda anslag till krigsväsendet, man möjligen skulle kunna hejda sig något, tills man hunnit sätta sig in i de nya förhållandena och fått se huru de verka. Det kan ju inträffa, att vi få ett godt år, och att vi då ej behöfva att se så noga på en eller annan million; men jag anser att vi nu skulle väl kunna gifva oss till tåls för att se, om icke möjligen dessa goda år komme att svika. Jag tror, att med den summa af en half million, som Utskottet satt i fråga, regeringen för tillfället borde låta sig nöja, utan att hos dem, som velat inskränka den begärda summan, se någon brist, hvarken på patriotism eller andra känslor, som böra diktera en lojal Riksdags beslut.

Herr Statsrådet Friherre von Otter: Med anledning af den siste talarens anförande vill jag anhålla att få här uppgöra en annan räkning öfver verkliga behovet af kanoner för sjöförsvaret, dermed egentligen åsyftande att få komplettera, hvad han saknat anteckningar om, nemligen behovet af artilleripjeser till fästningarne. Såsom Kammaren behagade erinra sig, blir nästa år eller senast året derpå sjöfästningarne vid Carlskrona i ordning för emottagande af sin bestyckning. Väl har det hittills ansetts kunna gå för sig att hafva fästningar utan kanoner, men jag tror, att den tiden numera är förbi, och att man gerna söker att hafva så väl kanoner till fästningarne som projektiler till kanonerna.

Beträffande förhållandet med de i Utskottets betänkande omförmälda 9,24 tums kanonerna, så finnas dels färdiga, dels bestälda 12 stycken, deraf på hvardera af kanonbåtarna Disa och Blenda skall finnas en, de ytterligare beställda 10 äro, jemte fem af de för anskaffande af hvilka anslag äskas, afsedde för bestyckande af Kungsholms fästning vid Carlskrona — summa 15, återstår en, den sjetta, som är omförmäld i uppgiften till Stats-Utskottet och hvilken är afsedd att hafvas i reserv. Beträffande 8,08 tums kanonerna finnas 6 å monitorerne, 9 på pansarbåtarna, 1 är kasserad, 3 äro afsedda för Kungsholms fästning och 6 till verket å Vestra Hästholmen, tillsammans 25 stycken.

Återstå 10, hvilka äro bestämda, dels för förråd, dels för positioner i skärgården, der minor äro afsedda att utläggas. Af de 33 stycken 5,63 tums kanonerna äro 4 på korvetten Balder, 1 på korvetten Gefle och 8 på fregatten Vanadis; för fästningarne vid Carlskrona erfordras 8 och 12 för positioner. Med de små kanonerna är förhållandet sålunda, att 6 finnas å korvetten Gefle, kanonbåtarna Disa och Blenda skola hvardera hafva en, 10 äro bestämda för ångkanonbåtarna, 2 för Balder, och af de återstående 20 skola 10 fördelas på de nämnda fästningarne, hvadan 10 blifva öfver till positionsartilleri — summa 40.

Hvad den ärade representanten från Göteborg anförde i afseende på kontrakt, ber jag att, derest mitt yttrande af någon kunde uppfattas sålunda, som något kontrakt med bruksegare om tillverkning af det antal projektiler, som här i dag varit i fråga, skulle vara afslutadt, få förklara, att något kontrakt, afseende tillverkningen af något visst antal projektiler icke finnes uppgjordt, utan endast ett vilkorligt kontrakt å de projektiler, hvartill Riksdagen må bevilja medel, och skälet dertill har varit, att man på detta sätt velat tillförsäkra sig möjligheten att få projektiler inom landet. Detta kontrakt gäller för fem år.

Hvad den nuvarande kanonkonstruktionen beträffar, tror jag icke att något tvifvel finnes, att icke den är fullt ändamålsenlig, om äfven någon mindre förändring i afseende å refflingen skulle behöfva vidtagas för att få den fullkomligt god. Det finnes åtminstone icke för det närvarande anledning att förmoda motsatsen. Hvad beträffar ammunition, föreföll det mig, såsom den siste talaren antagit, att krut och projektiler förvaras tillsammans. Detta är icke förhållandet. Pro-

*Artilleri-
materiel.
(Forts.)*

Artilleri-
materiel.
(Forts.)

jektilerna förvaras för sig mycket väl inlagda och insmorda och kunna stå i många år utan tillsyn.

Grefve af Ugglas: Till hvad chefen för Sjöförsvars-departementet nyss yttrat ber jag endast att få lägga några ord såsom svar på Herr Hedlunds anförande. Bland de skäl, som denne talare ansåg förefinnas för att icke bevilja högre anslag för anskaffning af artilleri-materiel än 500,000 kronor, nämnde han äfven, ehuru jag förmodar, att detta icke var så allvarligt menadt, att man borde akta sig för att på grund af de nuvarande goda tiderna möjligtvis taga fasta på ett sådant förhållande äfven för framtiden. Härtill får jag för min del svara, att, om verkligen sådana tider skulle komma att inträffa, att utgifterna för ett så viktigt ändamål som landets försvar måste nedsättas, bör det vara så mycket större skäl att i den goda tiden tillgodose detta viktiga behov.

I afseende på ammunition verkstälde Herr Hedlund en uträkning, enligt hvilken behovet deraf angafs, och han ansåg för sin del icke att någon olägenhet eller fara vore förenad dermed, att 5 år åtginge för denna ammunitions anskaffande. Hvad behovet är, har chefen för Sjöförsvars-departementet redan uppgifvit, och detta utvisas i detalj af Kongl. Maj:ts proposition till föregående Riksdag, hvori upptages 1,956,000 kronor till kanoner, 7,547,000 kronor till projektiler, 185,000 kronor till lavetter samt 100,000 kronor för öfrig artilleriutredning, eller tillsammans 9,788,000 kronor, hvaraf dock hälften af den till projektiler afsedda summan var beräknad såsom reserv. Kostnaden för hvad som i första hand är angeläget att anskaffa, uppgår sålunda i rundt tal till 5,800,000 kronor, och efter Herr Hedlunds beräkning skulle således åtgå tio år, innan blott det allra oundgängligaste kunde anskaffas. Då sedermera tillkommer det belopp omkring 3,750,000 kronor, som beräknades såsom reserv för anskaffande af projektiler, skulle ytterligare något öfver sju år förflyta, innan hvad som erfordras i reserv skulle kunna anskaffas. Jag upprepar, att man icke bör i tider, då penningetillgången är god, uppskjuta anskaffande af hvad som är nödvändigt för tillgodogörande för vårt försvar af våra fartyg och sjöfästningar.

Herr Hedlund ansåg vidare, att det var oförsigtigt att uppgöra kontrakt på längre tid, då anslag funnos beviljade endast för ett år. Detta påstående har redan af chefen för Sjöförsvars-departementet blifvit bemött, men jag ber att äfven för min del få säga, att det ovilkorligen är en i ekonomiskt hänseende klok åtgärd att uppgöra kontrakt på längre tid, emedan man derigenom kan erhålla betydligt billigare pris. Så har från Husqvarna anbud blifvit gjordt om ned-sättning i priset på gevär, om beställning gjordes för flera år.

Hvad nu beträffar det omtalade provisoriska kontraktet om tillverkning af projektiler för flottans räkning, så är deri ovilkorligen stadgadt, att, derest Riksdagen icke beviljar anslag, så att tillverkningen kan oafbrutet fortsättas under 5 år, bruksegaren är berättigad att erhålla högre betalning. Det är också ganska klart, att det skall vara angeläget för en bruksegare, som fått göra dyrbara anläggningar,

att få en fortgående och någorlunda varaktig sysselsättning, så att ej verkstäderna komma att stå och arbetarne gå sysslolösa under en längre tid. Likaså är det tydligt, att han härigenom kan lemna sin tillverkning för ett relativt lägre pris. Jag kan därför icke finna annat, än att det nämnda kontraktets uppgörande varit förestafvadt af en klok beräkning af hvad landets fördel fordrat.

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Grefve Posse: Efter ett sådant anförande som det af chefen för Sjöförsvars-departementet nu afgifna, är det icke lätt för någon annan att uppträda, i synnerhet om man icke är sakkunnig. Jag ämnar icke heller gifva mig in i någon undersökning, huruvida de af honom framställda förhållandena ega sin riktighet eller icke. Anledningen för mig att rösta för Stats-Utskottets betänkande i denna punkt är, att det förefaller mig, som om detta oerhörda stigande af budgeten för krigsmakten så till lands som sjös dock någon gång måste nå sin gräns, och som det vore möjligt att i någon mån stäffa de stora anspråk, som ställas på landet i detta afseende. Här har Kongl. Maj:t begärt en million, men Stats-Utskottet har nedsatt beloppet till hälften. Den siste ärade talaren har yttrat, att man under de nu rådande goda tiderna bör passa på och gifva anslag till landets försvar. Jag frågar, om det icke finnes andra lika viktiga saker att skaffa penningar till, huruvida det icke är lika viktigt, att vi använda penningar på vårt lands inre utveckling och höjande af densamma för att kunna bära ännu större utgifter för framtiden. Hade frågan varit att afslå Kongl. Maj:ts proposition och icke bevilja något anslag alls, skulle de af Grefve af Ugglas och chefen för Sjöförsvars-departementet framställda anmärkningarne egt sin riktighet, men här är icke fråga om sådant, utan blott om att nedsätta och inom behöriga gränser stadga ett anslag, som nu stigit till nära dubbelt mot hvad det var för kort tid sedan. Det måste för hvar och en, som är angelägen att icke bevilja allt som begäres, vara nödvändigt att tillse, hvar man möjligen skulle kunna göra några indragningar. Jag är icke i förevarande fråga sakkunnig, men då jag sökt höra mig för, hvar man med minsta olägenhet skulle kunna göra indragningar, har jag öfver allt fått till svar, att just i denna punkt vore sådant möjligt.

Hvad beträffar de bruksegare, om hvilka man visat sig så öm, så förefaller det mig, att det för dem icke vore omöjligt att göra sina anläggningar med beräkning på ett lika väl som på flera års tillverkning.

Det är för mig i förevarande fall icke så mycken vikt på sjelfva summans storlek, som på den oerhörda stegring, som den af Kongl. Maj:t begärda summan visar i jemförelse med föregående års, och jag hemställer, om icke sannolikheten för en än ytterligare framtida stegring blir större derigenom, att vi bevilja ett anslag, så stort att det endast i tider med särdeles god penningetillgång kan utgå, än om vi

Artilleri-
materiel.
(Forts.)

bevilja ett mindre anslag, som äfven under dåliga tider kan af landet bäras. Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels att Kammaren, med afslag å punkten, för så vidt den skiljde sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, skulle bifalla samma framställning oförändrad; gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades talrika nej, blandade med ja, samt sedermera proposition på afslag å punkten i dess från Kongl. Maj:ts framställning afvikande del och bifall till samma framställning oförändrad, då svaren utföllo med talrika ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslags följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 22:dra punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren Utskottets hemställan, för så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, och bifaller samma framställning oförändrad.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 20.

Nej — 80.

Punkterna 23 och 24.

Biföllos.

*Byggande af
krigsfartyg.*

Punkten 25.

Herr Wallenberg: Äfven i denna punkt af betänkandet kan jag icke gilla hvarken motiveringen eller det slut, till hvilket Utskottet kommit. I motiveringen finnas införda följande ord: "att befintliga tillgångar icke böra användas till andra än för kustförsvaret afsedda fartyg". Enligt min uppfattning använda vi ju alla våra fartyg till våra kusters försvar och något annat har ingen yrkesman tänkt

sig, äfven om vi hade sådana fartyg, som kunde gå utanför skären, ty icke lär väl någon föreslå eller ens önska, att vi skulle bygga krigsfartyg för att leverera stora bataljer. Men det är den skilnaden mellan de fartyg vi hafva och det som Kongl. Maj:t föreslagit att bygga, att de förra egentligen icke äro annat än positionsartilleri, ty af de armerade fartyg vi ega, nemligen monitorer och pansarbåtar, göra de förra icke fullt 7 och de senare knappt 8 knop. Dessa fartyg äro likaledes mycket lämpliga, om man använder dem i vissa trånga farvatten, men som de hvarken kunna förfölja eller fly, är det för mig alldeles påtagligt, att de icke kunna freda de delar af våra kuster, som icke äro omgärdade af skärgård. För öfrigt hafva vi en besynnerlig samling af fartyg, nemligen Garmer, Fenris och Sköld, hvilka äro endast misslyckade experimenter och ingenting annat, samt fartyg bygda med jernspant och träbordläggning, hvilka naturligtvis äro allt för bräckliga för att benämnas krigsfartyg. Nu är föreslaget, att vi skulle taga till modell ett engelskt fartyg, Hotspur, som man ansett lämpa sig för våra förhållanden. Ut i motiveringen till denna punkt af betänkandet har Utskottet yttrat, att kostnaden för ett sådant fartyg borde kunna reduceras till något lägre än hvad det engelska kostat, enär det kunde vara kortare och lägre på vattnet. För min del anser jag, att, då man har en god modell, man icke bör frångå den i vissa delar och följa den i andra, ty en god kopia är alltid bättre än ett mindre godt original. Jag tror, att hvad vår flotta mer än väl behöfver, det är ett fartyg, som icke blott har artillerikraft utan äfven snabbhet. På dessa skäl och då jag, som sagdt, icke kan se annat än att alla våra fartyg äro afsedda för vårt kustförsvar, och att vi icke böra begagna tvetydiga uttryck i motivena till våra beslut, anhåller jag, att Kammaren med afslag åt Utskottets hemställan måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

*Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)*

Herr Statsrådet Friherre von Otter: Riksdagen har under senare år vid beviljandet af de anslag, som erfordrats för fartygs byggande, lemnat dessa anslag, utan att dervid inlåta sig i någon pröfning af hvilka typer, som skulle vara bäst att vid anskaffningen följa. Ut i sitt förslag till beslut vid denna riksdag i förevarande ämne har Stats-Utskottet tillfogat orden: "afsedda för kustförsvar", och jag för min del kan så mycket mindre hafva något att härvid invända, som det är just hvad Kongl. Maj:t afsett, just den åsigt som finnes nedlagd i mitt härom afgifna anförande till statsrådsprotokollet. Men då jag således icke har något att dervid erinra, ber jag deremot att få uppehålla mig ett ögonblick vid den summa, som Utskottet förordat, icke därför att några hundra tusen kronor mer eller mindre kunna göra så särdeles mycket, utan af den anledning att i motiveringen till denna punkt synes mig ligga en tvekan, huruvida penningarne borde lemnas för att kunna användas i full öfverensstämmelse med de åsichter som i statsrådsprotokollet finnas anförda, eller om de skulle lemnas med någon reservation. Denna min förmodan har ytterligare blifvit stärkt, då jag läst den högsinta reservation, som af en ärad ledamot af Utskottet blifvit till dess betänkande fogad.

*Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)*

Det är för att i min mån söka borttaga denna tvekan Utskottets motivering synes innebära, som jag nu anhåller att få yttra några ord. Sjöförsvaret torde utan gensägelse böra vara till för värnande af våra kuster. Om detta värnande af våra kuster skulle inskränkas till endast den del af dem, som begränsas af den tätare skärgården, torde det ligga öppet för hvar och en, som vill sätta sig in i saken, att till fyllande af en sådan uppgift icke erfordrades hvarken dyrbara fartyg eller en stor personal för deras skötande. Då skulle icke behövas annat än torpedos och minor anbringade å lämpliga ställen, samt befästningar till dessas försvar jemte till de enas och andras skötande erforderlig personal. Ett sjöförsvär skulle under sådana omständigheter vara alldeles obehöfligt, ty visste en fiende att denna del af kusten vore försvarad, men icke den öfriga, ginge han nog icke dit. Med värnandet af våra kuster måste vi således tänka oss något litet vidare, men vi behöfva derföre icke utsträcka begreppet derhän, som skulle vi kunna bjuda spetsen åt hvilken stor och mäktig flotta som helst, som en fiende kunde vända emot oss. Mot en fiendtlig krigsflotta, kanske tre till fyra gånger starkare än den vi kunna åstadkomma, förmå vi naturligtvis intet, men derpå ligger icke heller någon särdeles vikt, så länge vi hafva våra viktigare inlopp försvarade, ty denna flotta kan ej i nämnvärd grad då hota vår sjelfständighet, icke ens om hon skulle medföra ett tio- eller tjugotusental folk, ty äfven om en sådan trupp lyckades landstiga, borde väl dermed icke någon större fara vara för handen. Här har fartygsmaterielen ännu ingenting väsendtligt att göra. Men när vi hotas af öfverväldigande härmassor, då en fiendtlig flotta kommer utstyrd med det följande hon måste hafva för att öfverföra t. ex. 50,000 man till våra kuster, då är det sjöförsvarets pligt att visa, att det både vill och kan fylla sin plats och bidraga till häfðandet af vår sjelfständighet, och det är således detta mål vi böra hafva för ögonen, då vi taga i öfvervägande hvad slags materiel vi böra anskaffa. Det må synas eget, att jag sagt, att vi i det först nämnda fallet icke skulle kunna uträtta något med vår flotta, men att vi deremot kunna det i det sistnämnda, då de fiendtliga fartygens antal är mycket större. Men det ligger i öppen dag, att då det för att öfverföra 50,000 man fordras en transportflotta af åtminstone 150 sådana fartyg som de vackra ångbåtarne Skandia och Södra Sverige, hvilka ligga nere vid Skeppsbron, så ligger just häruti fiendens svaghet, om motståndaren vet att begagna sig af tillfället. Denna transportflotta är icke lätt bevakad och blir konvojen genombruten så är transportflottan förlorad. Det är vid detta tillfälle vi skola passa på; och göra vi det, då skola vi också kunna uträtta något. Dertill är dock nödvändigt, att vår materiel är så beskaffad, att vi verkligen kunna våga någonting. Ingen betviflar hvarken det moraliska eller fysiska modet hos vårt sjöfolk, men om man sätter dem ombord på ett fartyg, som är allt för obetydligt i styrka jemfördt mot fiendens, då är det gifvet att modet, det må vara huru stort som helst, skall svigta. Vi kunna icke komma med några minfartyg och kanonbåtar ensamt, utan vi måste äfven hafva pansarfartyg och dessa måste besitta fart och styrka. I mitt yttrande till det Kongl. Maj:ts proposition åtföljande

statsrådsprotokoll omtalas den cert, som jag för min del ansett lämplig att fylla platsen i vår flotta för det ändamål jag nyss angifvit; och då jag hyser den åsigt, att denna cert är den lämpligaste, så är det därför, att den eger stor kraft och stridsduglighet i undervattens-kroppen, hvilken icke kan åtkommas af fiendtliga projektiler och sålunda i en transportflotta bör kunna utöfva större förstörelse än den som är sårbar för fiendens eld. Om man i stället skulle såsom typ för kraftigare pansarfartyg taga någon sorts monitorer, är det visserligen sant, att man derigenom kommer i besittning af större artilleristyrka, men denna är för försvarsändamål af relativt mindre värde vid jämförelse med den styrka, som ligger deri, att hvad fartyget kommer i kontakt med det är ovilkorligen förstördt.

Öfvertygad om riktigheten af dessa åsikter är jag också förvissad derom, att icke någon med känsla af ansvar för hvad han skall föreslå sin Konung kan uppträda med hemställan om att utsluta pansarfartyg från vår flotta för värnandet af våra kuster; och under öfvertygelse att denna Kammare skall dela min uppfattning härutinnan, hoppas jag att Kammaren måtte lemna sitt bifall till den af Grefve af Ugglas vid Utskottets betänkande fogade reservation, d. v. s. till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hedlund: Likasom i fråga om modellen för gevären i vår armé, vill jag äfven nu i fråga om en typ för våra krigsfartyg uttala den åsigten, att det ej är Riksdagen utan Kongl. Maj:t, som bör härom döma. Jag skulle således helst sett, om Riksdagen äfven i detta fall kunnat såsom förut gifva sitt anslag utan något vidare vilkor. Häremot möter dock en betänklighet i ett species facti, som icke kan vara den siste ärade talaren obekant, om det också icke faller under den tid, som han stått i spetsen för Sjöförsvars-departementet. En föregående Riksdag beslöt att utan något vilkor ställa ett anslag till Kongl. Maj:ts förfogande på grund af den proposition, som Kongl. Maj:t afgifvit. Och resultatet häraf blef ett foster eller missfoster kalladt "*Saga*", hvarom Riksdagen ej drömt, ett fartyg hvarom en författare med stort anseende på detta område nyligen uttalat, att det är "en saga i Cervantes' stil", en modell på, huru ett fartyg *icke* bör vara. Efter så varnande föregående lärer väl Riksdagen hafva skäl att vid beviljandet af det nu ifrågavarande anslaget fästa ett sådant vilkor, som här blifvit af Stats-Utskottet föreslaget, eller att det icke borde användas till andra än för kustförsvaret afsedda fartyg. Nu har det dock blifvit ifrågasatt, huruvida icke den nya fartygscert, som Chefen för Sjöförsvars-departementet velat införa i vårt sjöförsvar, äfven vore att räkna till det kustförsvar, åt hvilket det här ifrågavarande anslaget torde förbehållas. Att olika åsikter härom kunna göra sig gällande, finner man dels af Grefve af Ugglas' vid Utskottets betänkande fogade reservation, dels af det yttrande, som Chefen för Sjöförsvars-departementet nyss afgifvit; och då Utskottets mening efter min uppfattning otvifvelaktigt är att förebygga antagandet af den nya fartygscerten, kunde genom en sådan olika uppfattning ganska betänkliga kollisioner uppstå. Det kan hända,

Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)

*Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)*

att Kongl. Maj:t, oaktadt Utskottets framställning, bygger ett ramfartyg, emedan Kongl. Maj:t anser äfven ett sådant fartyg höra till kustförsvaret. Men att detta ej kan vara Utskottets mening, framgår efter min tanke rätt tydligt af dess betänkande, der Utskottet, efter att hafva uppräknat de öfriga ändamål, för hvilket ifrågavarande anslag är afsedt, tillstyrker Riksdagen att bevilja just den härtill erforderliga summan, men afstyrker återstoden af anslaget, som skulle användas till påbörjande af ett ramfartyg. Om, såsom jag nämnt, jag hyser någon fruktan i nu berörda afseende, så ber jag dock att på samma gång få öppet uttala, att denna fruktan icke kan gälla den nuvarande Chefen för Sjöförsvars-departementet med de lojala tänkesätt han visat sig hysa; deremot kunde denna fruktan blifva mera berättigad för en framtid, då möjligen andre män stå i spetsen för sjöförsvaret, hvilka med mindre hänsynsfullhet finge till sitt förfogande ett anslag under vilkor, hvilkas verkliga mening ej vore tillräckligt klart uttalad.

Jag började mitt anförande med att säga, att det icke kunde tillhöra Riksdagen att ingå i pröfning af sjelfva den fartygstyp, som här blifvit föreslagen. Uteslutande teknisk är dock icke denna fråga, och äfven för en icke-sjöman torde det vara möjligt att i densamma bilda sig en åsigt och fälla ett omdöme. Chefen för Sjöförsvars-departementet har i sitt anförande till statsrådsprotokollet i detta ämne motiverat sin åsigt angående detta så kallade ramfartyg sålunda, att dess uppgift skulle vara, att, då en stor flotta af transportfartyg under konvoj af monitorer och väldiga pansarfartyg öfver Östersjön nalkades våra kuster — i parentes sagdt vet jag icke hvad hon hade här att göra; men man får ju alltid på detta område tänka sig allt möjligt, likasom man kan tänka sig en jordbäfvning eller annat dylikt, — att då spränga konvojflottans linier och bana sig väg till transportfartygen, der det sedan skulle blifva jämförelsevis lätt för densamma att anställa rätt stor förödelse. Jag föreställer mig dock, att det första vilkoret, för att denna vädur skulle kunna åstadkomma allt detta, måste vara, att han springer temligen fort och fortare än de fartyg, med hvilka han får att göra. Men när det nu, såsom af statsrådsprotokollet synes, endast är meningen att gifva detta ramfartyg en fart af 11 till 12 knop, så torde det vara att befara, att det blir förbisprunget af åtminstone många af de bepansrade jättar, som det dock vore dess uppgift att sjelf springa förbi. Jag vågar för min del tro, att det här ifrågavarande ändamålet skulle ernås mycket bättre, om fartyget utrustades med snabbhet i rörelserna i förening med skjutkraft, och stark bog, än om, såsom nu tyckes vara meningen, det skall stängas under vattnet, med långsamma rörelser. Det må nu förlåtas mig, att jag med mitt enkla och sunda bondeförstånd uppfattar saken på detta vis; och jag kan ej annat föreställa mig, än att, om man lyckades åstadkomma 5 eller 6 snabba fartyg med någorlunda kraft i kanon och stäf, hvilket väl skulle kunna ske till ungefär samma kostnad som denna enda "ram", detta skulle verka vida mera lifvande och uppmuntrande för den modige sjömannen, då han skall gifva sig ut till strid, än detta ramfartyg,

*Byggnad af
krigsfartyg.
(Forts.)*

hvilket väl sannolikt liksom åtskillige sina föregångare finge ligga och rosta bort i våra hamnar.

I Herr Sjöministerns anförande förekom en uppgift, som för mig var särdeles fägningsam att höra. Han sade, att, om vårt sjöförsvaret endast skulle afse att topografiskt skydda och förskansa inloppen i våra skärgårdar och hamnar, skulle till sjöförsvaret erfordras endast utläggande af minor och torpedos. Det är just ett sådant tillvägagående, som jag i min enfald finner vara det riktigaste och ändamålsenligaste. En sådan skyddande linie af minor är just den starka sköld, det pansar, som bäst torde vara i stånd att skydda oss mot hvarje fiendtligt anfall; och om en dylik väldig armada, som jag nyss nämnde, skulle nalkas våra kuster, skulle vi mycket säkrare och kraftigare helsa henne med minor och torpedos i våra skärgårdar, än med en eller annan enstaka "ram" ute på hafvet. Det finnes dock ännu ett skäl, hvarför vi å vår sida skygga tillbaka för att bevilja medel till det föreslagna ramfartyget; och då troligen många icke känna detta skäl, kan det vara nyttigt, att det en gång blifver uttaladt. Vi frukta nemligen för ett anfallsvapen i Regeringens händer. Jag upprepar åter: här är icke fråga om den nuvarande Regeringen, utan om dem, som i framtiden möjligen komma till styret. Vi hafva uppfattat saken så; skall Sverige behålla sin neutralitet, så bör det icke genom något hotande vapen i sin hand föranleda sådana åtgärder från en möjlig fiende, som då England tog Danmarks flotta efter bombardering af dess hufvudstad. Vi anse hvarje sådant vapen farligt och möjligen förledande till att inveckla oss i onödiga krigiska äfventyr; och om Kammarens ledamöter, såsom jag ser af leendet på mångens läppar, anse detta mitt tal högeligen oförståndigt och de möjligheter jag här framkastadt orimliga, så ber jag blott att få erinra om de sista tjugu årens historia, då vi icke mindre än fem gånger varit på vägen att invecklas i krig. Önskar man, att jag skall särskildt uppgifva dessa fem gånger, så är jag färdig att göra det; bland dem finnes en, som jag tror, att om jag uppgaf den, skulle öfverraska sjelfve Chefen för Utrikes-departementet. Detta är en af de orsaker, hvarför vi önska att undgå hvarje sådan utveckling af vårt sjövapen, som kunde draga oss in i ett sådant äfventyr, och föredraga att använda våra inskränkta tillgångar till hvad som är närmast nödigt för flottan.

Den nu föreliggande frågan synes mig för öfrigt nära sammanhänga med frågan om ett fullständigt system för vårt sjöförsvaret. Det är gifvet, att den nuvarande Chefen för sjöförsvarts-departementet ännu är för ung på sin plats, för att man af honom skulle kunna fördra ett sådant fullständigt system. Men innan ett sådant åstadkommes, synes mig man böra litet hålla in med utgifter till fartyg och andra saker, som kanske icke komma att fullständigt passa in i det blifvande systemet. Detta system borde då enligt mitt förmenande hufvudsakligen ordnas på topografisk grund. Vi äro det lyckligaste land i verlden i det fallet, att vi hafva omkring oss dessa vallgravar, som göra, att det kräfves oerhörda ansträngningar för att komma oss på lifvet i fiendtlig afsigt, hvarom äfven Chefen för sjöförsvaret gifvit oss en föreställning. Vi hafva vidare

Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)

våra skärgårdar, som äro särdeles svåra att komma igenom, om fyrarne släckas och sjömärkena borttagas. Det vore väl då skäl att vid ordnandet af vårt försvar utröna, i hvad mån landets naturliga beskaffenhet är egnad att understödja detta, i hvad mån en sårbar punkt behöfver skyddas och en icke sårbar kan lemnas relativt utan försvar. Jag kan för min del icke, annorlunda än på en sådan grundval, tänka mig en genomförd plan för vårt sjöförsvar, hvilket naturligtvis i sådant fall skulle stå i en organiserad förbindelse med våra fästningar och slutligen stödjas af landtförsvaret. Innan vi kommit till ett sådant sammanhängande system, tror jag näppeligen vi kunna nå det mål, som vi alla eftersträfvat, eller ett starkt och pålitligt försvar för vårt land. Men för att ett sådant system skall kunna ernås, synes mig en sak nödig, och det är en generalstab för flottan liksom för landtförsvaret. Till flottan höra så många olikartade element, såsom telegrafer, sprängmedel och allehanda annat, i hvilka man icke kan fordra att sjömannen i allmänhet skall tillägna sig speciela insigter. Härmed sammanhänga och noggranna sjömätningar och undersökningar af våra skärgårdar. När på denna väg ett system för sjöförsvaret i sammanhang med landtförsvaret blifvit uppgjort, då är tiden inne att uppgöra förslag om fartygscerter och kostnaderna för det hela, och då kan Riksdagen också veta, hvad i dessa ämnen kan vara skäl att besluta. Ty det är icke nog att i dessa frågor endast ledas af sin fosterlandskänsla; det är äfven nödvändigt att veta huru den skall verka. Det är icke något nytt tal, att Riksdagen bör offra millioner på patriotismens räkning, medan man dock till sist kommer under fund med, att det ligger en eller annan saga till grund för detta tal.

På grund af hvad jag här anförte och i förtroende till den nuvarande Chefens för Sjöförsvars-departementet lojala tänkesätt, jemte förhoppning att han skall fortfara i sitt värf, afstår jag från att föreslå någon vidare inskränkning i hvad Stats-Utskottet i denna punkt tillstyrkt och yrkar endast bifall till densamma.

Friherre Stjernblad: I denna fråga torde icke mycket vara att säga efter det anförande, som Chefen för Sjöförsvarsdepartementet nyss afgifvit. Det visade en sakkunskap och en kärlek till sitt yrke, som icke kan annat än ingifva förtroende, och det andades tillika en sådan sanning och fosterländsk värme, som icke kan underlåta att i längden, såsom jag hoppas, rycka nationen med sig, så att den en gång tror sig kunna till sjös uträtta något mera, än hvad vi nu under många år varit vana att föreställa oss. Jag icke allenast hoppas, utan lifligt önskar detta? ty om det hittills varande förhållandet fått fortfara, hade vi säkerligen alldeles insomnat i den tanken, att vi aldrig skulle kunna sträcka anspråken på vårt sjöförsvar utöfver skärgårdsförsvaret och, såsom vi under flere riksdagar fått läsa i den Kongl. propositionen, möjligheten att försvara vissa inlopp i vårt land. Här har nu inslagits på en annan och mera vidtgående väg, ehuru äfven den inom ganska anspråkslösa gränser, nemligen kustförsvaret, men ett kustförsvar i den mening, som det bör tagas, d. v. s. sålunda att man bör kunna försvara sina kuster äfven ett stycke utanför de-

samma. Detta framgår tydligt och klart af det statsrådsprotokoll, som åtföljer Kongl. Maj:ts proposition i detta ämne. Der begäres dels anslag till åtskilliga snabbgående kanonbåtar, hvilka hafva sin stora betydelse just för ett sådant försvar som jag nu omnämnt, dels framtälles der förslag om anskaffande af ett fartyg, som har utmärkande egenskaper i flera riktningar, å ena sidan såsom anfallsvapen, å den andra, enligt hvad jag föreställt mig, äfven afsedt att utgöra ett skydd och ett stöd för de obepansrade kanonbåtarna. Fullt genomträngd af sanningen i de åsichter, han uttalat till statsrådsprotokollet, framställer sjöministern i tre satser de uppgifter, som böra vara det svenska sjöförsvaret förelagda att fylla, nemligen först att utestänga fiendtliga flottor från våra viktigaste hamnar, för det andra att hindra eller försvåra fiendens landstigning och för det tredje att försvåra underhållet och förstärkningen af de trupper han hitskickar, d. v. s. oroa honom på hans kommunikationslinier. För detta ändamål har sjöministern begärt utöfver de befintliga tillgångarne ett anslag å två millioner, samt uppgifvit, hvartill han jemte påbörjandet af ett ramfartyg ämnade använda detta anslag. Den meningsskiljaktighet, som i detta ämne förefunnits inom Utskottet har ingalunda rört den sålunda angifna planen för sjöförsvaret, utan endast certen eller beskaffenheten af detta ramfartyg. Man visste nemligen icke, om detta fartyg kunde räknas till kustförsvaret, eller om det tillhörde det s. k. stora sjöförsvaret, d. v. s. vore afsedt för att möta fienden, så att det kunde leverera batalj ute på hafvet. Denna fråga gälde striden och alldeles icke den begärda summans storlek; och just därför att man icke visste, hvart det ifrågavarande fartyget borde hänföras, var det hardt nära att man velat rent af sätta sig emot dess byggande. De som voro för sjöministerns plan i afseende å sjöförsvaret kunde naturligtvis icke annat än önska det högre beloppet, och de fordrade också, att detta måtte beviljas; men klokheten kunde bjuda att då häremot stod ett förslag att nedsätta anslaget till 1,700,000, sluta sig till detta sistnämnda förslag, och jag för min del ansåg bättre att icke hålla på det högre beloppet, blott man lemnade de principer ovidrörda, på hvilka sjöministern ansett kustförsvaret böra byggas. Så har nu skett; ty i Utskottets motivering, mot hvilken jag hört många anmärkningar göras, finnes intet, som hindrar sjöministern att följa dessa principer. Allt hvad Utskottet först anför är endast en recit af Kongl. Maj:ts proposition i ämnet; men sjelfva motiveringen, som i min tanke är klar och tydlig, innehålles i följande ord: "utan att ingå i pröfning af enskildheterna vid de fartygsbyggnader, som för den närmaste framtiden äro tillämnade, har Utskottet ansett sig böra uttala den åsigt, att befintliga tillgångar icke böra användas till andra än för kustförsvaret afsedda fartyg, och har i afseende å anslagets belopp detsamma syns Utskottet utan olägenhet kunna bestämmas något lägre än Kongl. Maj:t ifrågasatt". Detta är hvad Utskottet sagt och icke något annat, och i enlighet med dessa ord bör Utskottets tillstyrkande i denna fråga tolkas. Kongl. Maj:t har således fullt fria händer att använda 1,700,000 kronor på det sätt, sjöministern föreslagit, samt derutöfver befintliga tillgångar, hvilka, efter hvad jag hört, utgöra något öfver

*Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)*

Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)

en half million, till påbörjande af ramfartyget. Ren och oantastlig står den sjöminister, som gör detta, hvilket jag hoppas att han äfven vågar göra. Frågan är stor, och här bör man icke lyssna till hvad som talas till höger eller venster antydningssvis, då vi, såsom mig synes, hafva "clara verba" för oss, och jag vill hoppas att modet icke svigtar för några sådana lösa antydningar. Jag är för öfrigt mycket nöjd att en reservation, som begär det högre anslaget, blifvit afgifven, emedan det gifvit mig en god anledning att yttra hvad jag ansett mig böra uttala. Jag tror därför, det är klokt att bifalla Utskottets betänkande i denna del alldeles rent; ty ett motsatt förfarande, eller att framtvinga ett bifall till den högre summan, kan möjligen framkalla ett helt annat beslut på ett annat rum.

Friherre Skogman: Äfven jag har vid föregående tillfällen uttalat och är fortfarande af den åsigt, att Riksdagen icke bör ingå i några detaljer eller enskildheter af de vapen, som afses för landets försvar. Men då under de senast förflutna åren uti Kongl. Maj:ts propositioner eller de dem vidfogade statsrådsprotokoll blifvit uttaladt, att en del fartygs hufvudsakliga ändamål numera endast kan vara att användas för öfning af flottans befäl och manskap, under det att helt andra slags fartyg erfordras för striden, så går väl Riksdagen icke utom sin befogenhet, om den uttrycker den önskan, att detta senare behof, det af stridsfartyg, i första rummet må tillgodoses, så mycket hellre som det nu dock endast vänder sig om en kortare tidrymd; ty innan ett år förgått har Kongl. Maj:t åter utväg att vända sig till Riksdagen, i fall något särskildt ändamål då skulle göra sådant nödigt. Detta finner jag för min del ganska fullständigt uttryckt i motiveringen till Stats-Utskottets betänkande, och jag kan således icke i denna motive-ring se något hinder för Kongl. Maj:t att använda befintliga medel äfven till anskaffande af sådana fartyg, som äro afsedda för en vidsträcktare verkningskrets än de trängsta och mest slutna delarne af våra skärgårdar. På våra kuster finnas särdeles i den södra hälften af landet icke så få sträckningar, som alls icke eller åtminstone i mycket obetydlig mån äro skyddade af skär, men der lika fullt en landstigning kan försökas, och på dessa punkter stå vi nu utan allt försvar. Om det än måste medgifvas, att man befinner sig i en underlägsen ställning, då man med ett mycket inskränkt antal krigsfartyg måste uppträda mot en fiende, försedd med talrika sådana, så kan det dock icke motsägas, hvad Herr Statsrådet och Chefen för Sjöförsvarsdepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet påpekat, att, i händelse en fiendtlig flotta är åtföljd af en stor transportflotta, åtskilligt kan uträttas mot denna, endast man har dertill lämpliga fartyg; ty en sådan flotta måste alltid taga ett betydligt rum, då de fartyg, som för transporten hopsamlas, i allmänhet icke äro särdeles stora, utan det större antalet måste ersätta hvad som brister i fartygens storlek. Ju talrikare en dylik flotta är, desto svårare är den att skydda, och dess flere sårbara punkter erbjuder den för hvar och en som vill skada densamma.

Att nu, såsom en ärad talare i min närhet förordat, uppgöra en fullständig plan för vårt försvar på alla de punkter, som möjligen kunna blifva föremål för anfall, skulle, äfven om man inskränkte sig till Östersjökusten, blifva ett så vidtomfattande arbete, att vi visst alla hunne gå bort ur tiden, innan ett sådant arbete blefve fullbordadt, helst om planen, efter hvad jag förmodar, skulle undergå granskning af andra än dem som i första hand uppgjort den och, derest olika åsikter, såsom ofta händer vid dylika planers uppgörande, då yppades, det sannolikt skulle blifva ytterst kinkigt att komma till något praktiskt resultat. Om man nu skulle vänta med allt anskaffande af materiel, till dess en sådan plan blifvit uppgjord, vågar jag förutsäga, att dröjsmålet efter all anledning blefve mycket långt. Då emellertid den ärade talaren icke gjort någon invändning mot Utskottets förslag, hvaraf jag drager den slutsats att man icke får taga hans yttrande så alldeles ovillkorligt att hvarje ökning af flottans materiel skulle anstå till dess den ifrågavarande planen blefve färdig, torde det vara öfverflödigt att vidare bemöta honom. Jag vill icke heller trötta Kammaren med upprepande af hvad som redan blifvit anfördt af ett par föregående talare, utan inskränker mig, med förbigående af alla specialundersökningar om de olika fartygscerter, som skulle kunna föreslås till användning för vårt försvar, att anhålla om bifall till hvad Stats-Utskottet i föreliggande punkt hemställt.

*Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)*

Herr Wallenberg: Om de, som nu här gifva Utskottets motivering en tydning, som öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts proposition, voro de, som *allena* skulle bedöma tillämpningen, men då tyvärr så icke är eller kan blifva förhållandet, utan säkert ganska olika meningar skola angående tillämpningen söka att med större eller mindre framgång göra sig gällande, vågar jag för min del påstå, att det förslag till beslut, som här är af Stats-Utskottet dikteradt, uttydt efter sådana förnuftsreglor, innehåller ett *afvisande* af Kongl. Maj:ts framställning om byggande af ett sådant ramfartyg, som i propositionen omförmäles. Vore det icke så, skulle Grefve af Ugglas' reservation icke hafva någon slags rimlighet för sig, och den är dock ganska saksrik och bevisande. Det låter icke gerna tänka sig, att en dylik reservation skulle hafva framkommit, om icke inom Utskottet blifvit temligen skarpt accentueradt, att med kustförsvar endast borde förstås försvaret af på sin höjd den yttersta kransen af vår skärgård. Jag har velat säga detta blott för att i tid påpeka de tvistefrön, som ligga dolda i detta Utskottets förslag.

En talare har här yttrat, att vi böra hafva "ett försvar på topografisk grund". Jag vill visst icke bestrida, att man måste känna sitt lands topografi, för att derpå grunda en försvarsplan, men det vill jag bestrida, att det ligger inom möjlighetens gräns att någonsin få en försvarsplan, som blefve af riksdagsmajoriten godkänd, och skulle en sådan märkvärdig händelse inträffa, att regeringen framlade en fullständigt utarbetad försvarsplan och att densamma, efter att hafva blifvit genomdiskuterad i Kamrarna, blefve af Riksdagen godkänd, så skulle, när i farans stund denna väl utarbetade plan framtogs ur

Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)

gömmorna för att tillämpas, det nog komme att visa sig, att planen icke hade mer än *ett* fel, det att den icke duger!

Samme talare ordade äfven om de "förträffliga vallgrafvar, hvarmed Sverige är omgifven;" men jag ber att få fästa hans uppmärksamhet på, att dessa vallgrafvar, hvarmed naturligtvis menades sjön, hafva sina olägenheter lika väl som sina fördelar. Fördelarne ligga i öppen dag, och dem bestrider ingen. Men olägenheterna blifva visst icke mindre, i fall man alls icke vill försvara sig på sjön; ty vårt land blir då för en anfallande tillgängligt på flera punkter, än om det låge midt i Europa, omslutet af främmande länder på alla sidor. De stora stråkvägarne och sådan terräng, som företrädesvis erbjöde sig till anfallspunkter, skyddade man medelst fästen. Men här kan den anfallande, om vi afstå från hvarje tanke på att försvara oss på sjön, välja sina anfallspunkter med en frihet, som på förhand gifver oss en afgjord underlägsenhet. Det behöfver man icke vara strateg för att inse, och det kan då icke vara någon förmåtenhet af mig att jag vågar påstå detta.

Det yttrades äfven, att vi borde hafva ett fullständigt system för vårt sjöförsvar. Jag vill just fråga, om icke den nu lefvande generationen haft aldeles nog af sådana fullständiga systemer på papperet för att finna dem föga eftersträfvansvärda. Minnas icke Herrarne, huru det för en del år sedan talades om *tio linieskepp* såsom ett fullständigt system för vårt sjöförsvar. En annan gång åter föreslogs det *tjugufyra bataljoner kanonroddslupar*, som skulle utgöra systemet, och en tredje gång ändtligen hade en sjöminister, som gjort åttan till sin älsklingssiffra, uppgjort ett fullständigt system med 8 ångskepp, 8 ångfregatter, 8 ångkorvetter o. s. v. För min del ber jag att få betyga den nuvarande sjöministern min erkänsla, för att han låtit oss slippa sådana s. k. fullständiga system och vill åtnöjas med att, i den mån tillgångarne det medgifva, förskaffa oss hvad en stigande utveckling af sjökrigsmaterielen gör för oss nödigt.

Här har också blifvit sagdt, att det icke skulle tjena till något att hafva endast *ett* sådant ramfartyg, som här är nu i fråga, utan att, om man sloge in på den bogen, man måste förskaffa sig åtminstone 5 eller 6 sådana; men så vidt ett är mer än intet, finner jag icke någon anledning att af sådan grund afvisa Kongl. Maj:ts framställning i ämnet. Om man för öfrigt utgår från den synpunkten, att vi icke ensamme kunna hålla så stark sjökrigsmateriel, att vi kunna freda oss mot en stormakt, så vore ju det enklaste och mest radikala att aldeles låta bli att spilla tid och penningar på hvad som kallas landets försvar, och helt visst är det också *detta*, som ligger på bottnen af en sådan tanke, trots allt, hvori den insveper sig då den framskymtar. Men om nu Sverige, för sig, icke kan hålla *så* stor krigsmateriel, så vore det väl icke att uppträda med allt för stora anspråk, om man fordrade, att de tre skandinaviska folken, hvilka jag hoppas aldrig skola bära vapen mot hvarandra, *förenade* kunde uträtta någonting, och att Sverige bland dem icke intoge en alltför underordnad och förödmjukande ställning, så att vi, när det en gång gällde, nödgades säga åt våra grannar: "Ni fån vara så goda och ursäkt oss,

men vi hafva helt och hållet försummat vårt sjöförsvär.“ Det är icke länge sedan jag läste i en tidning, att danske sjöministern gjort beviljandet af anslag för ett större pansarfartyg till “kabinettsfråga;” så vigtig ansåg man den saken der. Nu har väl lyckligtvis vår sjöminister icke gjort denna fråga till en kabinettsfråga, åtminstone såvidt man hittills kunnat döma af hans uppträdande. Det är visserligen sant, att man här i landet knappast har reda på *hvad* som göres till en kabinettsfråga och ofta nog först efteråt får veta att en votering haft en sådan betydelse, utan att man förut haft derom den ringaste aning; men jag hoppas, att vår sjöminister icke skall taga denna fråga så, utan med oförtröttad ihärdighet kämpa för sina idéers utveckling, och helt visst skola då hans sträfvanen förr eller senare krönas med framgång. Så mycket finner jag för min del klart, att något tidsenligt sjövapen måste vi skaffa oss, för att skydda de delar af vårt lands gränser, som icke äro försedda med sådana skärgårdar, att minor der kunna antagas utgöra det enda försvaret. En talare har yttrat, att “det der ramfartyget, som nu är i fråga, i allt fall icke skulle blifva tillräckligt snabbgående att kunna användas mot en stor transportflotta.” Icke lärar väl någon ännu hafva sett, eller få se en transportflotta, som för 50,000 eller 100,000 man, hvilken gör sina 11 knop. Förhållandet är att, när man seglar under konvoj, är hela flottans fart reducerad till den trögaste seglarens, och så länge icke hvar enda seglare och ångare i den stora transportflottan blifvit uppbbringad till 12 knops fart eller derutöfver, är ett fartyg, som gör 11 till 12 knop, i stånd att mot en sådan flotta välja sina anfallspunkter hur det behagar. Jag tror således, att det argumentet icke har någon särdeles betydelse.

Samme talare yttrade åtskilliga vackra saker om “vårt lands inre utveckling och angelägenheten af att i främsta rummet sörja för denna.” Deremot har jag ingenting att invända, ty uti ett lands inre styrka ligger grunden för dess sjelfständighet; men jag har icke sett, att någon motion af den ärade representanten blifvit väckt om anslag för något dylikt ändamål, hvars utgång kunde vara beroende af den anslagsfråga, vi nu behandla, och jag kan således icke finna, att det argumentet heller var på sin plats.

Den ärade talaren fälde vidare följande märkliga ord: “vi frukta för hvarje anfallsvapen i vår regerings händer,” och fogade härtill den intressanta upplysningen “att vi i senare tider icke mindre än fem gånger varit helt nära att blifva af regeringen inkastade i krig.” Ledsamt nog gaf han oss icke någon närmare förklaring öfver dessa hotande tillbud, ehuru han erbjöd sig att göra det, om vi så önskade, och jag åtminstone, så högt jag ansåg det tillständigt, härtill ropade mitt ja! Nu säger jag det emellertid så högt, att det icke torde kunna undgå att af den ärade talaren höras. Egentligen är det dock icke om den spekulativa politiken jag vill tala, utan om det af talaren beagnade uttrycket, att han *hyste fruktan för sitt eget lands regering*. Jag är icke bland regeringens blinde anhängare, men ett sådant yttrande skulle jag aldrig vilja låta komma mig till last, och det synes

*Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)*

Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)

mig nästan för kärt för de redlige män, som nu sitta vid styret. Hyste jag en sådan farhåga, skulle jag ändock icke tveka att bevilja medel till landets försvar, men jag skulle icke gifva mig någon hvila, förrän jag hade drifvit en så föga nationel regeringspersonal från Konungens rådsbord.

Talaren vidrörde också ett fartyg, som hette "saga", och ville deraf göra sig en liten ordlek, hvilket ju må vara ganska oskyldigt. Hvad det fartyget beträffar, så blir det ett barkskepp af ingen betydighet och af ungefär lika stridbarhet som "Lagerbjelke", hvilket ligger här vid Skeppsholmen. Sådana fartyg äro billiga att begagna såsom exercisfartyg i fredstid och kunna, såsom jag tror, icke helt och hållet undvaras; men huru dermed än må vara, så ligger det väl icke någon förnuftig logik i att, derföre att ett sådant fartyg blifvit påbörjadt, afslå anslag till verkliga slagfartyg, som företrädesvis vid ett fredsbrott skulle komma till nytta.

Slutligen fälde talaren äfven det yttrandet, att det icke vore så angeläget med detta fartyg; ty, enligt det politiska horoskop han stälde, skulle "vi hafva fem års fred att påräkna." Men då han emellertid icke kunde lofva oss mer än 5 års fred, tror jag, att det vore ganska lämpligt, om han med sin röst nu bidroge till beviljandet af detta ramfartyget; ty jag kan icke se, att det kan blifva så strax färdigt, och de för fartygets byggande erforderliga två millionerna äro icke begärda nu, utan afsedda att fördelas på de närmaste årens budgeter. Jag förnyar derför min anhållan om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Bergstedt: Anledningen, hvarför jag ber att under några minuter få besvära Kammaren, är ett yttrande, som blifvit fäldt under den föregående diskussionen. Här har nemligen i öfverläggningen blifvit inkastad en ny faktor, det sunda förnuftet, icke så som skulle detta någonsin kunna umbäras vid behandlingen af tekniska och vetenskapliga ämnen; men det sunda förnuftet har gjort sig en fordran att här få uppträda utan förening med teknisk underbyggnad, med ett ord att få vara det rena bondförståndet. Det är ungefär det förståndet, jag vill tillägga mig någon liten anpart uti, och det är ur den synpunkten jag ber att få yttra några ord i denna fråga.

Under de år, jag haft äran att vara ledamot af denna Kammare, har jag ingen gång med större nöje och, jag kan säga, med mera odelad tillfredsställelse läst den del af Kongl. Maj:ts proposition om statsverket, som rör den femte hufvudtiteln. Då en person, som icke har fackinsigter, kommer på detta område, vet han i allmänhet icke hvad han skall tro om de tekniska uppgifter och påståenden, som möta honom. Här vet jag hvad jag skall tro, här är en appell gjord till det enkla, sunda förståndet, en appell så stark, att jag ej tror att den kan motstås. Så länge icke den metall blifvit funnen, som med åttendedelen af jernets specifika vikt har jernets motståndskraft, lär det vara påtagligt, att fartyg, som skola föra en stor krigshär öfver hafvet, måste vara åtkomliga för ett fartyg af den beskaffenhet, som här är i fråga att konstruera. Detta är så uppenbart, att jag

tror icke, att något slags förstånd skall kunna fly undan den konklusionen. En annan sak, som bör vara nästan lika klar, är att hittills icke blifvit uppfunna särskilda vapen, med hvilka man anfaller, och särskilda sådana, med hvilka man försvarar sig. Att ett försvar emot en främmande flotta icke kan vara endast ett negativt försvar, ett som afvaktade anfaller inom sitt eget område, hvilket här skulle vara ungefär detsamma som ett minförsvar, utan att det vapen, som skall parera en stöt, äfven måste höja sig till att gifva en stöt, det finner jag för min del oemotsägligt, och jag hyser derföre ingen betänklighet vid att bifalla Kongl. Maj:ts proposition i denna sak. Huruvida det kan för ögonblicket vara klokt af denna Kammare att inskränka sig till att godkänna en grundsats, som knappast lär af någon här bestridas, och stanna vid hvad Stats-Utskottet föreslagit, derom vill jag icke yttra mig, och det är icke den frågan som förmått mig att begära ordet. Det är möjligt, att vår Medkammare lättare går med oss, om vi, med uttalande af vårt bifall till de åsikter, som blifvit i Kongl. Maj:ts proposition uttryckta, bestämma det äskade anslaget till 1,700,000 kronor. Men det, som för mig är det väsendtliga, är att gifva mitt bifall till den Kongl. propositionen till känna i den form, hvarigenom jag fullständigast uttalar min egen uppfattning, och detta gör jag genom att rösta för propositionen oförändrad.

Det är ännu en annan sak, hvarvid jag ber att något få uppehålla mig. En representant från vestra Sverige har här yttrat, att vi, eller någon del af svenska folket eller af dess representanter fruktade att sätta ett anfallsvapen i regeringens händer, icke så att någon våda vore dermed förenad för ögonblicket, men möjligen i en aflägsnare framtid. Nåväl! om det är sant, hvad jag trott mig finna, att vapen icke äro konstruerade särskildt för anfall och för försvar, lika väl som att de armar, som skola höja en sköld, icke lära vara af annan skapnad än de armar, som skola höja en laus, då förekommer det mig att uttalandet af en sådan farhåga är detsamma som att säga, att det svenska folket icke bör försvara sig. Samme talare visste icke hvad en främmande flotta skulle hafva här att göra. Ja! det vet jag just icke heller; men hvarken den ärade representanten eller jag lära blifva tillfrågade af den, som sänder eller förer en sådan flotta hit, och det lär kanske få lof att förutsättas att det en dag kan inträffa, att en dylik flotta kommer den ärade representanten och mig helt och hållet öfverbordad.

Jag tillät mig nyss att säga, att jag gerna skulle vilja gifva min röst för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och det skall jag också göra om det kommer till votering; men för egen del vill jag icke framställa något yrkande. Jag har blott velat uttrycka den tanken, att Kongl. Maj:ts rådgifvare här på ett öfvertygande sätt framhållit hurudant vårt sjöförsvar bör vara, för att fylla de fordringar, som af Konung och folk med fog kunna derpå ställas, och hvarest gränsen ligger emellan en offensiv och en defensiv sjöutrustning. Den saken har jag velat taga vara på, emedan det är första gången den blifvit i Kongl. Maj:ts proposition så klart uttryckt, att hvar och en kan begripa den.

*Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)*

Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)

Slutligen vill jag i afseende å det förut af mig anmärkta uttrycket af en föregående talare säga, att jag skall dela hans fruktan att sätta ett anfallsvapen i händerna på regeringen, när jag upplefvat en sådan erfarenhet, att det svenska folket eller dess representanter icke äro värda att hafva en regering, i hvars händer de med full tillförsigt kunna sätta ett sådant vapen.

Grefve af Ugglas: Af min vid Utskottets betänkande fogade reservation, kunna Herrarne finna de dubbla skäl, som föranledt densamma. I första rummet har jag nemligen, varmt öfvertygad såsom jag är om att det förslag, Kongl. Maj:t här framlagt, är af den största vikt för vårt sjöförsvar, ansett att åtminstone en röst inom Utskottet borde direkt uttala ett godkännande af detta förslag. Det andra skälet för mig var, att jag icke kan finna att den siffra, Utskottet föreslagit för det här äskade anslaget, kan uppfattas annorlunda än såsom en maskerad vägran att bifalla hvad Kongl. Maj:t hemställt rörande anskaffande af ett ramfartyg. Friherre Stjernblad har visserligen sökt inför Kammaren ådagalägga, att saken icke får så förstås, och jag är fullt öfvertygad, att den hvarken blifvit af honom på det sätt uppfattad eller kommer att så förstås af flertalet af denna Kammares ledamöter.

Men deremot framstår det icke lika klart för mig, då man valt denna siffra, som förekommer i Utskottets betänkande eller 1,700,000 kronor, huruvida det skall kunna anföras såsom ett bestämdt klander, om Kongl. Maj:t skulle, oberoende af en sådan utaf Riksdagen vidtagen nedsättning i det äskade anslaget, företaga byggandet af ifrågavarande ramfartyg. Vi hafva redan i dag hört af ett par ledamöter deras uppfattning af saken, och min innerliga öfvertygelse är, att man kommer att i Andra Kammaren få höra den åsigt, som jag inom Utskottet hört uttalas af enskilde ledamöter, eller att, om ett sådant anslag som Utskottet tillstyrkt gifves, Kongl. Maj:t aldrig skall kunna inlåta sig på byggandet af detta ramfartyg. Det var en kompromiss, på grund hvaraf detta Utskottets betänkande tillkom; men bakom densamma står ett så stort antal ledamöter, hufvudsakligen af Andra Kammaren att jag icke skulle vilja tillråda Kongl. Maj:t att frånse detta förhållande. Hvad jag i öfrigt tänker om detta ramfartyg och den nytta, det skulle göra, har jag i min reservation angifvit och vill icke trötta Kammaren med att upprepa detsamma.

Med anledning af Herr Hedlunds anförande angående ett försvar, som vore mindre kostsamt, med torpedos och minor, får jag förklara, att jag anser det vara alldeles omöjligt att tänka på att på det sättet förvara hvarje punkt af våra kuster, utom det att ganska bestämdt kostnaderna därför blifva vida betydligare än anskaffandet af några fartyg, som kunna uträtta detta och ännu mera; ty jag ber den värde talaren bemärka, att ett försvar kan alltid på en punkt brytas, och har fienden redan vunnit den punkt, på hvars försvarande hela försvaret skulle grunda sig, är fiendens förbindelse fullkomligt öppen, om vi icke ega några fartyg för att kunna störa densamma. Det är just ett sådant fartyg, som här är fråga om, likväl, jag medgifver det, under den förutsättning, som Herr Hedlund gjort, att fartyget har tillräcklig hastighet. Den enda betänklighet, jag har vid Kongl. Maj:ts

proposition, är, då jag finner, att Kongl. Maj:t sagt, att kostnaden för detta fartyg syntes kunna reduceras något, för så vidt icke man skulle anse någon *större hastighet* åt fartyget kunna gifvas. Jag får nemligen helt öppet säga, att jag skulle högeligen beklaga, om icke en större hastighet gafs åt fartyget, hvarigenom summan bibehölles eller till och med ökades; ty jag kan icke i det fallet instämma med Herr Wallenberg, då han omtalat, att ingen transportflotta kan framföras med en fart af 12 à 13 knop. För detta ramfartyg gäller icke att egentligen vara något stridsfartyg, utan att det skall verka såsom en murbräcka inom den fiendtliga transportflottan; men för att göra detta, måste det kunna genombryta konvojen och det torde därför vara af vikt, att detsamma hastighet ökas med 1 à 2 knop. För att detta fartyg skall kunna uppfylla sitt ändamål, skulle jag för min del önska, att detsamma i afseende på hastigheten skulle kunna mäta sig med, snart sagdt, hvilket fartyg som helst. Jag har i öfrigt i min reservation uttalat mina åsikter härom och inskränker mig att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag vill likväl öppet bekänna, att jag inser riktigheten af hvad flere talare här framhållit, att det skulle vara större utsigt att erhålla anslaget af Riksdagen, om 1,700,000 kronor af denna Kammare beviljades, och jag hade icke uppträdt med min reservation, om jag icke ansett detta uttalande vara af vikt, på det att Kongl. Maj:t med säkerhet må kunna använda de penningar, som för detta fartyg behöfvas. För min del kan jag således icke annat än sluta mig till Kongl. Maj:ts proposition, men har ansett mig ärligt böra medgifva, att måhända större trygghet ligger i att antaga den af Utskottet föreslagna summan, blott icke derigenom något hinder lägges för Kongl. Maj:t att använda beloppet på sätt, som för landet är nyttigast.

Herr Statsrådet Friherre von Otter: Då jag förra gången hade ordet, tog jag mig friheten yttra, att jag fäste mindre afseende, huruvida några hundra tusen kronor nedprutades på det af Kongl. Maj:t begärda anslaget, än att en tvekan skulle förefinnas om sättet, på hvilket Kongl. Maj:t skulle kunna använda detta anslag. Jag slutade därför med att uttala den önskan, att Kongl. Maj:ts proposition måtte bifallas; men med anledning af det yttrande, som Stats-Utskottets vice ordförande, Friherre Stjernblad haft, och hvad af åtskilliga andra talare blifvit framhållet, får jag förklara, att jag är fullt belåten med det förslag, hvartill Utskottet kommit.

Herr Hedlund: Då den uppfattning, som Utskottets vice ordförande angifvit, att ett bifall till Utskottets betänkande skulle lemna Kongl. Maj:t fria händer i fråga om byggande af krigsfartyg, blifvit vederlagd af två talare, den ene från stockholms- och den andre från upplandsbänken, hade jag tänkt afstå från att begära ordet, men den uppfattning, som sedan gjort sig gällande hos Chefen för Sjöförsvarsdepartementet, har väckt tveksamhet hos mig. Utan att vilja ingå i någon debatt med afseende å berörda fråga, vill jag uttala den åsigt, att, om Kongl. Maj:t, efter det Stats-Utskottet fått underrättelse om det sätt, hvarpå dessa 1,738,000 kronor äro afsedda att användas, och sedan

Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)

Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)

Utskottet på dessa uppgifter grundat sin hemställan, icke följer sitt program, utan börjar byggandet af en ny typ, tror jag, att Kongl. Maj:ts åtgöranden i denna del icke kunna undgå att blifva föremål för klander. Men jag är säker om, att Chefen för Sjöförsvars-departementet skall lojalt behandla denna fråga, och jag afstår derför från hvarje yrkande, lika så säkert som jag skulle hafva framställt ett sådant, om den nämnde ledamoten af Stats-Utskottet sutte i Konungens råd, eller om jag trodde, att han skulle dit inkomma.

Jag kunde hafva slutat här, men jag ber att få upptaga några af de argumenter, som blifvit riktade mot min föregående framställning. Jag vill icke besvåra Herrarne med att visa, huru det icke är omöjligt att efter ett topografiskt system ordna vårt sjöförsvar, utan jag vill blott tillägga, att om öfningarne för skärgårdsflottan behandlas rätt, om sjömättningskontoret fullgör sin skyldighet, och om våra kartor äro riktiga, detta icke bör möta oöfvervinneliga svårigheter. Hvad en ärad talare anmärkt rörande konvojens hastighet har redan blifvit besvaradt, och jag behöfver blott dertill lägga, att jag icke trodde, att från en så icke enfaldig man skulle komma ett så enfaldigt svar.

Man har klandrat mig, derför att jag sagt, att vi frukta för att sätta ett anfallsvapen i regeringens hand, men jag vidhåller detta yttrande. Jag har nemligen deltagit tillräckligt i de sista årens politiska händelser, för att veta, att det varit fara för hand för oss att blifva inblandade i främmande länders angelägenheter. Jag har haft lifliga debatter med en af dem, i hvars hand afgörandet i detta afseende legat, och jag tror mig hysa en berättigad fruktan att lägga vapen i regeringens hand, hvilken, hänförd af sin fantasi att låta Sverige spela stormakt, ingår allianser med främmande makter, för att icke tala om att lemna subsidier till Druserne.

Man har icke velat skilja mellan anfalls- och försvarsvapen. Men om vi lägga en gård af minor och torpedos omkring våra kuster, kallar jag det försvarsvapen, och om vi ega en sjögående flotta med starkt truppfölje, är det en anfallsflotta.

Jag tror således ingalunda, att jag gjort mig skyldig till att blifva så missförstådd, som jag blifvit det af vissa talare, med eller utan deras afsigt. Men jag upprepar, att jag vill häfda den meningen, att, när vi vilja verkligen nitälska för vårt fosterlands försvar, vi hafva rättighet att hysa olika åsikter om sättet derför och äfven att hysa misstroende till den sakkunskap, som skall skrifva lagar i detta fall.

Jag yrkar bifall till Utskottets betänkande.

Friherre Stjernblad: Det har blifvit anmärkt, att ett bifall till Utskottets förevarande betänkande skulle innebära ett afvisande af hvad Kongl. Maj:t begärt. Jag tror icke detta. Utskottet har icke sagt, att det icke vill bevilja ett anslag för påbörjande af ett ramfartyg, utan det har snarare dertill lemnat bifall, ty Chefen för Sjöförsvars-departementet har i sitt anförande till den Kongl. propositionen uttryckligen sagt, att han vill inskränka Sveriges sjöförsvar till ett kustförsvar, och han har härför anført goda skäl, samt angifvit ett så beskaffadt fartyg dertill behöfligt. Utskottet har icke ingått i pröfning om hvilka slags fartyg, som skola byggas, utan har

tvärtom lemnat Kongl. Maj:t full frihet att för uppgifvet ändamål och inom de angifna gränserna bestämma, hvilka fartyg Kongl. Maj:t vill hafva.

Den ärade rerervanten har sagt, att, om man rätt läser Utskottet betänkande, man skall finna, att detsamma är ett maskeradt afslag å Kongl. Maj:ts framställning. Så har jag icke läst det och vill icke heller så läsa det, ty ett sådant förfarande vore icke värdigt hvarken Utskottet eller Riksdagen. Chefen för Sjöförsvars-departementet har här uppträdt med sakkännedom och öppenhet, och jag anser att han förtjänar ett öppet svar, hvilket också, efter mitt förmenande, finnes uttaladt i Utskottets betänkande.

En ärad talare har nämnt, att han hoppades, att den nuvarande Chefen för Sjöförsvars-departementet skall lojalt behandla denna sak och icke så, som den ledamot af Stats-Utskottet, som här står, skulle göra, om han sutte i Konungens råd. Jag vet icke hvad den nuvarande Chefen gör, men jag vet ganska väl, hvad jag skulle göra. För öfrigt må den nuvarande Chefen, liksom möjligen en kommande, göra hvad som helst, säkert är dock, att om man antager detta förslag, frågan ligger fullt öppen att framkomma till nästa riksdag, hvilket deremot icke skulle vara fallet, om det första förslaget, som hvilade på Utskottets bord, blefve antaget. Jag yrkar bifall till Utskottets betänkande.

Herr Wallenberg: Efter det förklarande, som Chefen för Sjöförsvars-departementet numera afgifvit, anser jag det lämpligt att återkalla mitt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen ytttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels att Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, för så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, skulle bifalla samma framställning oförändrad, gjordes proposition på bifall till punkten, och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Anmälades och bordlades:

Banko-Utskottets memorial N:o 11, med anledning af Kamrarnes olika beslut i fråga om Utskottets utlåtande N:o 8;

Andra Kammarernas protokollsutdrag N:o 126, med delgifvande af Kammarernas beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 11, med anledning af Herr J. Anderssons från Östergötlands län motion, N:o 61, angående bestämd till- och afträdestid för folkskolelärare; samt Första Kammarernas Tillfälliga Utskottets utlåtande N:o 2, i anledning af väckta motioner angående ett skyndsammare offentliggörande af de i Kamrarna förda protokoll.

Kammarernas ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Byggande af
krigsfartyg.
(Forts.)

Onsdagen den 17 Mars.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades två protokollsutdrag för sammanträdet å f. m. samt protokollet för den 8 dennes.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda utlåtande N:o 30, dels i fråga om anslag till fortsättande af statens jernvägsbyggnader, dels i anledning af väckt motion om anslag till en enskild jernvägsanläggning.

Punkten 1.

*Sköfde—
Carlsborgs-
jernvägen.*

Grefve Mörner, Carl Göran: Stats-Utskottets betänkande upp-lyser, att kostnaden för ifrågavarande statsbana beräknats till 2,946,000 kronor, och att deraf anvisats för år 1874 50,000 kronor, och för år 1875 1,500,000 kronor. Drager jag de båda sistnämnda summorna från hela kostnadsbeloppet, återstå icke fullt 1,400,000 kronor. Nu har Kongl. Maj:t äskat och Stats-Utskottet utan vidare omständigheter tillstyrkt beviljandet af 1,500,000 kronor. För min del har jag visserligen varit så lifligt intresserad af denna jernvägsanläggning, att det lyckades mig och några andra af denna Kammares ledamöter att emot höglöfliga Stats-Utskottets mening drifva igenom det första lilla anslaget till densamma; men deraf följer icke, att jag vill, att den skall skyldra för större kostnader, än som äro för densamma nödvändiga, och allra minst att sådant skall ske på det att andra banor må kunna visa ett mindre anslagsbelopp, än de verkligen erfordrat. Sådant öfverensstämmer icke med hvad jag anser vara god ordning, och då det redan visat sig svårt att få reda på hvad våra jernvägar kosta, torde det ej vara skäl, att Riksdagen fattar ett sådant beslut, hvarigenom skulle sammanblandas den ena banans kostnader med den andras. Det nu föreliggande förslaget stöder sig på den framställning, som i detta ärende gjordes till 1874 års Riksdag, och jag har därför tagit med mig så väl Kongl. Maj:ts nådiga proposition härom till nämnda Riksdag, som Herr Statsrådet och Chefens för Civildepartementet dervid fogade anförande. Detta upptager kostnadsbeloppet fullkomligt i öfverensstämmelse med hvad i Stats-Utskottets förevarande betänkande uppgifves, eller till 2,946,000 kronor. Det ursprungliga kostnadsförslaget slutade, enligt hvad statsrådsprotokollet utvisar, å 3,138,000

kronor, men då derifrån drogs den till 137,885 kronor uppskattade expropriationskostnaden, som gjordes obehöflig derigenom att kommunerna erbjudit kostnadsfri jordupplåtelse för banan, samt 54,532 kronor 50 öre, hvarmed den beräknade kostnaden för den rörliga materielen anskaffande ansetts kunna minskas, återstod 2,945,582 kronor 50 öre, eller i jemnadt tal 2,946,000 kronor. Sedan Kongl. Maj:t förra året begärt och Riksdagen beviljat 1,500,000 kronor, visar den enklaste subtraktion att, efter afdrag af detta belopp jemte de 50,000 kronor som anvisades år 1873, nu icke återstår mera än 1,396,000 kronor, eller i jemnadt tal 1,400,000 kronor af det för banans fullbordande erforderliga beloppet. Att nu härutöver slumpa med 100,000 kronor finner jag ej vara riktigt, utan anhåller att det belopp, som skall för år 1876 för ifrågavarande ändamål anvisas, måtte bestämmas till 1,400,000 kronor och får derom begära proposition.

*Sköfde—
Carlsborgs-
jernvägen.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl: Den föregående talaren har stödt sitt yrkande om det ifrågavarande anslagets nedsättande till 1,400,000 kronor hufvudsakligen derpå, att det skulle vara svårt att få reda på hvad statens jernvägsbyggnader hafva kostat, och att det derföre icke vore skäl att sammanblanda kostnaden för den ena banan med kostnaderna för en annan. Det är visserligen sant, att om man, genast efter det en jernvägsanläggning blifvit fullbordad, vill veta den exakta kostnaden för densamma, så förete sig åtskilliga svårigheter, till följd deraf, att våra statsbanor oflast öppnas för trafik, innan de äro fullt färdiga, och flera kostnader tillkomma efteråt, hvilka måste tilläggas för att man skall få veta, hvad de verkligen kostat. Men jag tror och är fullt förvissad om att, derest man vill göra sig besvär med att taga reda på hvad våra statsbanor kostat, skall man i de befintliga räkenskaperna få en bestämd siffra derför, ehuru det ligger i sakens natur, att man med afseende på ett arbete af denna beskaffenhet icke kan den dag, då banan öppnas för trafik, med bestämdhet säga, hvad den kostat, enär såsom sagdt åtskilliga arbeten då återstå, hvilka dock äro af den beskaffenhet, att de måste hänföras till sjelfva byggnaden. Detta gör således, att det först ett eller annat år efter banans öppnande är möjligt att få reda på den verkliga kostnaden för densamma. Emellertid tror jag, att när räkenskaperna föras på ett sådant sätt, att den, som verkligen är intresserad för att taga reda på kostnaden för en bana, äfven kan göra det, så ligger i det anmärkta förhållandet icke någon egentlig anledning att begränsa anslaget till en jernvägsanläggning till just den siffra, som i ett kostnadsförslag blifvit upptagen, så mycket mindre som man lemnar Kongl. Maj:t fria händer att använda öfverskottet till någon annan jernvägsbyggnad för statens räkning. Nu är förhållandet, såsom den föregående talaren anmärkt, att det förslag, som blifvit för Riksdagen framlagdt angående kostnaden för Sköfde—Carlsborgs-banan, slutar på 2,946,000 kronor, och skall man hålla sig strängt till denna siffra, så har han rätt uti sitt yrkande, att icke mera än 1,400,000 kronor nu skola anslås. Men Kongl. Maj:t har icke begärt något annat, än att för afslutandet af arbetena å denna bana måtte anvisas 1,500,000 kronor, såsom *ungefär*

*Sköfde—
Carlsborgs-
jernvägen.
(Forts.)*

motsvarande kostnaden för banan; samt att, om något öfverskott kan uppkomma, det må få användas för någon annan stambanas byggande. Nu är det naturligtvis omöjligt att säga, att denna jernvägsbyggnad skall stanna precis vid den summa, som är beräknad. Den erfarenhet vi hittills vunnit, visar tvärtom, att Riksdagen efter en banas fullbordande merendels fått lemna ytterligare anslag för bangårdarnes utvidning, materielens fullkomnande, stationshusens inredning m. m., hvilket rätteligen hade bort vara inräknadt i kostnaden. När vi nu hafva en sådan erfarenhet, och det öfverskott, som möjligen kan uppstå, får användas till någon annan stambana, kan jag icke inse, att det ligger någon vikt på, att man håller sig inom den siffra, förslaget utvisar. Följden skulle eljest möjligen blifva den, att banan öppnades för trafik utan att vara så väl tillgodosedd, som önskligt vore. Då jag vidare tror, att det, som Riksdagen hufvudsakligen afser med beviljandet af sina anslag till jernvägsbyggnader, är att bestämma det belopp i sin helhet, som skall utgå till dessa byggnader under den kommande statsregleringsperioden, och då öfverskottet å ett anslag får användas till någon annan stambana, kan jag icke fatta vigten af ett sådant särskiljande af anslagen, som den föregående talaren påyrkat. Af dessa skäl har jag såsom ledamot af Utskottet ansett mig kunna lemna bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit, och tager mig nu friheten anhålla, att äfven Kammaren måtte godkänna Utskottets hemställan.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den siste talaren yttrade, att Kongl. Maj:t för den ifrågavarande banan skulle hafva begärt det belopp, som ungefärligen ansåges motsvara kostnaderna för banans byggande; men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att det står uttryckligen, så väl i den Kongl. propositionen som i statsrådet och chefs för Civildepartementet yttrande till protokollet, att det begärdes 1,500,000 kronor "till fortsättande och fullbordande af arbetena å Sköfde—Carlsborgs-banan." Om nu Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet hade från Styrelsen öfver statens jernvägsbyggnader mottagit någon utredning, att det uppgjorda kostnadsförslaget icke vore tillförlitligt eller att förändrade förhållanden gjorde en tillökning i kostnaden nödvändig, så skulle jag icke haft något att invända; men i de handlingar, Riksdagens ledamöter fått sig meddelade, förekommer intet, som antyder, att det upprättade kostnadsförslaget skulle behöfva justeras med ett tillägg af 100,000 kronor. Vid ett sådant förhållande och då det icke tillkommer oss att bevilja större anslag, än som äro behöfliga, kan jag icke annat än fortsätta mitt yrkande, att anslaget måtte nedsättas till det af mig angifna beloppet. Vill man anvisa mera penningar till andra banor, må sådant då ske; men att här gifves 100,000 kronor mera, än något kostnadsförslag visar vara behöfligt, tror jag icke vara med god ordning öfverensstämmande, och får därför fortfarande yrka, att anslaget må bestämmas till 1,400,000 kronor.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till

den förevarande punkten och dels densammans antagande med anslagsbeloppets nedsättning till 1,400,000 kronor; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

*Sköfde —
Carlsborgs-
jernvägen.
(Forts.)*

Grefve Mörner begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller första punkten i Stats-Utskottets utlåtande
N:o 30, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles punkten med den förändring, att det tillstyrkta anslagsbeloppet nedsättes till 1,400,000 kronor.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 54.

Nej — 7.

Punkten 2.

Bifölls.

Punkten 3.

Herr af Klint: Jag kan icke förneka, att de skäl, Utskottet anfört, äro giltiga; men jag vill här likasom i Utskottet beklaga, att, då den bana, som här är i fråga, otvifvelaktigt måste förr eller senare komma till stånd, Utskottet icke kunnat finna skäl att nu tillstyrka den gjorda framställningen, i synnerhet som jag tror, att denna bana svärligen skall kunna anläggas för bättre pris än nu blifvet föreslaget.

*Jernväg mellan
Stehag och
Björkarp.*

Herr von Geijer: Jag har icke något yrkande att framställa, utan ber blott få nämna, att jag med mycken fögnad och tillfredsställelse afhört den siste talarens ord. Han innehar en embetsställning, som gör honom väl underkunnig med denna sak, i så måtto att denna bana, om den kommer till stånd, verkligen skulle tillgodose ett militäriskt behof, som inom kort torde göra sig mera känbart. Jag hyser den förhoppning, att denna fråga snart skall lösas så, som

*Jernväg mellan
Stehag och
Björkarp.
(Forts.)*

jag föreställt mig det, och om den icke bygges på det sätt mitt förslag antyder, eller genom anslags beviljande åt kommunerna, kan det hända, att staten icke kan påräkna dessas medverkan, utan får anlägga hela banan på egen bekostnad, enär kommunerna väl veta, att de få banan till skänks, då den blifver oundgänglig.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda utlåtande N:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsbidrag till förstärkning af den nya vågbrytaren vid anläggningar.

*Anslag till
vågbrytaren
vid Wisby.*

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda utlåtande N:o 32, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsbidrag till förstärkning af den nya vågbrytaren vid Wisby yttre hamn och dels en inom Andra Kammaren väckt motion i samma ämne.

Grefve Horn: Såsom Kammaren har sig bekant, är staden Wisbys nya hamn belägen vid öppna hafvet utan skydd af holmar och skär. Den består egentligen af två afdelningar, den inre och den yttre hamnen. Der har förut funnits en äldre hamn, kallad den Hanseatiska, som nu är uppgrundad och förvandlad till en äng. Den inre hamnen har hufvudsakligen blifvit byggd sedan 1840-talet på stadens bekostnad utan bidrag af staten. Den har hittills kostat staden Wisby 278,073 kronor 50 öre, men är ännu icke fullbordad; der behöfvas nemligen åtskilliga muddrings- och sprängningsarbeten, hvarjemte en del af kajmuren måste ombyggas, hvilka arbeten, enligt deröfver sistlidna år uppgjort kostnadsförslag, skulle uppgå till omkring 225,000 kronor. Dertill ämnar staden Wisby icke begära statsbidrag, utan har för afsigt att på eget konto upplåna beloppet. Den inre hamnen kommer således färdig att kosta staden öfver 500,000 kronor. Den yttre hamnen är skild från den inre genom ett litet näs, hvarpå magasinier äro uppförda, samt från öppna sjön genom vågbrytaren, som uppbygts till en del med statsmedel och till en del på stadens bekostnad. Den påbörjades år 1842 efter från Styrelsen för väg- och vattenbyggnader meddelad plan, uppgjord af öfverste von Sydow. Statsanslag hade dertill blifvit begärdt och af Rikets Ständer år 1841 beviljadt till belopp af 118,500 kronor. Hela anläggningskostnaden beräknades till 178,600 kronor, så att staden Wisby således fick vidkännas en kostnad af 60,100 kronor. Vågbrytaren blef färdig och godkänd den 17 Oktober 1845, men icke fullt 14 dagar derefter, den 27 och 28 Oktober, utbröt en häftig storm, som raserade hela byggnaden; bättre var den icke uppförd. Wisby saknade medel och vå-

gade icke skuldsätta sig för det belopp, som kunde erfordras för vågbrytarens iståndsättande, helst man icke visste huru mycket skulle komma att åtgå för att få densamma i fullgodt skick. Det förgick sålunda flera år, till dess 1851 en ny plan af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgjordes, som gick ut på att bygga vågbrytaren ända in till land med en uppskattad kostnad af 167,000 kronor, hvaraf Rikets Ständer nämnda år anslogo omkring 126,000 kronor. Wisby skulle bekosta resten, eller något öfver 41,000 kronor. Byggnadsföretaget anförtroddes åt öfverste Beijer, under hvars ledning denna del af vågbrytaren blef utmärkt väl uppförd. Den har stått hela tiden sedan dess och har icke ens af de sista svåra stormarne rubbats mera, än att en stenkista gått sönder. Vågbrytaren blef emellertid icke framdragen ända till land, emedan kostnaden därför öfversteg den beräknade. Då man emellertid ansåg detta behöfligt och icke trodde att vidare understöd af staten vore att påräkna, begärde och erhöll staden Wisby år 1857 från Handels- och Sjöfartsfonden ett lån på 150,000 kronor. Detta lån gick med fyra procent ränta och är nu återbetaldt på 75,000 kronor när. Med dessa medel fortsattes arbetet, men som de voro otillräckliga, kom man ändock icke till land med vågbrytaren. Då tyckte staden sig hafva uppoffrat hvad den kunde och ingick ånyo till Kongl. Maj:t med ansökan om medels erhållande för fullbordande af vågbrytaren. 1870 års Riksdag beviljade, på grund af Kongl. Maj:ts nådiga proposition och enskild framställning i ämnet, ett anslag af 130,000 kronor eller det belopp, hvartill kostnaden, enligt uppgjord plan, skulle uppgå. Med denna summa byggdes vågbrytaren färdig ända till land och afsynades hösten 1873 af Kapten Blix, som då yttrade, att "arbetet i sin helhet var särdeles förtjenstfullt utfördt" och att staden låtit göra mera, än hvartill den enligt arbetsplanen varit förbunden. Vågbrytaren hade nemligen blifvit uppförd 2 fot högre och 12 fot bredare än hvad byggnadsförslaget upptog. Emellertid den 5 December samma år utbröt en häftig storm, sådan som icke varit uti mannaminne, och den 27 Januari 1874 ytterligare en, hvilka åstadkommo, att den nya delen af vågbrytaren sönderslogs i vattengången mot sjön, väl icke fullständigt, men dock så att fara är, att, om en ny storm skulle inträffa, vågbrytaren skall till fulla raseras. Det är till följd deraf, som staden Wisby gått in till Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med begäran om utarbetande af nytt kostnadsförslag, så uppgjordt, att styrelsen må kunna antaga, att arbetets utförande kommer att betinga säkerhet för vågbrytarens framtida bestånd. Ett sådant kostnadsförslag, har också blifvit uppgjordt, uppgående, såsom känt är, till 63,000 kronor, hvilket belopp staden i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhållit måtte få utgå såsom statsbidrag, något som äfven Doktor Leijer uti en inom Andra Kammaren väckt motion påyrkat. Nu är förhållandet, att Wisby stad, utom hvad den fått vidkännas för iståndsättande af den inre hamnen, ensamt på vågbrytaren uppoffrat nära 400,000 kronor. Stadens samtliga utgifter för sin hamn hafva redan uppgått till 662,488 kronor 94 öre, hvartill komma de 225,000 kronor, som den är beredd att upplåna, hvilket gör en

*Anslag till
vågbrytaren
vid Wisby.
(Forts.)*

*Anslag till
vägbrytaren
vid Wisby.
(Forts.)*

totalsumma af nära 900,000 kronor, som den lilla staden för ändamålet uppförat inom några få år. Det arbete, som i början nedlades på vägbrytaren, var misslyckadt. Det är icke stadens fel. Den har varit tvungen att rätta sig efter de kostnads- och byggnadsförslag, som blifvit gifna af Styrelsen för väg- och vattenbyggnader. Skall då Wisby sota för sådana olyckor, som den icke vållat? Jag tycker, att det skulle vara högst obilligt och orättvist. Staden är fattig och ingalunda stor; den har endast omkring 7,000 invånare. Kommunalskatterna uppgå redan till 3 kronor 55 öre för hvarje krona af andra artikelns beviljning, men inom några år uppgå de troligen till 6 kronor på hvarje beviljningskrona, emedan det omnämnda lånet å 225,000 kronor kommer att medföra en annuitet af omkring 15,000 kronor. Den årliga inkomst, stor vid pass 7,000 kronor, staden hittills haft af landthammarne, upphör med utgången af detta år. Dess utgifter blifva på detta sätt ökade med 15,000 kronor, under det inkomsterna minskas med 7,000 kronor, hvarigenom staden således får vidkännas en ökad årlig utgift af 22,000 kronor. Gotland har hittills icke i många hänseenden kommit i åtnjutande af anslag från statens sida. Om jag undantager de anslag, tillhopa 384,437 kronor 50 öre, som blifvit gifna till denna hamnanläggning, hafva några sådana af betydelse icke blifvit beviljade. Endast några tusen kronor en eller annan gång. Dess kommunikationsantal hafva icke fått några bidrag, så vida jag icke skall nämna det, som lemnats till undervattens-telegrafkabeln; men det fordrade väl i alla fall Gotlands läge, att en sådan måste nedläggas. Det är således icke några stora uppförfingar från statens sida, som kommit den till del. Efter folkmängden utgör ön omkring $\frac{1}{80}$ af hela landet, och i förhållande dertill har den fått ganska ringa anslag. Om vi räkna hvad som gifvits fastlandet i anslag till jernvägar, kanaler o. s. v., tror jag att proportionen af de bidrag staten lemnat Gotland är mycket ringa emot hvad fastlandet fått. Derför synes det mig att, om icke Gotland har en fordran hos Riksdagen, det åtminstone kan vänta, att Riksdagen villigt beaktar dess begäran att nu få bidrag till detta arbete, som utan dess förvållande förolyckats. Jag anholder därför alternativt — och i första rummet — om bifall till Doktor Leijers motion, som afser att hela kostnadsbeloppet, 63,000 kronor, måtte beviljas utan vilkor, eller ock åtminstone, att hvad Kongl. Maj:t nädigst behagat förordna i sin proposition måtte af Riksdagen bifallas. Medan jag har ordet, vill jag nämna ännu en sak. Utskottet har gjort såsom vilkor för bifall till den lilla del af det utaf Kongl. Maj:t begärda anslag, hvars beviljande Utskottet velat förordna, att staden Wisby skulle i kontrakt förbinda sig att, utan vidare bidrag af allmänna medel, enligt den fastställda planen utföra och för all framtid i vederbörligt skick underhålla arbetet. Jag anser mig icke behöfva framhålla önskvärdheten af att ett sådant vilkor undanröjdes, ty om jag förutsätter att en olycka skulle drabba hamnen, och staden Wisby såge sig ur stånd att å nyo sätta vägbrytaren i behörigt skick, så frågas, om Kammaren icke skulle lemna bidrag dertill, eller om den skulle låta Wisby hamn förfalla. Jag tycker att ett vilkor, sådant som här blifvit föreslaget,

icke är Kammaren värdigt och jag yrkar derföre, att detsamma icke måtte bibehållas.

*Anslag till
vägbrytaren
vid Wisby.
(Forts.)*

Grefve Mörner, Carl Göran: Den talare, som nyss yttrat sig, har så fullständigt utredt förhållandena med den ifrågavarande hamnen, att jag, om han äfven i en och annan mindre väsendtlig uppgift något misstagit sig, dock icke anser nödigt att något tillägga till hvad han yttrat. Det är, såsom han ganska riktigt anmärkt, en följd af det sätt, på hvilket arbetet blifvit utfördt och icke genom bristande omtanke från stadens sida, som de olyckor inträffat, hvilka drabbat hamnen. Det står i handlingarne, att dessa olyckor härledt sig egentligen derifrån, att man icke haft kännedom om våldsamheten af de stormar, som hemsöka Gotlands kuster och hvilka nödvändig-göra en högre byggnad än som från början varit afsedd. Att under sådana förhållanden och då man tager i betraktande de stora upp-offringar staden underkastat sig, pruta så, som Stats-Utskottet gjort, förefaller mig besynnerligt, helst när man har råd att till ett annat arbete gifva 100,000 kronor mer, än som behöfves. På samma gång som man sålunda å ena sidan öser ut penningar, spar man å den andra till en grad, som efter mitt förmenande är alltför stor. Jag skulle väl kunna hafva mera att säga om jernvägsaffärerna, men vi komma väl tillbaka till dem en annan gång. Hvad nu angår denna fråga, så synes mig billigheten så uppenbart tala för att staten här bör träda emellan och bringa hamnen till stånd, att jag icke kan annat än på det lifligaste instämma med den föregående talaren; och hvad åter beträffar det för anslags beviljande uppställda villkoret, så kan detta stå der eller icke. Staden har, om jag icke missminner mig, redan två gånger förut afgifvit en sådan förbindelse att för all framtid under-hålla hamnen. Men när den till följd af oförutsedda olyckshändelser ramlat, har man icke kunnat hålla på detta villkor. Enahanda har förhållandet varit med hamnen i Ystad. Således har ett sådant villkor hittills icke utgjort hinder att, när behöf förefunnits, Riksdagen be-hjertat och afhjelpat detta. Jag anser villkoret icke hafva någon annan betydelse än att deri ligger en trygghet emot att icke staden rent af genom vanvårdnad låter vägbrytaren förfalla. Detta villkor kan der-före ur sådan synpunkt vara af någon vigt, och efter det är af Kongl. Maj:t föreslaget, tror jag det icke vara skäl att man särdeles oroar sig deröfver eller sätter sig emot dess antagande; men att hela det erforderliga beloppet beviljas, anser jag deremot vara både billigt och äfven nödvändigt, om man vill hafva ett godt arbete.

Grefve Horn: Jag har begärt ordet ånyo, emedan jag trott att någon svårighet skulle kunna uppstå af det alternativa förslag jag framställde, nemligen å ena sidan bifall till Herr Leijers motion, å den andra till Kongl. Maj:ts proposition. Jag ber derför nu att få återtaga det ena af dessa alternativ och endast yrka bifall till Herr Leijers motion, då beslutet skulle formuleras i öfverensstämmelse med hvad Stats-Utskottet föreslagit, endast med den förändring, att be-

*Anslag till
vågbrytaren
vid Wisby.
(Forts.)*

loppet ändras från 31,500 kronor till 63,000 och att orden "utan vidare bidrag af allmänna medel" utgå.

Herr Ekman, Carl: Den förste talaren, som yttrade sig med anledning af den nu föredragna punkten, har framhållit alla de skäl, som efter min uppfattning, möjligen här kunna anföras för ett bifall af Kammaren till hvad Kongl. Maj:t i den nådiga propositionen föreslagit och för att tilläfventyrs gå än längre, nemligen att bifalla Herr Leijers motion, såsom den ärade talaren yrkat. Han har sedermera här fått till sin bundsförvandt en aktad ledamot af Kammaren, som, så vidt jag kunde draga ut konsekvensen af hans anförande, framställde sitt yrkande hufvudsakligen därför, att Utskottet i ett föregående betänkande rörande ett jernvägsanslag, tillstyrkt beviljande af ett högre belopp, än hvad det upprättade kostnadsförslaget innehöll. Jag ber likväl att i afseende på detta af honom framhållna skäl få bemärka, att, om behållning uppstår på nämnda jernvägsanslag, så äro de penningarne icke borta, utan komma en annan jernvägsanläggning till godo. Deraf synes mig således icke kunna dragas den slutsats, att Utskottet på något sätt iakttagit en mindre god hushållning, än det varit Utskottets skyldighet att iakttaga vid sina framställningar till Riksdagen.

Hvad beträffar den nu föreliggande frågan, så har den förste talaren hufvudsakligen stött sitt yrkande derpå, att det vore obilligt om Wisby stad finge vidkännas följderna af den olycka, som stormen medfört. Men jag ber härvid få fråga, om icke framställning om anläggning af en vågbrytare i Wisby i första hand utgått från Wisby samhälle och om icke detta samhälle först begärde, att staten skulle lemna understöd till vågbrytaren. När detta skedde, förklarade sig Wisby kommun, genom sina fullmäktige, beredd att, om den finge det understöd af statsmedel, som då ifrågasattes för anläggning af vågbrytaren, sedermera underhålla hamnen "till vederbörligt djup". Detta åtagande innefattar icke detsamma som underhåll af vågbrytaren, men nog tror jag, att, när uppgörelse träffades mellan staten och Wisby kommun, ansåg man på ömse sidor, att, i fall anslag lemnades till ifrågasatt belopp, ålåge det kommunen att underhålla äfven vågbrytaren för all framtid i det skick, hvari den kunde befinnas, sedan den blifvit uppförd i enlighet med fastställd plan. Nu har en storm kommit, starkare än man väntat, och det har befunnits, att arbetet icke var så väl utfördt som man hoppats. Detta kan anföras såsom skäl, hvarför staten å nyo bör mellankomma, för att till någon del lindra de förluster, som eljest skulle drabba kommunen ensam, men för min del kan jag icke draga den slutledning att, därför att arbetet blifvit mindre väl utfördt, det är statens skyldighet att ersätta reparationer å vågbrytaren.

För öfrigt har här blifvit sagdt, att Wisby samhälle är så hårdt beskattadt. Det torde vara skäl att se till, huru härmed förhåller sig, och då visar det sig, att kommunalskatten icke är större än 3 kronor 55 öre för bevilningsriksdalern. Det finnes ganska många stadssamhällen i vårt land, som hafva en väsendtligt högre kommunal-

skatt, och uti det nu angifna belopp af kommunalskatten i Wisby kan jag ej finna något skäl, hvarför här mera ömmande förhållanden förekomma, som skulle tala för att staten bör mellankomma med ett större belopp än den vid andra likartade tillfällen lemnat. Vidare torde det förtjena att tillse, huru det förhåller sig med stadens inkomst af hamnen. Af uppgifter, som varit för Utskottet tillgängliga, har det visat sig, att inkomsten af hamnen varit i stigande. Det synes under sådana förhållanden icke vara obilligt att fordra, att ett samhälle, der sjöfarten år efter år lemnar stegrad inkomst, också uti någon mån bidrager till betäckande af de utgifter, som därför erfordras. Äfven har det visat sig, att Wisby handelsflottas lästetal ökats. Detta förhållande synes också bevisa, att Wisby samhälle kan bära någon större del af omkostnaden för vågbrytarens iståndsättande.

*Anslag till
vågbrytaren
vid Wisby.
(Forts.)*

Slutligen torde man icke heller böra lemna alldeles å sido, att vid likartade olyckstillfällen, som öfvergått städerna Ystad och Cimbrishamn, har Riksdagen ansett, att dessa städer bort sjelfva lemna en del af kostnaden för hamnens iståndsättande. Hufvudsakligen på detta sistnämnda skäl har Utskottet stödt sin framställning. Jag ber äfven att få erinra om, att, då vid denna riksdag fråga förevarit om anläggning af ny hamn i Trelleborg, Riksdagen, med erkännande af de stora uppoffringar Trelleborgs samhälle gjort för att skaffa sig en hamn, likväl ej ansett sig böra gå så långt, som Kongl. Maj:t föreslagit, för att sätta Trelleborgs samhälle i tillfälle att fullborda sin hamn. Denna fråga och den nu förevarande torde, ehuru ej alldeles lika, dock kunna med hvarandra jämföras. När behörigt afseende lemna å alla de af mig framhållna skäl, vågar jag tro, att Kammarerna skall finna, att Utskottet ej gerna kunnat komma med framställning till Riksdagen om beviljande af högre anslag för vågbrytaren i Wisby än det, som innefattas i Utskottets föreliggande betänkande.

Men innan jag lemnar ordet från mig torde det tillåtas mig att yttra några ord om de villkor, som Utskottet fogat vid sitt tillstyrkande. Det torde vara skäl att, när en sådan uppgörelse som denna skall träffas mellan staten och en kommun, bestämma gränsen för ytterligare understöd. I synnerhet är skäl att i detta fall göra så då, såsom handlingarne upplysa, staten fått vidkännas uppoffringar för vågbrytaren i Wisby, till ett sammanlagdt belopp af icke mindre än 534,437 kronor 50 öre, deraf 384,437 kronor 50 öre såsom anslag utan återbetalningsskyldighet. Någon gång må det väl dock blifva en gräns för de uppoffringar staten skall göra för underhåll af hamnar, som ju äro inrättningar, hvaraf de kommuner, som få desamma, i främsta rummet hemta fördel och ega rätt att uppbära inkomster, hvilka, såsom jag omnämnt, särskildt i afseende på Wisby visat sig vara ganska afsevärda. Af detta villkor följer likväl icke, såsom af den näst föregående talaren blifvit antydt, att; om en så stor olycka skulle öfvergå Wisby samhälle, att deri kan ligga ett särskildt skäl för Riksdagen att fränse från det stadgade vilkoret, icke Riksdagen då kan göra det, men jag tror det vara väl betänkt, att när en kommun får ett anslag från staten och kontraktet uppgöres, kom-

*Anslag till
vägbrytaren
vid Wisby.
(Forts.)*

munen då har att göra sig väl reda för att, så vida icke andra och egendomligare omständigheter än de man kunnat tänka sig vid kontraktets avslutande och hvilka omständigheter föranleda till en annan uppfattning af förhållandena, det må vara kommunens skyldighet att underhålla det arbete, hvarför anslag lemnats, i fullt ändamålsenligt skick. För min del vågar jag tro, att i detta fall ej finnes någon giltig anledning att gå längre än Utskottet föreslagit, och jag slutar med en förnyad anhållan om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Statsrådet Bergström: I förevarande fråga förekomma tre olika belopp; motionären, Herr Leijer, har föreslagit att Riksdagen skulle bevilja hela det belopp, som erfordras för botande af den skada som uppkommit å vägbrytaren, eller 63,000 kronor; Kongl. Maj:t har, i öfverensstämmelse med Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hemställan, föreslagit ett belopp af 50,000 kronor; och slutligen har Stats-Utskottet föreslagit Riksdagen att bevilja endast hälften af den beräknade kostnaden eller 31,500 kronor. För min del skulle jag helst sett, att Kamraren härvid följt den gyllne medelvägen och omfattat Kongl. Majts proposition, men då ingen understött denna proposition, kan jag ej hoppas att den skall komma under omröstning. Jag erkänner visserligen till fullo giltigheten af den grundsatsen, att man, så vidt möjligt är, bör gå till väga efter samma grunder vid tilldelande af anslag åt den ena kommunen som åt den andra, och i detta hänseende böjer jag mig ganska mycket för det åberopade precedensfallet af städerna Ystad och Cimbrishamn, som fingo hjälp till endast halfva den kostnad som erfordrades för botande af de skador å deras hamnar, som genom storm uppkommit, men jag tror för min del, att man äfven bör taga i betraktande, huruvida icke Ystad och Cimbrishamn voro bättre i stånd att bära halfva kostnaden för sina hamnars istandsättande, än förhållandet nu är med Wisby. Jag skulle föreställa mig att Wisby, äfven om dess rörelse är i tilltagande, dock icke kan anses vara en uppblomstrande stad, och hvad särskildt angår de rika hamninkomsterna, ber jag få upplysa derom, att detta förhållande torde förklaras derigenom att Wisby till och med innevarande år eger uppbära en andel i de hamnafgifter, som inflyta vid samtliga landthamnar å Gotland, men att detta för staden fördelaktiga förhållande vid detta års slut kommer att upphöra.

Jag tror således att det vóro mycket lämpligt om staden finge 50,000 kronor, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit.

Grefve Mörner: Talaren näst före den siste tycktes egentligen henta stöd för Stats-Utskottets och sin åsigt derifrån, att icke mer än halfva kostnaden beviljats Ystad och Cimbrishamn. Jag ber dervid att få erinra, att de genom den hälft, som sålunda beviljats dem, sedan de sjelfva tillskjutit andra hälften, fingo sina hamnar i fullgodt skick, under det att här, såsom af betänkandet synes, endast är fråga om vägbrytaren, under det hamnen sedan kommer att för staden medföra en ytterligare kostnad af 200,000 kronor, förutom hvad som redan blifvit å densamma nedlagdt. Den uppställda jemförelsen haltar

*Anslag till
vågbrytaren
vid Wisby.
(Forts.)*

sålendes icke obetydligt. Om Wisby stad gjort som de andra båda städerna och tagit upp hela kostnaden för allt hvad till hamnen hörde, hade Utskottet varit i sin goda rätt, om det endast tillstyrkt Riksdagen att bevilja hälften af denna kostnad, och staden skulle i sådant fall fått ett bidrag af 140,000 kronor. Då nu staden inskränkt sig till att endast begära hjälp för vågbrytaren, så synes det mig icke vara fullt i sin ordning, att man på denna anläggning applicerar den grundsats, som för andra städer tillämpats, då det gäلت hamnen i sin helhet. Det är nu åtskilliga år sedan jag besökte Gotland, men då fans ännu ingenting af den så kallade inre hamnanläggningen, utan har den sedermera af staden uppförts och det med en kostnad, efter hvad handlingarne utvisa, af 900,000 kronor. Det torde således väl ej kunna sägas att staden sparat på utgifterna. Man har äfven anfört, att, då Wisby begärde bidrag till hamnens byggande, förband staden sig till densammas vidmakthållande, och därför borde man nu äfven hålla på detta villkor. Jag åter förmodar att Wisby stad, när den ingick med nämnda begäran om ett visst bidrag för sin hamn, trodde sig kunna lita på de förslag, som uppgjorts af statens sakkunnige män, och att det just var i förtröstan på tillförlitligheten af deras beräkningar, som staden iklädt sig en sådan förbindelse som den gjort. Att Wisby stads invånare skulle kunna bättre bedöma förslaget till vågbrytare, än statens för sådana arbetens utförande anställde tjenstemän, synes mig att man icke kan begära; och att desse sistnämnde skulle mer än andra människor vara fritagne från att i någon mån räkna miste, synes mig jemväl vara att af dem begära för mycket. Under de särskilda förhållanden, som ega rum med denna utan allt skydd i öppna hafvet anlagda vågbrytare, synes det mig icke vara så underligt, om det händer att man icke räknar så alldeles rätt, då man ju icke kan veta huru snart, efter arbetets utförande, det skall utsättas för stormens våldsamhet. Ett arbete, som kan ega bestånd för sekler, om det får riktigt torka och sätta sig, innan det blir utsatt för storm, kan genast förstöras, om stormen kommer strax efter sedan det blifvit anlagdt. Efter hvad jag kunde höra af den förste talaren, var det just händelsen första gången hamnen förstördes, att stormen kom strax efter sedan arbetet afsynats; hvad man än nyttjar för bindemedel, lärer väl detta ändå fordra någon tid, innan det vunnit behörig fasthet. Att staden, i förtroende till tillförlitligheten af de uppgjorda förslagen, iklädde sig en sådan ansvarighet som den gjorde, bör därför, enligt mitt förmenande, icke läggas densamma till last och ej heller föranleda till en sådan tillämpning af kontraktet, att man förbiser hvad rätt och billigt är. Möjligen kunde det gå an att stanna vid det af Kongl. Maj:t föreslagna understödsbelopp, men då staden i alla händelser får vidkännas så dryga utgifter för hamnen, tycker jag att det ej är skäl af densamma fordra ändå mera. Jag fortsätter således mitt förra yrkande, att beloppet måtte ändras från 31,500 till 63,000 kronor.

Herr vice Talmannen: Då äfven jag anser, att Wisby stad förtjenar ett större understöd än Stats-Utskottet föreslagit, och då jag tror, att detta mål snarare vinnes genom att denna Kammare går en

Anslag till
vågbrytaren
vid Wisby.
(Forts.)

medelväg och antager Kongl. Maj:ts förslag än om den antager Herr Leijers förslag, men, då ännu ingen af Kammarens ledamöter yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition, tillåter jag mig att föreslå det Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan i hvad den samma afviker från Kongl. Maj:ts nådiga proposition, ville till samma proposition lemna sitt bifall.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden:

1:o) att Utskottets förevarande utlåtande måtte bifallas;

2:o) af Grefve *Mörner, Carl Göran*, att Kammaren skulle bifalla Utskottets hemställan med följande förändrade lydelse: "att Riksdagen, till iståndsättande och förstärkande af den nya vågbrytaren vid Wisby yttre hamn, enligt plan, som af Kongl. Maj:t fastställes, på extra stat för år 1876 anvisar ett anslag utan återbetalningsskyldighet, af 63,000 kronor, under förbehåll att staden Wisby medelst kontrakt förbinder sig att, utan vidare bidrag af allmänna medel, enligt den fastställda planen utföra och för all framtid i vederbörligt skick underhålla arbetet;"

3:o) af Grefve *Horn*, att Kammaren skulle fatta ett beslut, öfverensstämmande med Grefve *Mörners* förslag, dock med uteslutande derifrån af orden "utan vidare bidrag af allmänna medel;" samt

4:o) af Herr *vice Talmannen*, att Kammaren med afslag å Utskottets hemställan, för så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts nådiga proposition, skulle bifalla samma proposition oförändrad.

Sedan propositioner å samtliga dessa yrkanden blifvit gjorda och besvarade, de tre första med många nej, blandade med ja, och den sista med många ja, blandade med nej; förklarades den senast framställda propositionen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes af flere ledamöter.

Efter det Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraproposition vid voteringen antagit bifall till utlåtandet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition.

Den, som vill, att Kammaren, med afslag å Stats-Utskottets i utlåtande N:o 32 gjorda hemställan, för så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga proposition, skall bifalla samma proposition oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 55.

Nej — 21.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda utlåtande N:o 33, i anledning af väckt motion derom att, i händelse kronans bebyggda tomter i Waxholm måste af innehafvarne för allmänt ändamål återlemnas, lösen för de å samma tomter uppförda hus måtte erläggas.

Föredrogs ånyo och bifölls Bevillnings-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda betänkande N:o 3, i anledning af väckt motion derom, att hvitbetssockerfabrik skall vara fri från accis under de tio första åren af sin verksamhet.

Föredrogs ånyo och bifölls Banko-Utskottets den 13 och 15 dennes bordlagda memorial N:o 10, angående ny afföningsstat för afdelningskontoret i Luleå.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 9 e. m.

In fidem

O. Brakel.
